श्री. भाग. टी. ७

दीनसाम्यावतेवासुदेवाय ॥ ॐ स्वभक्तपक्षपातेन तद्विपक्षविदारणं नृसिंहमद्भुतं वन्दे परमानन्दविग्रहं ॥ इति पंच
दशाध्यायैः सप्तमे वर्ण्यते मुना हरिश्च वासनाप्रोक्ता नन्त्वाऊसाविती प्रभुभावप्रभावेतिद्धियामा देवभेदतः प्रभु
भामहतो कोपाकुभामहदुग्रहात् दुदेर्दोषयोयद्धेकेवे वमतोरपि चतुः सनकुधावि प्रदेशायप्रभवासना य
थाहि देमगर्भविप्रह्लादस्य सतः स्थिरा नारदानुग्रहादासविलोमहऽक्रिवासना स्वभक्तवसदाविलद्धिं घेतमपिर
त्तति ततीयेष्वभवेदाःस्यापुष्य ऽहानसालनः प्रलोमनीविधायेद्धः कार्यामहद्दुग्रहे इमेतदर्थेश्रीतानामङ्गल
त्वगणसुच्यते नतादोदशाभिर्दशभिर्भ वमतिभेदतः महत्कोपात्रकेपोन्यवासनाभेदत्वाते । सप्तासनाचप्रभेत

श्रीराजोवाच ॥ समः प्रियः सुहृद्ब्रह्मन् भूतानां भगवान्स्वयं इंद्रस्यार्थे कथं दैत्यानवधीद्विषमो यथा ॥ १ ॥
न ह्यस्यार्थः सुरगणैः साक्षान्निःश्रेयसात्मनः नैवासुरेभ्यो विद्वेषो नोद्वेगश्चागुणस्य हि ॥ २ ॥ इति नः सुम
हाभाग नारायणगुणान्प्रति संशयः सुमहाञ्जातस्तद्भवांश्छेत्तुमर्हति ॥ ३ ॥ ॥ ॐ नमो नारायणाय नमः ॥

कर्मभिः कृतचेतसः यैः सुर्वभिन्नमात्क्रियते धर्मनिर्णयः । तत्र तत्र प्रथमं ध्यायेद्विरलक शयेः सते वि
स्तृभक्तविरोधस्तनिपुणार्थे पृथेते यस्तक्तं सर्वसंशयाले इत्यपुत्रादितिशक्यापक्षिशादेन विलता । कन्मुनाशो
कदी मुक्तत्वेनलो पर्य चितयदिति तत्कृत्वा विलिनः परीक्षित् तक्तं निसमतनिश्चिभिः नत्यसमस्य सत्यदत्तु वैषम्य
नामास्ति । नचाप्रियस्यपीति कर्तृत्वेवैषम्यं युक्तमित्यर्थः किंच । यस्यतैः प्रयोजनं सिद्ध्यति स तत्पक्षपाती भवति
ये भ्योविभेति तान्प्रद्विष्टे ए.दं हतिनन्तयेदलोभ्यास्तन्यहीति निःश्रेयसेपरानंदएकात्मा स्वरूपं यस्य तस्मात्सुरेभ्यः ।
नोद्वेगो भयं नास्ति भलो विद्वेषोपि नास्येत्यर्थः । अगुणस्येति च श्रीनारायणस्यगुणान् अत्रग्रहनिग्रहादी
न्प्रति तत्र तत्र संशयो ॥ ३ ॥ ॥ नारायणाय नमः

भगवतस्तत्प्रसादस्य माहात्म्यं ॥३ कृष्णतया स्वायम्भुवेऽप्यनिर्गुणत्वं पृष्टः ॥५ यस्मात्प्रकृतेः परः अतो निर्गुणः अतएव वाजः अतएवाव्यक्तः रागद्वेषादिनिमित्तभूतदेहेन्द्रियादिरहितः सोऽपि स्वमायागुणान्सत्त्वादिकमाविश्य अधिष्ठाय बाध्याश्रितः असराइति बाध्यबाधकत्वं गतः यदा देवासुरादीनां यः परस्परं बाध्यबाधकतां गतः श्रमः तथाहेतुः नातइत्यर्थः ॥६ तत्र गुणानां स्वीयत्वे सति प्राकृतपुरुषवद्विषमः स्यात् न तु तदस्तीत्याह सत्त्वमिति तत्र स्वे क्षयागुणा

श्रीशुकः साधु पृष्टं महाराज हरेश्चरितमद्भुतं। यो भागवतमाहात्म्यं भगवद्भक्तिवर्धनं ॥४ गीयते परमं पुण्यमृषिभिर्नारदादिभिः। नत्वा कृष्णाय मुनये कथयिष्ये हरेः कथां ॥५ निर्गुणोऽपि ह्यजोऽव्यक्तो भगवान्प्रकृतेः परः स्वमायागुणमाविश्य बाध्यबाधकतां गतः ॥६ सत्त्वं रजस्तम इति प्रकृतेर्नात्मनो गुणाः न तेषां युगपद्राजन् ह्रास उल्लास एव वा ॥७ जयकाले तु सत्त्वस्य देवर्षीन् रजसोऽसुरान् तमसो यक्षरक्षांसि तत्कालानुगुणोऽभजत् ॥८ ज्योतिरादिरिवाभाति संघातान्न विविच्यते ॥९ ॥

हानेनापि यत्प्रतिवैषम्यं स्यादेवं तस्य कालकृतत्वादित्याह न तेषामिति तिसाईनहलासो वृद्धिः ॥७ सत्त्वस्य जयकाले देवान्ऋषींश्चाभजत् तद्देहप्रविष्ट एव ईयतीत्यर्थः रजसो जयकाले तमसो जयकाले सुरान्यक्षान् तस्य कालस्यानुगुणः सन् ॥८ ननु स्वापि निमित्तभेदेनैव वैषम्ये च दृष्टेन ज्योतिर्यथा काष्ठादिषु जलं यथा पात्रेषु आकाशं यथा घटादिषु तथा नानारूपमाभाति न तु तत्र हि निरूढं देवं विवेकेन प्रतीयते तत्राह संघातात् स्वरादिदेहात् न विविच्यते न पृथक्प्रतीयते ॥९ ॥

श्री· भास· टी· ३

तर्हित्वा स्वजतीति कुतो जायते नेत्याह विदंतीति आत्मस्वरूपमात्मादं कवयो निपुणाः मथित्वा कार्यदर्शनलिंगानु विचार्य ज्ञानेति ततः स्वभाव कर्मादिवादनिषेधेन विदंतीति पाठे लाभापि ज्ञानमेव प्राप्नोतीत्यादि विवेति इष्टव्य यथा स्वर्यकांतमेदाह दर्शनात ज्योतिर्जायते यथा चक्षुर्दर्शनाद्यावियादि तदेवं मायागुणावेशेन तदेतन्मन्यना स्वाभाविकमित्युक्तं तर्हि गुणप्रणतेयात अनीश्वरत्वमापोद्याह यदात्मा मोजयत्र सभोगाय पुरः शरीरादि परः परमेश्वरः सिसृक्षुर्भवति तदा मायात्मेति तेरजः पृथक् स्वजति विविधतेरन्साराप्रचिति सर्वक्रीडिलमिकु सत्वं पृथक् स्वजति अरादिघमाणाः संहरिष्यन् तमः स्वयमीश्वयत प्रेरयति ७ यदासि स्वस्तनिमादि निर्देशात

विदंत्यात्मानमात्मस्थं मथित्वा कवयोंततः ॥९ यदासि स्वस्तः प्रभुरात्मा नष्टपरो रजः स्वजत्येष पृथक् मायया सत्वं विचित्रासु रिरंसुरीश्वरः शयिष्यमाणास्तमईरयत्यसौ ॥१० कालं चरंतं स्वजतीश आश्रयं प्रधानपुंभ्यां नरदेव सत्यकृत् य ईश्वरानंतमपि कालविग्रहं सत्वं सरानीकमिवैधयत्यतः तत्प्रत्यनीकान् असुरान् सुरप्रियो रजस्तमस्कान्प्रमिणोत्युरुश्रवाः ॥११ अत्रैवोदाहृतः पूर्वमितिहासः सुरर्षिणा प्रीत्या महाक्रतौ राजन् पृच्छते जातशत्रवे ॥१२॥

प्रतीतं यज्जंबाधयनु प्रधान पुरुषयावतं अमपि वाधयति कालमिति द्वे नरदेव प्रधान पुंभ्यां विमित भूताभ्यां सत्यकृत् आश्रमो यद्वर्तोईश्वरः तयोः सद्भावित्वे नाश्रयभूतं चरेतं वर्तमानकालं स्वयमेव स्वजतीति स्वेचेष्टोपलात । कालस्यनतमानतेत्यमित्यर्थः तथापि प्रसक्तिकिं मायीन आह य एषकालः सत्वमेधयति देवो हो तो हि शि तर्पई श्रवोपि सतं [illegible] सुरानीके देवसत्वं हमीअयनीवेमर्थः तत्प्रत्यनीकान् सुरप्रिय तान प्रमिणोति हिन्नस्ति वेत्यन्वयः उरु श्रवः कीर्तिर्यस्य सः कालशक्तिकलभिन्नगुणावेन यस्य सत्त्विप्राप्नोमाचे गुणाद्धिष्ठान विस्फुरतीतिप्रकरणार्थः ७ इदानीं [illegible] शापना सृ ।

[illegible]

चेदिभुजः शिशुपालस्य १३ स्मरन् कार्मिनारदंसरोर्षसितिवक्रच्येसंधभावभार्षः इदं वरमाणे। १४ एकान्तभक्ता नामपि दुर्लभाप्रापि विंहियो जातेमेतदद्भुतं हि। १५ तस्मात्वेन यद्वरकपातरवो चिन्तयामहं भगवन्निदं येतितम सिनरके १६ दमघोषस्य सुतः शिशुपालकृतभायगात्वास्यकोमलभायगाकारम्यसंप्रति शृणुना पिङ्गमे।

दृष्ट्वा महाद्भुतं राजा पाण्डुसवेसन्नाकृतोन्याम्स देवेभ्यवति सापुत्रं चेदिभुजः १७ नवासीनं सरक धिराजा पाण्डुस्ततः कृतो यथाकृतिमितमनामुनीनां स्त्वामिदं १४ युधिष्ठिरः अहो अमुद्भुतेहे तदुर्लभैकाविनामपि वासुदेवे परे नमोप्राप्तिमायम्याविहिषः १५ एतदिदितमिच्छामः सर्व एव च मुने भगवन्निंदयावेसोद्विजोत्तमश्रिपातितः १६ दमघोषसुतः पापश्रारम्यकलभाषगात् संप्र त्यमषीगोविंदे देतवकेसुक्रमीतिः १७ पापतोरसहेहिंसेयद्रुस्यपरमव्ययं शिवोनजानोजिव्हा यानांयविविशाखस्तमः १८ कथंतस्मिन्भगवति दुरवग्राह्यधामनि यश्यतो सर्वलोकोनील यनीयत्वंजसा १९ एतद्भ्रम्यतिमेबुद्धिर्दीपार्चिरिवा वायुना ब्रूहीतदद्भुततमं भगवांस्तव्ककार णं २० श्रीशुकः राजंस्तद्वचआकर्ण्य नारदो भगवानृषिः तुष्टः प्राहतमाभाष्य शृण्वत्यास्त सदः कथाः ११ ॥

मषीकोथीमलावीचा ७ । अर्थः कृतं कृते १८ दुरवग्राह्यं दुष्प्राप्यं धाम स्वरूपं यस्य तस्मिन् तल्लयं सायु ज्यं इयतः अभूतस्यापि देतवक्रस्य तन्मयतस्मिन्तल्लयं सायुज्यं न ज्ञानकप्रमाणेषु वक्ति देशः १९ एतत अद्भुततमं हि यतः पत्सतिश्याम्यति भगवान् सर्वज्ञः तेष्वपि २० आभाष्य संबोध्य सीदत्यस्यामिति सदस्तस्या तस्याः सदस्तत्वादः शृण्वत्याः सभ्याः कथाः प्राहेत्यन्वयः २२ ॥

श्री॰
भाग॰
टी॰
५

भगवन्निदं कस्य नरकपालेन भाष्यमिति वदतस्तस्य कोभिप्रायः भगवद्यीयाकरत्वेन वा न दम्भावे विरूपतादिवह्नि
सिद्धनिराचरणाद्धात्वत्वावदेहाभिमानकृतनिंदा निमित्तवात पीडादीनो भगवन् सूत्तदभ्यासानयीय मोक्षा स्तो
न्मार्ग सार्द्ध स्रिभिः निंदनेदोषकीर्तनं संस्कारःतिरस्कारः निंदनस्तत्स्यादि तानार्थप्रधानपुरुषयोर्विवेकेन
कलेवरं कल्पितं रचितं २२ तदभिमानेन भूतानां यथा ममाहमिति वेषम्येन कृतं हिंसादिकं भवति तथा
न यस्य सत्वप्रेरणान्वयः दंड नाडं यथा रूपयोर्विदानयोर्हेतुभूतयोर्हिंसापापि व भवति २३ यस्मिन्नेव दोषस
कामक्रोधाभिमानो वा नापरस्य विधीयते ४

नाद्योनाथ निंदं न्त्वन्तमन्नावसन्नावार्धकलेवरं प्राधानपरयोराजन् विवेकेन कल्पितं २२
हिंसा तदभिमानेन दंडपारुष्ययोर्यथा वैषम्यमिह भूतानां ममाहमिति पार्थिव २३ यस्मिन्नभि
मानोऽयं तद्यथा न्यायिनो वधः न यान यस्य कृत्स्नादभिमानो विलासमनः परस्सदसकर्तृ हिं
साकेनापि कल्पते २४ तस्मादेतान्वधेनेनिर्विरशासयेनवा स्नेहात्कामेच्छाज्ञानात्कर्षि चिन्तये
नेश्यथक २५ ॥राम

भिमानः तस्माद्देहस्य वधाद्यथाद्यथानथा यस्याभिमानो नास्ति प्रतोस्य परमेश्वरस्य हिंसा केन हेतुना क स्य
भिन्नके नापि प्रभिमानाभावे हेतुः केवल्यात् अद्वितीयत्वेनाभिमतत्वाभावात् वैषम्याभावे हेतुः अखि
लात्मनः सर्वात्मन इति तर्हि किमिति निदं तु तत्राह परस्येति दम्भकर्तृः हिंसार्थे दंडं करोतीत्यर्थः २४ यस्मा
न्नगवतो निंदादिकृते केषमपि नास्ति तस्मादेनं केनाप्युपायेन यतस्ते नैव निंदादिकृत पापस्यापि नाशात् स्तु
त्येषु कृमित्याशयेनाह तस्मादिति सम्भिः नास्तिवैरकेनापि प्रविश्य निन्तेन भक्तियोगेनेत्यर्थः युज्यात्मन
निशेषः तस्मादेवेरुपायैः पृथक्केनचेत ॥ २५ ॥ रामयनम ॥

५

तस्य चैवैरानुबंधः श्रेष्ठ इत्याह यथेति। न तथा भक्तियोगेनापीति २५ अत्र दृष्टांतः कीटः पेशस्कृतेत्यनुस्मरणेन संरं
भो द्वेषः भयं च तस्य वयो रागस्तेन २६ वैरानुबंधेन तादृशानुचिंतया ध्यानेन प्रापुः २७ तदेवेत्याह कामादिति मिथ
यापहित्वा २८ नतु केचित् किमिति न स्मृताः तत्राह तीव्रध्यानाभावात् प्रायेणैवं तत्फलं न स्यात् कतमो

यथा वैरानुबंधेन मर्त्यस्तन्मयतामियात्। न तथा भक्तियोगेन इति मे निश्चिता मतिः २६ कीटः पेशस्कृता रुद्धः कुड्यायां तमनुस्मरन्। संरंभभययोगेन विंदते तत्स्वरूपतां २७ एवं कृष्णे भगवति माया मनुज ईश्वरे। वैरेण पूतपाप्मानस्तमापुरनुचिंतया २८ कामाद्द्वेषाद्भयात्स्नेहाद्यथा भक्त्येश्वरे मनः। आवेश्य तदघं हित्वा बहवस्तद्गतिं गताः २९ गोप्यः कामाद्भयात्कंसो द्वेषाच्चैद्यादयो नृपाः। संबंधाद्वृष्णयः स्नेहाद्यूयं भक्त्या वयं विभो ३० कतमोपि न वेनः स्यात्पंचानां पुरुषं प्रति। तस्मात्केनाप्युपायेन मनः कृष्णे निवेशयेत् ३१ मातृष्वसेयो वश्चैद्यो दंतवक्त्रश्च पांडव। पार्षदप्रवरौ विष्णोर्विप्रशापात्पदच्युतौ ३२ युधिष्ठिर उवाच। कीदृशः कस्य वा शापो हरिदासाभिमर्शनः। अश्रद्धेय इवाभाति हरेरेकांतिनां भवः ३३ ॥

पीतिपुरुषं श्रीहरिं प्रति पुरुषस्य कामाद्यसंभवात् भयादिभिश्चिंतयतां पंचानां मध्ये नैकतमोपी
त्यर्थः ३१ तदेवमिति हासप्रस्तावे कथाप्रस्तावं करोति मातृष्वस्रेयः पार्षदानुबंधे को हेतुरित्यपेक्षायां
तमेवेति हासं वक्तुमाह मातृष्वसेयः इति पदात् प्रकृतौ ३२ हरिदासाभिमर्शनः तिरस्कार इति भवतीत्यर्थः
अश्रद्धेयः अनादरणीयः संभवात् भवो जन्म ३३ ॥

असंभवमेवाह, अन्यदेहस्थैः प्राक्तनैर्देहेंद्रियासुभिर्हीनानां पुंसामसत्त्वमथ देहान्तराभिप्रायः प्राकृतदेहसंबंधमेव तदाख्यातुमाख्यातुमर्हसि ३४ ३५ कथंभूताः सनंदनादयः पंचषड्वा हायनानि येषां तेऽर्भा बालाः तद्वदाभा येषां ते पूर्वेषामपि मरीच्यादीनामपि पूर्वजाः दिग्वाससः दिशो वासांसि येषां ते अतः शिशून्मत्वा ३६ वासमर्हथ न योग्यौ स्थः अतः पुनः

देहेंद्रियासुहीनानां वैकुंठपुरवासिनां देहसंबंधसंबद्धमेतदाख्यातुमर्हसि ३४ नारद उवाच एकदा ब्रह्मणः पुत्रा विष्णोर्लोकं यदृच्छया सनंदनादयो जग्मुश्चरंतो भुवनत्रयं ३५ पंचषड्ढायनार्भाभाः पूर्वेषामपि पूर्वजाः दिग्वाससः शिशून्मत्वा द्वास्स्थौ तान्प्रत्यषेधतां ३६ अशपन्कुपिता एवं युवां वासं न चार्हथः रजस्तमोभ्यां रहिते पादमूले मधुद्विषः ३७ पापिष्ठामासुरीं योनिं बालिशौ यातमाश्वतः एवं शप्तौ स्वभवनात्पततौ तैः कृपालुभिः प्रोक्तौ पुनर्जन्मभिर्वां त्रिभिर्लोकाय कल्पतां ३८ जज्ञाते तौ दितेः पुत्रौ दैत्यदानववंदितौ हिरण्यकशिपुर्ज्येष्ठो हिरण्याक्षोनुजस्तथा ३९ हतो हिरण्यकशिपुर्हरिणा सिंहरूपिणा हिरण्याक्षो धरोद्धारे बिभ्रता सौकरं वपुः

तत्रैवामितिचकारार्थः देवानिर्मोग्रतो हेतोः आश्रयातं ३७ वां युवयोः त्रिभिर्जन्मभिर्लोकाय स्वस्थानप्राप्तये कल्पतां तावत्पर्यंतं शापः समाप्यतामिति पुनः प्रोक्ताविमर्थः ३८ ३९ धरोद्धारे निमित्तेन स्मृतिजातीततः ४० रामाय नमः

हिरण्यकशिपोर्वधकारणं सूचयति । हिरण्यकशिपुः पुत्रमिति ४० सर्वभूतानामात्मभूतं अतः समः अत एव प्रशान्त
तं तु यातनाभिः प्रशान्तं हन्तुं नाशक्नोदित्याह । भगवत्तेजसा स्पृष्टं व्याप्तं उद्यमैः शस्त्रप्रहारादिभिः ४१ । विश्रवसः
सुतौ ४३ । न्यहनत् हतवान् शापनिर्मुक्तये तर्हि तदेव कथमिति तत्राह रामवीर्यमिति ४४ । कृष्णचक्रे-

हिरण्यकशिपुः पुत्रं प्रह्लादं केशवप्रियं । जिघांसुरकरोन्नानायातनाः मृत्युहेतवे ४० सर्वभूतात्मभूतं प्रशान्तं समदर्शनं । भगवत्तेजसा स्पृष्टं नाशक्नोद्धन्तुमुद्यमैः ४१ ततस्तौ राक्षसौ जातौ केशिन्यां विश्रवःसुतौ । रावणः कुम्भकर्णश्च सर्वलोकोपतापनौ ४३ तत्रापि राघवो भूत्वा न्यहनच्छापमुक्तये । रामवीर्यं श्रोष्यसि त्वं मार्कण्डेयमुखात्प्रभो ४४ तावेव क्षत्रियौ जातौ मातृष्वस्रात्मजौ तव । अधुना शापनिर्मुक्तौ कृष्णचक्रहतांहसौ ४५ वैरानुबन्धतीव्रेण ध्यानेनाच्युतसात्मतां । नीतौ पुनर्हरेः पार्श्वं जग्मतुर्विष्णुपार्षदौ ४६ युधिष्ठिर उवाच । विद्वेषो दयिते पुत्रे कथमासीन्महात्मनि । ब्रूहि मे भगवन्येन प्रह्लादस्याच्युतात्मता ४७ इति श्रीभागवते सप्तमस्कन्धे प्रथमोऽध्यायः । १ ॥

ण हतमंहो ययोः तौ तयोः ४५ । अथो वैरकृतं तन्मयताविमर्शः ४६ । येन कारणेन प्रह्लादस्याच्युतात्मता तज्ज्ञातुं ने
कथितत्वं तदपि ब्रूहीति शेषः ४७ । इति श्रीभावार्थदीपिकायां सप्तमस्कन्धे प्रथमोऽध्यायः । १ ॥

राम राम ॥

द्वितीयं विलोकेयमालोकं विसाव्यदानवैः प्रदप्रुआत्मप्रादीनि निदासैरसांव्यत भगवदेषएवतनद्वेषपिकारागमि
न्याप्रायेनाह आलविरस्मादिनाएवंदेवपत्नपावेन ॥१॥ कोयेनवत प्रतिप्रायेनजलंग्राकोपाग्रिधूमेनैवतथ प्रमेवरेनी
दीत्तमभाः ॥२॥ करालदंष्ट्राभिःकेयाउग्रायाश्लाघःमेदोभृकुटीश्राकेश्लवयस्मस ॥३॥ समीनापिडपथावनेवजने

नारदउवाच धावर्धवंविनिहनेहविप्रकोडमूर्तिना हिरण्यकशिपुराजन्पर्यतयप्रभुयाप्रचा ॥१॥ आह
वेदेरुपामूर्ति संदष्टदशनच्छदः ॥ कोपोज्वलज्जाचलम्पौनिनीलनप्रमेवरमा ॥२॥ करालदंष्ट्रो
ऽग्रहातुम्रेयभृकुटीश्वरः ॥ मृलग्रुयम्पसदसिदानवानिदमब्रवीत ॥३॥ भोभोदानवदैत्येयाहि
मूर्धज्वलशांवर ॥ प्रानवाशोहयग्रीवनमुचिपाकइल्वल ॥४॥ विप्रचित्तेममवचः पुलोमनुशाक
नादयः ॥ श्रृणुतानंतरं सर्वे क्रियतामाशुमाचिरं ॥५॥ सपत्नैर्घातितः क्षुद्रैः भ्रातासेदयितः
सुहृत ॥ पार्ष्णिग्राहेणाहविणासमेनापुपथावनैः ॥६॥ तस्यत्यक्तस्वभावस्यचूर्णोमीयावनौ
कसः ॥ अंगंतेभजमानस्यवालसेवास्थिरात्मनः ॥७॥ ॥ ॐ नमोश्रीरामहंसायनमः ॥

निःसिनवृत्तैःपार्ष्णिग्राहेणसता ॥८॥ एवंत्यक्तःस्वभावः सत्वंबेनतस्यहरेः ॥ शुद्धतेजोमयस्यापिमायया
वनौकसः ॥ वराहरूपस्यसतः अस्थिरात्मनः ॥ सयावरिवानचितस्यकृतः योयोभजतितंभजमानस्यासरनः ॥७॥

तस्मात्सर्वेषु यावत्सर्वपितामहात्तत्पूर्वं ध्रुवं यातेति तीर्थेनान्वयः। नत्वा देवैः तद्वथः कारितः प्रतस्ते किंच इदं तेनत्याह। १२ तस्मिन् कृते कपदे प्रहिते प्रति पश्येत् लक्ष्मी हितं यस्येति वा। नहि सा स्वहे सति देवाः सुखं तिस्वयमेव नाशो यास्यन्ति कृते विल्लवेवे प्राणे येथालं। तमोयसातिप्रकारान्स्वर्वधश्यानयथा। ११। नत्वा तैः किमयया येत वाह्र बिल्व विवि हि ज्ञानक्रियाश्च हीनैर्मूलस्य सम्यक्‌। सेतौ सेतौ यतो धर्ममय स्वपरायणा। परमआश्रयः

मच्छूलभिन्नग्रीवस्य सुविशालरुधिरेणलवे। रुधिरं प्रियं तर्पितोऽयं भातरं सेनातत्पापः। १३ मलिनरूपे हि तेन हि कृतं मूले वनस्पतौ। विरूपा इव शोभन्ति बिल्वशाखा दिवौकसः। १४ नावधानश्च न पश्यत्सु विप्रश्च समेधितो। सद्यः यथेन्धनं चोय साधायत्ततदा विना। १५ बिल्वहिंज क्रियामूले यतो धर्ममयः पुमान्। देवर्षिपितृभूतानां धर्मस्य च परायणः। १६ यत्र युद्धहिंसा गावो वेदाश्च मानुषाः क्रियाः। तेन जनपदं यात सदोपयन्त सुखम्। १७ इति निर्भर्त्स्य निर्देशमादाय शिरसा हि नाशं तथा प्रजा नाकदने विदधुः कदनं प्रियाः। १८ पुरग्रामव्रजोद्यान नदीचारामाश्च सर्वतः। खेटखर्वटघोषांश्च ददहुः पत्तनानि च। १९। ॥ राम

पुरो व्रजनयस्य विलोमेन नवा नगरं तदाश्रय गोशुने वस्थाइति भावः। ५ तस्मात्परसंमेवं शुभतेभ्यो रूपं यत्र यत्र तेति सदीपयतदहनं हृत्वा लक्षेदेकरूपत। १२ पुरे हृदादिमत। ग्रामस्तद्धीनः। व्रजो गोवासः। उद्यानं कृत्रिमवनं नदी वा वा सादेः आरामो कृत्रिमं वनं शाखाश्रयिणां स्थानेषु आकरो नादीनां खेटः कृषीवलानां वासः। खर्वटो विशेषायोग्रामः। घोषा आभीराणां वासः पत्तनं राजधानी। १४। ॥ रामस्य

श्री· भाग· टी· ८

स्वनिर्वैः स्वनस्वार्थैः सञ्जीवास्तथ जीवान् पाश्यानिघ्नतः ॥ १४ ॥ विप्रकृते तथकुर्वे यज्ञभागानां सभावाद् दिवं यपि मज्ज ॥ १५ ॥ नदेवेष्वजानो कदनं दानवेषु कृ वैतद्स्वयं स्वर्गं स्वनादिसाधयितं तपस्तप्तः सः प्रथमं यत्क्र नवानत दाशहिरण्यकशिपुर्वि स्मदिनाकृतो स्कं देतायप्रदेयकृदकं मादिशात्मने तपआद्रं च ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ देवर्षिरिति श्रो

केचित्तस्ति वै विभिद्रः से तयाकारं वोऽप्रयम् ॥ आजीवं विविधिर्दुर्स्तान्को विहारञ्जपाशयः माद ह
ह्यशरणमम्येप्रजानां मालितो लोकैः ॥ १७ ॥ स्व विप्रकृते लोके देवे ब्रह्म वर्चैर्वेष्टः ॥ दिवे देवाः यतिप्र
२८ असविधे स्वस्ति तानः ॥ १८ ॥ हिरण्यकशिपुर्भवितः संभवेत तस्य ऋषिनाः ॥ कृत्वा कदो दका श्रीमिथा
२५ तृप्यानसोन्वयत ॥ १९ ॥ श्राक्रमि शोव वैतुलं भूतसंतापनेहकः ॥ कालनाभं महानाभं हरिश्मश्रु
पो त्कचे ॥ २० ॥ तन्नानवं रूपा मातृदितिं च जननीं तिथा ॥ सुतामाया देशकालतोरदमाहजनेस्वर ॥ ८
हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ अंबांबदे वधूः पुत्रावीर मार्हथ शोचितुं ॥ रिपोरभिमुखे श्लाघ्यः शूराणां
वधईप्सितः ॥ २१ ॥ भूतानामिह संवासः प्रपायामिव सुव्रते ॥ दैवेनैकत्र नीतानामुन्नीतानां स्वकर्म
भिः ॥ २२ ॥

तर्भार्यसंबोधयति ॥ २३ ॥ नवतनाम न स्वर्गं चोवथः ॥ तथाम माके तावत्तेऽर्पित एवेति चेत् ॥ नवाहभूत
नामितिदेवेन प्राचीनकर्मणा एकत्र नीतानां संयोजिता नां पुनः च दैवेन स्वैः कर्मभिः उन्नीतानां वियोजितानां ८
नाम ॥ २० ॥ नाम ॥ ॥ ॥

एवं लोकदृष्ट्या शोकं निर्वर्त्य न त्वं तस्याकारयितासीत्याह । नित्यः सर्वगतः स्थाणुः अचलोयं सनातनः । सर्वगः सर्वगतः सर्ववित् सर्वज्ञः सर्वदेहेतः परो देहादिव्यतिरिक्तः आत्मा तत्त्वतो निर्मलो निर्विकारः इति आत्मा कोनकार्येष्वपि कर्ता तर्हि तस्य संसारः तत्कथमित्यत आह । यथा सर्वविषयालिंगेषु भेदः यथा स्वप्ने देहादौ स्थूलसूक्ष्मादीन् विविधान् पश्यन् सर्वं करोति लिंगधारी योगी संसारत्यर्थः ॥११

लिंगोपरि एवमात्मविपर्ययो लिंगे लिंगभावना

लिंगमात्मा स्वयं प्रभुः सर्वगः सर्वविषयः यत्र तत्र लिंगं विषयान् भुञ्जानः । यथा मर्सालङ्कारं नानाविधं चिन्तयन् मनोऽनन्दयते चलती बधः । एवं योगी आत्मानं मनस्सविकल्पं प्रमातृत्वमतिसंस्थितं देहं लिंगं वा तिष्ठति योगी वियोगः कर्मसंसृतिः । संभवस्तु विना सत्पक्षविविधस्य । अविवेकस्तु तेन अविवेकिनां संसारनिवेदनम् ॥

१२ तन्मात्रादिपंचव्यतिरेकतः सर्वे भवन्ति वितताः । उपाधिधर्मा उपहिते भवन्तीति लिंगे नेत्रातादिकमस्मिन्नात्मा भवतीति । अविकल्पः परिहार्यः । तन्मात्रमनसः समास्तु तत्सर्वं लिंगाभावनात्मभावः आत्मनो विपर्ययाज्ञानस्याभावः तस्मात् प्रियवियोगः अप्रियसंयोगश्च कर्मसंसृतिः नानाभेदप्रवेशः ततः संसारः विवेकस्य स्मृतिः शरीरसंस्थाने ॥ नमः ॥

प्रजापतिशोकदेहं तं विनाहृष्टेयवयं शोकशतिस्मिन्दथै श्रेतस्य मनसये वेधवासे भांव २९ उपासनतन्मनर्पिशाहा
न्यस्यिनाः ३० विशीर्णेरत्नमयंकववंयस्य विश्रान्तिभास्यनानि सजन्नयस्य पावेणनिर्भिन्नं हृदयं यस्य यस्य
जातकेनघाविलिलिमं ३० प्रकीर्णः केशव्यस्यधनो जलिणी यस्य खसाभुंभेणदष्टो दन्तदष्टो ष्टोयेन २

भजापसुरा हरंतीमभिति हा संश्रुवानयं यमस्पेप्रनवेधुमंगवादं नविवोधत ३९ उपोनवेधभुजाजासय
महतिविक्रतः सपवे विंद्वलो प्रदेशानयसन्नुपासन ३२ विशीर्णे रत्नकवचं विप्रशाभरणं सजे श
वमिभिन्नि हृदयं धाया नमस्यपविसं ३३ प्रकीर्णकेशं धवस्ता ने रभसा दष्टदन्तदस्य रजः कुंठमु
खांभोजं छिन्नायुधभुजं मृधे ३४ उशीनरेंद्रं विधिना तथाकृतं पतिं महिष्यः प्रसमी क्ष्य दुःखिताः
हताः स्म नाथेति करेण रो भृशं घ्नंत्यो मुहुः तत्पदयोरुपापतन् ३५ रुदंत्य उच्चैर्दयितांघ्रिपंकजं
सिंचंत्य असैः कुचकुंकुमारुणैः विस्रस्तकेशाभरणाः शुचं नृणां सृजंत्य आक्रंदनया विलेपि
रे ३६ अहो विधात्राकरुणेन नः प्रभो भवान्प्रणीतो दृगगोचरीं दशां उशीनराणामसि वृत्तिदः
पुराकृतोधुनायेन शुचां विवर्धनः ३७ ॥

त्वया कृतज्ञेन वयं महीपते कथं विना स्याम सुहृत्तमेन ते तत्रानुयानं तव वीर पादयोः शुश्रूषतीनां दिश यत्र यास्यसि ३८
एवं विलपतीनां वै परिगृह्य मृतं पतिं अनिच्छतीनां निर्हारमर्कोस्तं संन्यवर्तत ३९
तत्र ह प्रेतबंधूनामाश्रुत्य परिदेवितं आह तान्बालको भूत्वा यमः स्वयमुपागतः ४० ॥ ॥ ॥ ॥

त्वयास्य सत्त्वमेन क्रियावयं कथं संसारमसेव मत्तीव मुक्तः हे वीर यवत्र तेयमस्मा सितनते श्रुत्या नन त्रुगास नेनु व पादयोः
शुश्रूषा कुर्वती नामस्माकं दिवादेहि। १५। निर्दोवेदा हार्थं वयनं सुस्तमस्मा चार्स प्रतितस्य मविदेवितवे दिरोद
नेस्वप्रयोमेवाक्र नक्रनान वस्वयमेवो वयानासमः नानाह। १७ हो इस्यादिना। १४। मयसात्रु प्रसंगेस्थिका नमपि

त्वयाहृत सेन वयं मत्तीयवि कथंविना स्वामसारं नमेवनते। नवा श्रयानंत
तवीर पादयोः शुश्रूषतीनां दिशा यवयास्य मित। १५। एवं विलपतीनां वै
यविशुस्सस्तं पति अपि कलीनां निर्दोषमवीसे संस्पर्वनेन। १४। नना
हं धनवेहमा व्याक्षय पविदे विति आदृतानवासवीभूलाय नः स्वयश्च
यावानः। १५। यस्रवाक आदो अधीषानयमावि कानां विपत्रयतो
लोक विधि विमोहः। नवा यतस्य यांते मत्रावां मस्य यायका श्चापिशोचं
त्यमार्थे। १६॥

लोकस्य विधिं जन्ममरणादि प्रकारं विपत्त्यनामपि विमोह मेवाह यत्र यस्मादस्या कादस्यातः तवैवनान
मार्थं शोके तिष्ठ नलुत्संवीवीनाम यस्मादीविष्ठलानियामि मध्यानिभारन अस्याकं नियन्नानेवनवकायरि।
देवनेवि किंच अयमपि सर्वमोमलेनेन सहस्समानो मन्तानस्तरोगा धर्मा येषां तथाभूतास्वपि १६ ॥

अथवा उर्द्धा अपि शुकादिवदभवन्तारा वयं न शेहत्वाद्योनि गर्भवत्तत्रैव विधिरतितावत्वादि ७० न
तु नष्टवत्तस्यापि यन्न नैव किंचिदपि किंतु कोऽपि केवलमित्याह यदंशविलक्षण निरता तिसहवति नमोऽस्तु

यद्दीत्यर्थं समस्तायचनः पितृभ्यो नमिति विनयमः अथवा
सर्वाणि सवलाशुकादिभिः सवलिता वलि नित्योऽहिंसार्थे २७ यदङ्
येषां स्मृतिदमयोऽयुपच वामवत्यपनेचयः तस्यावतारःश्री
कनभाङ्गीपितस्वरावरनितन्नसंग्रहप्रभुः रूप यथावत्तन्निति
दिङ्सत्तिन्तोऽहस्थितनहिङ्हलेविनयपतिः जीवसत्ताप्यपिनदीविलो
वर्गशुद्धेपितृसंस्तस्तलोगजीवनिः २८ ॥ ॐ तत्सदिति ॥

त्वा नसेषितः चराचरं जीवसाधनमाह २९ अन्यत्र लक्षितहे संहारे संग्रहे पालनेच प्रभुः रूपप्रभुत्वमेवस्य
नयच विवेकान्यादर्शितयोनिः दिष्टेनदैवेनईश्वरेणावस्थितेनैव सर्वाणि विहितेः ग्रस्य इतः तेनोपदिताः ८

तदेवमात्मनो जन्ममरणादिकं संगीकृत्य यथा धीनमात्मनो लोकः कार्यकरणं [illegible] इदानीं तद्देहात्मनो जन्मादितत्त्वानि [illegible]
रुचिभिः स्थूलानि देहाः भिन्नयोनिः सर्वतामपि भूतलिंगशरीरं तेजि भिन्नः कर्मभिः भवति जन्मोऽतमभावविभिन्नरूपैः [illegible] सर्वदा।
देवादिदेहाश्च पितृ च इहलोके प्रकृतौ देहस्थितोऽप्यात्मा तस्य [illegible] धर्मैः जन्मादिभिर्न च युज्यते [illegible] स्वतमो दे
हादनतिविलक्षणः ॥१४॥ नत्वहं कृशः स्थूलः इत्यादौ न केवलतः प्रतीयते न माह इदं [illegible] विवेकादात्मतेन [illegible]
[illegible] यतः इति भौतिकं च यथा गृहस्थित्वयः सूक्ष्मेषु प्रयोगः दृष्टः भौतिकात्पुनः मानशरीरे।
भिन्नस्थानं भौतिकत्वात् च यथा संता विवेकि न [illegible] तनः पृथक् तदस्ति भौतिकमात्मा

भूतानि तैः भौतिकमिन्द्रियाणि च [illegible] सर्वशः नत्र ह्यात्मा प्रकृताच विविक्तः [illegible]
लोऽनिवर्त्यते ॥१५॥ इदं शरीरं [illegible] तथापि भौतिकं भीयते [illegible] पार्थिवतेज
[illegible] कालेन नात्मा विकृतो भवति ॥ [illegible] स्थितः
तः यथा नभः सर्वगतं [illegible] परः ॥ [illegible] ॥

विशुद्धमात्मनो जन्मादभावस्य संहरति यथा घटैः परमात्मा भिन्नो नोच्यते घटादिर्यथा च पार्थिवैर्जलोन [illegible]
दिः यथा च तैजसैर्जलैः [illegible] दिर्विनश्यति तथा तैरवयवैर्विभिन्नः परमात्मा भिन्नो [illegible] देह एव विकृतः परिणामः
सन् विनश्यति नत्वात्मा यथोक्तः ॥१६॥ [illegible] भिन्ने [illegible] यथा जलं [illegible] स्थितोऽपि
दारुकनेनप्रकाशकत्वे न भिन्नः पृथक् [illegible] यथा चदेहगतो [illegible] स्थित एव प्रतीयते दे
हस्थत्वेऽप्यात्मनः [illegible] यथा नभो [illegible] विसर्गेण [illegible]
[illegible] ॥१७॥

श्री· भास· टी· ५

किंच देहेन्द्रियाः यम [illegible] चयस्तोयं पुरुषः [illegible] ॥ तेति किं मिति योवयन न्तेतावंतं कालमसो [illegible] वेन वे प्रतिबद्धि चइदानीं न स्याद यो [illegible] तइति [illegible] मस्तीति चेत् सत्यं योचनीयो न भवति [illegible] यित स्याद धर्मा दिस्य हयः ओतेति धर॰ [illegible] नास्तिकासे [illegible] यो [illegible] एव [illegible] चेतनत्वादिस्वरू न ओवनित्य [illegible] वेंद्रियचेष्टाहेतुः अतएव [illegible] [illegible] ॥

तुयलेनत्वं यो नेमूल्हा [illegible] चयः ॥ यः [illegible] तनह
पनकर्हिचित ॥ धर॰ ॥ [illegible]
यस्तदेहेन्द्रियस्य [illegible] पादेहयो ॥ [illegible] भूतेन्द्रियमनो
लिंगान्देहा [illegible] ॥ [illegible] परमाणपि
मनेमसा थथ ॥ ॥

तदेहेन्द्रिये [illegible] दर्शी [illegible] नत ॥ [illegible] न तस्मात्क
पः स्थूलः [illegible] कृतः [illegible] भूतेन्द्रियमनो लिंगे [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] भजति ॥ [illegible] नमन्यते ॥ नहि [illegible] ॥ [illegible] ५
[illegible] ॥ ॥

नत्रविवेकानंतरमप्याहारादिकर्मसप्रश्नेवैय्यःस्यादेवेमुत्तयाह यावल्लिंगशरीरमन्वितः तदभिमानवतामा
नवतिनावदेवतस्यतत्कर्मनिबंधनंवेथहेतर्भविलिंगतोविपर्ययः देहधर्माभावतः तेयाप्राप्तेवर्तते नतुलिंग
भिन्नानेनिर्देशविपरीतोयेमायायोगोविपर्ययादिमायायाकुत्सनशीलत्वानपरमार्थदृष्ट्याः ४८ नतुसत्त्वरजस्तमो
दोषातत्वातत्त्वानीव सम्यक्सत्त्वतेनः कर्तृभायामयतेनयावहवोवादिनः सम्यक्त्वमेवचवदे तेनयाह्यश्वि
तयोमिथ्याहतोयमभिनिवेशः कोसौज्ञानयुक्तात्मा येषुसत्त्वोत्थितपीः यत्रमार्थइतिदर्शनतच्चैतियत्न क

यावल्लिंगानिलोयान्मातावत्कर्मनिबंधनं ततोविपर्ययः तेषांमायायोगोद्भवतिते ४९ एवंतया
भिनिवेशयेयहणिथरगवचा यथामनोरथाः सर्वेसर्वेन्द्रियकर्षणा यथानियमनिम
तत्व४ वानहूणोवतिनहिव त्वामयामूक्ष्मतेकर्तृस्वभावः सोचवाभिति ५० तन्नकोविपिनेकश्चि
त्यसित्यानिर्मितिनतस्य वितमप्रात्तेविरस्थेनमेष्टलोभवत ५१ उलिंगापिशुवेनवविपारत्मामह
प्रभव तयोः क्वलिंगीसहसात्सतुकेनश्लोभिता ५२ सासामन्यविभक्तमामहिपीकसत्यंजिता॥
उलिंगः तेनतथापञ्जोनिरीत्सप्रभूताः स्थितः सैवाइत्कनवकपवाः कपलापपर्यविचयते ५३ ॥

नरुक्तत्वमाश्रयेति ५४ इयसंदृशिश्रुतस्वातनिस्मात्मानमसिंदेहंवातस्थिद: विनेवजातंतः नतेवन
यदेहसोपिशोचेमोदृश्यंनेतजाद्र मात्रयेतिज्ञानदार्थभावात स्वभावेननिवर्तनसमर्थः ४८ स्वयंस्तु
मनापीतिवतुकेनचेति हास्तमाह तत्रकव्यादिनापक्रियामेतकर्षेण निर्मितःसन यत्नेनतत्त्वमप्रत्ना ई
भयत ज्ञानेविसाधविपाकेणधनवान स्पावीनरेतेवासूलमिवादिभिःप्रलोभनेरुत्तुवानिस्पर्श ५५ कलिंगः
कदमत्तोपत्तिविशेषः कलिंगापोमिर्द्धके ५० पिवसमर्यात्मानापसहसैमनुतवेधशायष्पापत्रापदाश •ह

श्री
भाग॰
टी॰
७

प्राकृतत्वात्सर्वे शोचंतं पश्यत ५० आत्मनो देहस्यार्थे न विभुरात्मा योऽभार्यो भूत्वा जीवितेनानेन दुःखं यथाभवत्येवं जी-
वितेनानेन दुःखं यथाभवत्येवं जीवनाभिकांक्षाप्रयोजनं ५१ अतो साक्षात्पिता संतन्यतिमन्वयः ५२ नजातपक्षाः पोता
नाहं कथं बिभर्मि पोष्यामि मे प्रजा मातरं प्रतीक्षंते ५३ शाकुनिकः यदि दूरतो विलीनः सन् ५४ आत्मापाये

अहो अकरुणो देवः स्त्रिया आकरुणया विभुः कृपणं मामनुशोचन्त्या दीनया किं करिष्यति ५२ कामं न-
यतु मां देवः किमर्धेनात्मनो हि मे दीनेन जीवता दुःखमनेन विधुरायुषा ५३ कथं त्वजातपक्षांस्ता-
न्मातृहीनान् बिभर्म्यहं मंदभाग्याः प्रतीक्षन्ते नीडे मे मातरं प्रजाः ५४ एवं कुलिंगं विलपंतमारात्प्रि-
याविओगातुरमश्रुकंठं स एव तं शाकुनिकः शरेण विव्याध कालप्रहितो विलीनः ५५ एवं यूयम-
पश्यंत्य आत्मापायमबुद्धयः नैनं प्राप्स्यथ शोचंत्यः पतिं वर्षशतैरपि ५६ हिरण्यकशिपुरुवाच
बाल एवं प्रवदति सर्वे विस्मितचेतसः ज्ञातयो मेनिरे सर्वमनित्यमयथोत्थितं ५७ यम एतदुपा-
ख्याय तत्रैवांतरधीयत ज्ञातयो हि सुयज्ञस्य चक्रुर्यत्सांपरायिकं ५८ ततो शोचत मा यूयं परं चा-
त्मानं कः परो वात्र स्वीयः पारक्य एव वा ५९ स्वपराभिनिवेशेन विनाज्ञानेन देहिनाम् ५९ नारद उवा-
च इति दैत्यपतेर्वाक्यं दितिराकर्ण्य सस्नुषा पुत्रशोकं क्षणात्त्यक्त्वा तत्त्वे चित्तमधारयत् ६० इति श्री-
भागवते सप्तमस्कंधे द्वितीयोऽध्यायः २ ॥

स्मेवयत्र
ख्यातः

मसन्तु ५८ आयशोचितिं निमित्तं वा विस्मृतिः ५७ सांपरायिकं परलोकसाधनं ५८ अशोचनेनिमित्तं पोतेऽज्ञानम-
भिः स्वःपरश्चाभिनिवेशः पापका ज्ञानेनेति विना ६० अस्तु पाप्यात्मसहिता ६१ इति श्रीभावार्थदीपिकायां स

७ स्कंधे॰ २

द्वितीये नमस्ययसातः प्रेतीसजराद्विधिः आगानविविभिनसेनसंस्कृतःसववामदाः। नवेवंसाप्तनोकदनेदान्वानां
दिव्यवंक्षनो घोकंनन्नाविद्ययो नाप्तनाययन्तुमवान तदासा हिरण्यकशिपुरित्यादिना। अप्रतिदंडं प्रतिपत्वानां
एकराज्यं एकमेव राज्ञा नेत्यादि ममकर्मसेकेन। १ ऊर्ध्वबाहुरसावभसिरेहिर्यसा। पादांगुष्ठेनाश्रिता अवनिर्येन

नारदउवाच। हिरण्यकशपुराजन्नजेयमजरममरं। आत्मानमप्रतिद्वंद्वमेकराजं व्यधित्सत १ स ते
पे मंदरद्रोण्यां तपःपरमदारुणं ऊर्ध्वबाहुर्नभोदृष्टिः पादांगुष्ठाश्रितावनिः २ जटादीधितिभिः
रेजे संवर्तार्क इवांशुभिः तस्मिंस्तपस्तप्यमाने देवाः स्थानानि भेजिरे ३ तस्य मूर्ध्नः समुद्भूतः सधू
मोऽग्निस्तपोमयः तिर्यगूर्ध्वमधोलोकानतपद्विष्वगीरितः ४ चुक्षुभुर्नद्युदन्वंतः सद्वीपाद्रिश्च
चाल भूः निपेतुः सग्रहास्तारा जज्वलुश्च दिशो दश ५ तेन तप्ता दिवं त्यक्त्वा ब्रह्मलोकं ययुः सुरा
धात्रे विज्ञापयामासुर्देवदेव जगत्पते ६ दैत्येंद्रतपसा [illegible] तप्ता दिवि स्थातुं न शक्नुमः
तस्य चोपशमं भूमन्विधेहि यदि मन्यसे लोका न यावन्नंक्ष्यंति बलिहारास्तवाभिभो ७ ॥ राजन्वी
घो पतिः

अत्रानेदीधितिभिः कांतिभिः अंशुभिः रश्मिभिः प्रलयकर्ता न्याप्य सूर्य इव रेजे शुशुभे। येऽग्रस्तितः संतो वि-
चेरुः ते देवाः स्वः स्वानि स्थानानि भेजिरे ३ विष्वगीरितः सर्वतः प्रसृतः सन् ४ सद्वीपाद्रिः भूः सवि-
ता भूश्चचाल ५ ६ तव बलिहाराः करप्रदाः सन्तः कदाचिदिति [illegible] हे भूमन् [illegible]
वांछितार्थ [illegible] इति संबोधनं [illegible] ७ ॥ रामायनमः ॥
राम ॥ ॥ राम ॥ राम ॥

स्या

श्री यास दी ॥

ब्रह्मणात्मस्मिन्नेहे [illegible] दथिते न तत्कल्पता दुः न सेनिचलभिः। अथाश्मस्माभिर्निवेदितं तन्या श्रूयतां ॥ ८ ॥ तयोर्वा
मयोः समाधिना निःसृत्या सर्वविद्धिस्य [illegible] नेसमसेन [illegible] यथाश्र [illegible] स्थितिः ॥ ९ ॥ तत्र मध्ये वात्मनः सा
थयिष्यामि ॥ [illegible] ति दी [illegible] तपः ॥ [illegible] त्या [illegible] तः [illegible] थ्येनु [illegible] ॥ कालान्तरे वि ति
[illegible] त्वमेव देहो वासु [illegible] श्रियेत ॥ तथा पिकालस्या [illegible] विसमवातः ॥ [illegible] भिर्नेन्माभिः तपः [illegible] तत्रा [illegible]
[illegible] वेति ॥ [illegible] नेनेति [illegible] स [illegible] विवाम [illegible] सर्व [illegible] पापादि

[illegible] संकल्पः [illegible] न पः [illegible] किंनु विदितः [illegible] निवेदितं ॥ [illegible] मिदं
तपो [illegible] माधिना ॥ [illegible] सर्व [illegible] परमेष्ठी निजासने ॥ [illegible] समाधिना ॥
[illegible] ॥ [illegible] एवं [illegible] किमन्यैः [illegible]
[illegible] इति [illegible] विश्व [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] विजयाय च ॥ [illegible]
इति [illegible] ॥ [illegible] ॥ रामजी

श्री २

॥ यास दी ॥

[illegible] येन ॥ इदं [illegible] स्यामि [illegible] वादिभिः [illegible] येन ॥ [illegible] मिवे [illegible] वादिभिः [illegible] वादिपदैः
[illegible] साधयिष्यामि ॥ [illegible] ॥ इति [illegible] नियम [illegible]
[illegible] स [illegible] ति [illegible] दि ति [illegible] नवे [illegible]
[illegible] दिजा [illegible] पालनाय ॥ [illegible]

वल्मीकादिभिः प्रतिरुद्धं प्रथमं नदर्शयन्नान्यं विहितलयं नेत्रा हेतिद्वयोरनयोः ॥ आवीर्णा समं नाद ल्लितं मे
हः नकुर्यात् स्वयोग्यन चयस्य ॥१७॥ प्रवेशोपि छिन्नरूप [illegible] विभिन्नविलक्ष ॥१८॥ ह्रस्वान्वयैर्येदेशोर्मतिका विशेषे
भवति नादेहोयस्य ॥१९॥ निरंतुश [illegible] यत्नसंभकोदकरूपयोः ॥२०॥ नेत्रेनेनयवस्तायनेव नावजिनो

यदर्शन प्रतिरुद्धं वल्मीकरलाकीर्णवैश्मी ॥ पिपीलिकाभिराचीर्णामेदं स्वद्वीपं सशोणितानां ॥१५॥ नपंनं
नयस्मालीकार्ययथा प्राप्तिरिति तेरवि ॥ विलदाविभिन्नः माहेषहस्तरूपंसत्याहवः ॥१६॥ ब्रह्मसाधावि
६२ तु जितो त्रिभवे तेन यः सिद्धो लिकाश्यपस्य वरदो हनुमज्जेशोमा श्रियलक्ष्मीस्त्रिनावृतः ॥१७॥ वृद्धाकामहस्त
६५ मेरु लना वेमहेंद्रता ॥ देवा भक्तिनदेहस्य प्राणाहरिश्चन्द्रो शोभनो ॥१८॥ निनम्रवेशोयः चक्रनेकविशेषनिव
यरे ॥ निरंतुदर्शनस्य प्राणान्वको वेदिषु समाप्ताः ॥१९॥ व्याघ्रसाधेयतेनेन उपकृताम ननिवृत्तो ॥ नयोनि
हेभवनाजितोहं दितिनिंदन ॥२०॥ ज्ञानवत्त आश्रिमः सर्वादहा सम्यक्संख्याने ॥ समर्यस्येत्र प्रवर्त्तसद
र्शनेनाफलेमम ॥२१॥ मारवद्धवाक् ॥ हस्तकादि खवादे वेभक्तितोनं पिपीलकैः ॥ कमंडलुजलेनोल
द्विधेनाभो स्वाध्यायसा ॥२२॥ नतत्वी वक्रवल्मीकात्तदृढो जीवनान्वितः ॥ सर्वविषयवेगयचोवज्रसंह
ननामय ॥२३॥ उन्नितः तन्महेमोभोविभा वसुरिवेयथः ॥२४॥ सनिरीक्ष्य वरेदेवे सवाहस्त्वस्यितं
नमाम शिरसा भूमौ नमन् दर्शनमहोत्सवः ॥ २५ ॥ हं

हं ॥ नमो निष्ठेनभवनासनतां जितः ॥२६॥ समर्पस्य समदर्शने न फलेन भवन्ति ॥२७॥ आदौ भवती प्रादिभवः तो
सम्प्रासिनकानां ॥ यथावज्र वत्संहननेनोन्मत्तावसानप्रमणेहस्तस्व ग्राम्याय सव ॥२८॥ तस्य दर्शनमेव महानुभा

[illegible]

श्री॰
भास॰
टी॰
१२

स एवासः पितृसकोऽइदमुयस्य ॥४॥ सर्वेषामपि विदितं। नवहेतुः कालस्वभावनियतिर्यदृच्छा भूतानि योनिः पुरुषेणेनतमसाहत
मिदं जगतयः सर्वमिदं प्रतिक्रमं करोति ॥ २८॥ यस्तु त्रिगुणेन मानादिदर्शनं निश्चलवतिस्तुपतिचतसंभरजः स
तेनमसाथाम्यायायमहतः प्रायप्रमेयुरावनसूरतिहयान्तवस्य ॥२९॥ अत्र तव स्वप्रकाशकत्वं आत्मका
शाकतेनत्का रणानेस्वरूपादिकते तेन सहतेन परमेश्वरतेषेति दृष्टिय नशङ्कं तदेव प्रयोजनाये मत्कत्वोनि स इति।
चतर्भिर्विज्ञाय कारणा यतमः तत्रैवैक मात्मयात्मानेनवाति चैत्न तस्मिन्नेनस्व काशात्वेचदर्शितं वीजाय

रम्याथ जाति: प्रकृतिः समाप्तोऽस्य विश्वं। हर्षस्तु पुरुषकोऽहेतो विभागदर्शनापुरुष न ॥ ३४॥ हिरण्यक
स पुरुषवाक्। कल्पेन कालस्वभावे भयाच्चेनतमसाहते। समित्यनक जगदिदं सर्वं ज्योतिः स्वयं विधा
॥ २८॥ ज्ञानानाभिहतानां चेदं सर्व जन्म विविस्तुपति। रजः सत्वतमो यान्त्र परायमहत्त्वेभय ॥ ३०॥ ततसत्त्वा
यायवीजाय मात्मविज्ञानमूर्तये। प्राणेन्द्रियमनोबुद्धिविकारैर्व्यक्तिमीयुषे ॥ ३१॥ नमो हिरण्यगर्भ
जास्यचयज्ञ प्राणेन सूक्ष्मो नपतिः प्रजानां चित्रस्वचित्रमिनं इद्दिया सवं पतिमहाभूतगुणाशयेशः ॥ ३२

तिनिमित्तत्वमुक्तं। उपादानत्वमाह: प्राणादयो ये विकाराः तैर्व्यक्तिं कार्याकारं प्राप्तो यो भवतोऽस्य। एव
मात्मना त्रिगुणात्मके तेनोक्तं कारणत्वं देवादर्शितं। महत्त्वेऽस्य रूपं वाह: त्वमेव जगतां जेता मस्तत्सुयः।
स्थावरस्य चरिष्णिये नियन्तामयमिकेनसूक्ष्मो भवनेन सूत्रात्मसु प्राणं जनत्वं प्रजापतिः ताभिस्तिनस्य चित्रस्य।
नुमुखितानभूताया यज्ञेनत्वयाः सत्त्व सत्त्व वत्रियस्याथामिद्रियाणां च पतिः अनन्तत्वमेव समस्तात्मभूतात्मा काश्च
दीनां महाभूतानां शब्दादिविषयाणां आशयानां महद्वसवाना मीशश्चयेतेनेवस्तत्त्वदर्शितं ॥ ३३॥ ॥ सम
१२

इदानीं यत्सम्भवं तत्कथेन अंतर्यामिमेव नमस्कारं कृत्वा मा॥ त्वमेव समस्तं वनुयामि हे मादि यावत् किला स्वयमिकार्यं
ध्यानत्वादेव द्वयं ह्ये ग्राह्यं भूतत्वाच्च नाशो हो न रोयशत्र तू नहीं क्रियं कर्मेतद्धि ययया ज्ञातं यतो याति नानात्म सु
नः॥ त्वमेवान्तरान्मा यश्च नयो मोक्षनः॥ यतः सर्वः सर्वज्ञः स [illegible] एकः अक्षरः तत्र हेतुः अनादिः अनंतपार चेति
स्मास्यतः कालतः परं पदे ज्ञानेयस्य सः॥ १५॥ [illegible] रूपो मासं हृदि नमाहत्व मे वेतिलवा घेरव ये वे: [illegible]
मयमितनदेवसदसो दिकर्त्वे पिविदि [illegible] [illegible] हेतवः॥ आत्मा नाम रूपः परमेष्ठीपरमेश

[illegible] विभिन्नो यित्वा [illegible] हृदि चिति विशावा॥ त्वमेक आत्मा सर्व त्वाम नादि रमेन्तयावः काचि
वेदवान्मा॥ १६॥ त्वमेव ता लोके सिद्धो [illegible] मूलं वा या यथा ये वै: [illegible]॥ कूटस्थ आत्मा यवे
[illegible] जीव लोकस्य व जीव आत्मा॥ १७॥ त्वंमं परं नाप रम घ्यं नमदेज्ञ कि [illegible]
सि॥ विपाकला सेतन वज्ञ सर्वा हृदि यापगा मे सि हृदि [illegible] १८॥ ॥

यः [illegible] महान्त्रपरि [illegible] किं व जीव लोक एव कर्मेव ध्यान त्वादि भिर्विक्रियते तं हन्तस्य जीवस्य
जीवनस्य हेतुः [illegible] नियमा॥ १७॥ [illegible] इति [illegible] यदि किं विद्धे [illegible] तस्मा
ज्जन्मादिविकारस्त्वं नियम त्वादि [illegible]॥ [illegible] स्थापयं कुर्यात् [illegible] नेजनं॥ स्या
वरं [illegible] तिति विज्ञानान्तिबोधकं [illegible] विकस्मलीति चेत्॥ [illegible] नानिका॥
[illegible] नतव्यातिरिक्तः [illegible] दपि ऊनः॥ [illegible]
यत्र सो [illegible] विशेष्यः [illegible] प्रधानस्य [illegible] स्थितः॥ [illegible] परं इत्यादि [illegible] २२

श्री-
भाग-
टी-
३

ननु ब्रह्माण्डचारी यस्य मम कृतो ब्रह्माण्डकृतो वा ब्रह्माण्डगर्भत्वादित्याह ॥ व्यक्तं कार्यमिदं तव शारीरं व्यक्तं सम्यक्
नित्वाये शारीरेण त्वमिन्द्रियप्राणमनसां गुणान् विषयान् भुंक्षे किं तु पारमेष्ठ्ये पदे स्थितः स्वरूपे अतिस्वच्छे
त पुरुषेण अन्तःस्थः पुमान् योऽसौ तेनाव्यक्तः आत्मविरूपापि ... पुराणः प्रकृतस्मृता स्वरूपः ॥३४॥ अनन्ता
व्यक्तरूपेण ... एकमत आह ॥ देशानन्तयेनानन्ताव्यक्तेन मनो वचनागोचरेणानुरूपेणेदं विशेषत

अव्यक्तं विभो स्थूलमिदं शारीरं येनेन्द्रियप्राणमनोगुणांस्त्वं ॥ भुंक्षे स्थितो धामनि पारमेष्ठ्ये अव्यक्त आ
त्मा पुरुषः पुराणः ॥ ३४. अनन्ताव्यक्तरूपेण येनेदमखिलं ततं ॥ चिदचिच्छक्तियुक्ताय तस्मै भगवते
नमः ॥३५॥ यदि दास्यस्यभिमतान्वरान्मे वरदोत्तम ॥ भूतेभ्यस्त्वद्विसृष्टेभ्यो मृत्युर्मा भून्मम प्रभो ॥ २५
नान्तर्बहिर्दिवा नक्तमन्यस्मादपि चायुधैः ॥ न भूमौ नाम्बरे मृत्युर्न नरैर्न मृगैरपि ॥ व्यसुभिर्वासुम
द्भिर्वा सुरासुरमहोरगैः ॥३८॥ अप्रतिद्वन्द्वतां युद्धे ऐकपत्यं च देहिनां ॥ सर्वेषां लोकपालानां महि
मानं यथात्मनः ॥ तपोयोगप्रभावाणां यन्न रिष्यति कर्हिचित् ॥३९॥ इति श्रीभागवते सप्तमस्कन्धे
तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ ॥

तं व्याप्तं तस्मै तुभ्यं भगवते चिदचिच्छक्तियुक्ताय नमः ॥ भवज्जन्ये देहः किं विकारि विधा यदि विकारित्वमपि तावन्मात्रं ग्रहणम् ।
येति ॥३६॥ ... न नश्यति विक्रान्त विभवतः ... ॥३७॥ व्यसुभिः प्राणोः अस
मद्भिः सप्राणैः ॥३८॥ यथात्मनस्तव महिमा ... इन्द्रादिकदेहो नित्यश्च ॥ ततो योगप्रभा
वाणां ... अणिमादीनां ... न नश्यति ... ॥३९॥ इति श्रीसप्तमे टीकायां तृतीयोऽध्यायः ३ १३

यत् येन वर्णेन त्वा विजित्यासित्स लोक कर्त्ता ॥ विलक्षेण नामावन्ति येते: समपीडयन ॥ ज्ञानमूर्तिर्द्वया ॥ समस्तम्: य
यपो येडुर्लभः ॥ ७ ॥ ग्रामो नेत्रग्रहो वस्य ॥ ७ ॥ यदवर्षं तव: नमेन समहा त्वमसि मावि ॥ ७ ॥ ५ ॥ ६ ॥ सर्वेषां समग्रा नां त्र

मावद्दकाले ॥ एवं तत: ज्ञानमूर्तिर्द्विमक्षिपो रण ॥ आदानं सन्यसाप्तोगो वर्ण सत्स्य दुर्लभम् ॥ ९ ॥ ब्र
स्रोवाच ॥ ज्ञाने मेतु र्लभः पुंसां यान् ब्रह्मचिन्त नामा ॥ न पापि वितनम्यं तत्तत्वत्र वृत् दृमिद्रुर्लभा ॥ यो नारद
नाव ननोत्त मामभगवानमें यान्तग्रहो विभः ॥ मुनिनोऽस्य वर्णोऽस्य मानः सुजेत्र सैश ॥ २ ॥ एवं सत्तु
वो दैन्यो विप्र इदमस्य तत्र ॥ भगवन्मकरो देवं भूतवर्णमहर्नस्य ॥ ४ ॥ सा विभिन्न दिशः स वीसो को
खृ वीमहास्वरः ॥ दिवास्तर मत्र येद्रानौ पर्व तारुदार मात्म ॥ ५ ॥ अभिसूर्य्यगा विशुद्धं रजपीपितपतौ ॥
कान्तर ॥ पितृ: रत: पितृपतिमेसाम्येत भूतपतिनवा ॥ ६ ॥ सर्वभूतपतीन जित्वा तं प्रासानीय दिग्वजिन
॥ अहा रसोक पालानां स्थानानि सहते ज साः ॥ ७ ॥ देवोद्यान श्रिया जुष्टमध्यास्ते सम त्रिविष्टपं म
हेन्द्रभवनं सत्त्वात्रिनिर्मितं विश्वकर्मणा ॥ त्रैलोक्यलक्ष्म्यायतनमध्युवासास्ति लक्षमनो ॥ ८ ॥ यत्र वि
द्रुमसोपानानि महामारकतानि च ॥ यत्र स्फटिककुड्यानि वैदूर्यस्तम्भपङ्क्तयः ॥ ९ ॥ यत्र चित्रवितान
नि पद्मरागासनानि च ॥ पयःफेननिभाः शय्या मुक्तादामपरिच्छदाः ॥ १० ॥ कूजद्भिर्नूपुरैर्देव्यः श
फे २ नूपुरैर्दुन्न: ॥ १० ॥ ४ ॥ दू ३

शिञ्जाना यां येयप नयः नामा ॥ १ ॥ विविष्टं यं सर्गम यासेसम अधिष्ठि नवारनवमहेन्द्रभवनमध्युवासप्रथि
वसति स्मा ॥ ८ ॥ अखिलसंपद्दिवृक्षमेवाह ॥ यत्रेति त्रिभिः ॥ ९ ॥ मुक्तादामानि परिच्छदाः परिकराः यासां ॥ १०

स्वदनीः स्वदनः ॥४४॥ ऊर्जितमपि कंचिद्यतीर्द्धर्माशान् सर्वयस्य ॥४॥ [illegible] जनतरुधाधिनाडर्व्वीथिनमयुना ॥
स्वयामते यन [illegible] विचित्रिसितां मेदलस्तिगीयस्यने [illegible] पाताः उपचनप्रके ॥
पाशि भिरुपासत [illegible] विनाथदमा अय [illegible] प्रकारमारुजगविति ॥४॥ [illegible]

पा२

तत्वस्य लीपु पश्यति सदनीः संदर्भरवं ॥११॥ [illegible] लोकमहामनानिर्वि [illegible] लोक
पकराइ ॥ [illegible] स्वादिभिः [illegible] ॥१२॥ [illegible]
नावि [illegible] ॥ [illegible] लोजनसापदे ॥४
[illegible] स्वव [illegible] हुरुस्वदादयः ॥ [illegible] वि
[illegible] ॥१४॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] पृथ्वीमही ॥ [illegible]
[illegible] ॥१६॥ [illegible]
[illegible] ॥१७॥ [illegible]
[illegible] ॥१८॥ २२

[illegible] ॥१९॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥२०॥ १४

निर्विण्णाः कर्मभोगेन तद्योपभोगं य त्या प्रीति [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] सम्मद
[illegible] विनाशो [illegible] ॥ २९ ॥ ३० ॥ [illegible] विदि [illegible] विना [illegible]

स र सं विनिर्जित कर्मवेक वा नु विषया त्रियात ॥ [illegible] जितेन्द्रियः ॥ [illegible]
[illegible] ॥ तस्मात्र [illegible] विधाः
सर्वलोकाः स पालकाः ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
यो न सा ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
हि [illegible] सर्व [illegible] ॥ ३४ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ३५ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ३६ ॥ निर्वैराय [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ३७ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ३८ ॥

[illegible] ॥ तत्राह निर्विण्णयेति । सर्वमर्द [illegible] मिति भावः ॥ ३० ॥ [illegible]
[illegible] मिति भावः ॥ ३१ ॥

तमेव देवं वज्रनाभे सतस्य महामहं ॥ तस्य मातुर्गर्भहा नभूव ॥ [illegible] सकल पासकरप्यादि हिता ॥ [illegible]
सत्पास [illegible] निज यस्य एक एव प्रिय [illegible] ॥ सम्यक्त्व [illegible] [illegible] इति भावना [illegible]
[illegible] चिन्तः गुणैश्च [illegible] ॥ [illegible] इति [illegible]

नरस्येदेस पते: [illegible] ॥ [illegible] गुणौ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] शीलसंपन्नः [illegible] जितेन्द्रियः ॥ [illegible] प्रियसा [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] विचार्य [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] प्रतिमानत्र [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] इति [illegible]

मदतिरेत्तति वैकुंठस्य चिंतयाशास्ता यामिश्रा सुभिक्षे वेनवायस्यान सचिंतया [illegible] दोषस्य ॥४९॥ इत्कोवः सुकर्क
वः सन मत्त चकार तेत्रशा द्विकस्य यत्कृत वाना ॥५०॥ से स्पर्शा [illegible] पतिः तेन निर्हतः अमंसदः स्थिरोयः प्रणयः तेना
यः अनिदः तेनयमकालिते तेन युक्त सामी लिवे दिखित्रि सी लिते ईतिरा यस्य ॥५१॥ [illegible] मः यतोभिर्हितिनव्यासतुः से

कविद्रु इति वैकुंठ चिंतयावलये नमनः ॥ [illegible] तसिंता [illegible] निक्ष चिन ॥५२॥ नेद लिक
चिउत्को वो विलक्षे नमिति सृष्ठचिता ॥ कचित्र द्रावनापुत्रः तन्मयो नचचकारह ॥५३॥ कचिद्रुम्नुल
कः तुलसी मालसे स्पर्शी निर्हतं ॥ अस्यंद्र सायानंद सलिला मीलिनेत्रयाः ॥५४॥ मनुन मस्त्रोक
यदारविंदयोर्निषेव याकिंचन संवालयुया ॥ [illegible] विर्हतिमा [illegible] सुकृर्हः संवादी नस्य मनःश
मैव्यथा ॥५५॥ नति [illegible] भागवते महाभागेनमस्त्वाति [illegible] कनृपस्य राजन [illegible] दया [illegible]
जे ॥५६॥ सुधिर्षिरउवाच ॥ देवर्षयन दिक्षा मोवेदिर्हितनेरसयुतं ॥ [illegible]
यपिलादा [illegible] ॥५७॥ पुत्रा निपुति कुलान्नायितनः पुत्रवत्स
लाः ॥ [illegible] नैवाचमयरोयया ॥५८॥ साम

[illegible] स्यापि मनसः शार्वयांतिकथानः ॥५९॥ [illegible] कमकरोत ॥६०॥ अथ मान्यायोतेन [illegible] कार्यमा
ति विस्मयेन पुनः पृच्छति देवर्षेइति तव नवतः नवाक्यमितिवा ॥ साथवे [illegible] मदात ॥ [illegible] कुतवान
इ लिवत ॥ एतद्वेदितो ॥६१॥ [illegible] तिपेति [illegible] नैवजर्षेतिव [illegible] रः शत्रु रिव ॥६२॥ ॥ ॥

श्री· भा· टी· १६

[illegible]

परस्परं ते विमोहं समाहिताः परिविष्टिताः हास्यमेवाहृता बिबिधि ॥८॥ विलपद्दैत्या भावनन्देहेतुभूते मनुजदेहेक
तत्कालं धर्मप्रवेशः सर्वं तथा विश्रितिके वैधानवेणाकृते ॥ ९ ॥ देवोऽसृष्ट्या मानीनां ॥ व्याख्यानमत्र न यतिक्रमण
म्भेनवा ॥ १० ॥ अहो मायामोहिता भवन्तो माया विपनीन्यायेन नावदद्यपरं ॥ सत्त्वं निमित्ताभिनिवेशा

नारद उवाच ॥ अन्यान्दर्शविरोदैत्यान्परस्परं तत्समाहितान् ॥ जहास बुद्धिर्वालानामभियोगपरं बुद्धिभिः ॥ ५
सम्यविचार्यतां बालो गुरुवोह हितानि भिः ॥ विमृषत्ते प्रतिकूले वै भियमात्स्यार्थपथा ॥ ७ ॥ गुह्यमानी
नमाहवप्रकाशं दैत्य नाजन्का ॥ प्रशास्य शून्यमावाचा समप्रद्रुक्त नामभिः ॥ ८ ॥ वनसप्ताहं भर्दने
समेकथयमास्या ॥ वालाननि कुरुतस्त्वम्भेयवबुद्धिविपर्यया ॥ ९ ॥ बुद्धिभेदः परकृतस्तस्माद्धोनेस्वेन
भवत ॥ अथ पर्वतोऽश्रो लका मानों च सूर्णाकस नन्दनः ॥ ७ ॥ प्रह्लाद उवाच ॥ परः स्वयं
स्वसुप्ताहः प्रसौपञ्जद्वि हि भियते ॥ प्रमपव्यतथा मो हमितिभेदगताः
दृश्यामपयाहत्तः विमोहितधियां दृष्टः स्वती ॥ १२ ॥ कम १ ॥
तत्वेन भावेतेनमः ॥ सयदानुव्रतः पुंसा

यदीययामायेयैवकृतः नतवा सर्वः ॥ अतएवनयाविमोहितबुद्धीनांभवतामेवदृष्टः ॥ स्वममतस्मै प्रवि
प्रमायेश्वरायनमः ॥ ११ ॥ अहो किमेतम्लपसितवबुद्धिभेदो यतो जानन्कथयेस्माद्विमः सर्वः तत्प्रसादा
देवेमनरमाहू ॥ नरतिविभिः समावानुयदाप्रनुव्रतः अत्रजनो भवति ॥ तदापजूनामिवबुद्धिभेदिगताप्रस
नोमिथ्याविषयाभियते भिन्नान्मानिहा भवति ॥ १२ ॥ ॥ भाग

श्री॰ भा॰ स॰ टी॰ ७

भेदस्यासत्वं दर्शयन्नाह । स एष एव सन्नात्मैव स्वःस्वस्वतिच विवुक्षिभिर्निरूप्यते प्रकृतेनत्वतः यस्य वर्णनिमित्त मायोत्र स्यादयोपिमस्ति नव हेतः उरस्य यं वृन्दं तजन्मनाभ्रुवनितमजुवर्णनि यथस्य सः ॥ ३ ॥ नत्र निर्वि कारस्य कथमतिभेदकत्वं तत्राह । यथा अयो लोहं प्राकस्थाय स्कान्तस्य सामीप्यमात्रेण भ्रमति चेतसः चक्र पाणेः सन्निधिस्वतः तो मात्रस्य जाह यदकृये तिकस्यत पाद्मादेः फलमेतदितिनत्तासेतरम्यपी ॥ ४ ॥ राजेत्।

स एष आत्मा स्वपरेष्वबुद्धिभिर्दुरत्ययानुक्रमणो निरूप्यते । मुह्यन्ति यद्वर्त्मनि वेदवादिनो ब्रह्मादयो ह्येष भिनत्ति मे मतिः ॥ ३ ॥ यथा भ्राम्यत्ययो ब्रह्मन् स्वयमाकर्षसन्निधौ । तथा मे भिद्यते चेतश्चक्रपाणे र्यदृच्छया ॥ ४ ॥ "एतत्स्व द्रष्टा याता यो ज्ञातिर्नाम महामतिः । तेनिर्भर्त्स्य चक्रपितः सदीनो राजसेवकः ॥ ५ ॥ आरी यता मास्य तनुम स्मात्कं यस्य शास्य तः ॥ कुलस्यास्य सदुर्बुद्धि रसतत्थी स्पोदितोदमः ॥ ६ ॥ दैत्येयचंदनवने जातो यं कंटकद्रुमः ॥ यन्मूलोन्मूलपरशोर्विष्णोर्नालायितोर्भकः ॥ ७ ॥ ॥ राम नारद उवाच ॥

चक्र पाद्मपाद्या नामभूव नत्पीः दमोदे अस्य उद्धिदेः उद्दिनद्गः शावोष । उद्विले देत्ः कुलस्यापात्र ज्ञाग्रहेतो ॥ ५ ॥ तत्कृतः तत्राह । दैत्येयाप चंदेचद्रुमाश्तेषांवने अयंकेटकद्रुमतस्यो मावः तदेवा र यस्य दैत्यवनस्य मूलोन्मूलने परशुरूपस्य नीयस्य विष्णोर्नाल यमभकः एवंज्ञात्वा पितः माल निवाचर तद्यपाय रक्षेति दैत्यकन्ने वर्हितादि विभिन्नानादैः स्वाहा मार्गेण विनासंभवात् तथापि विलारे स्यत् लकेदेहे तेर्यानहम ७

इतिमं प्रह्लादं भीषयन्नर्थकामधर्मस्य त्रिवर्गस्योपपादकं शास्त्रं ग्राहयामास ॥१८॥ ज्ञातं ज्ञेयं सामाद्युपायचतुष्टयं येन तं ।
सामादिभेदं प्रतिनिपातान्मृष्टं तद्धर्मस्थापितं ॥१९॥ पादयोः पतितं प्रतिनंद्य आशिषा ॥२०॥ अश्रुकलांबुभिः ॥२१॥ सख्यं नहि
सामादि ॥ आत्मनिवेदनं देहसमर्पणं यथा विक्रीतस्य गवाश्वादेर्भरणपालनादिचिंता न क्रियते ॥ तथा देहं तस्मै

इति मं विविधोपायैर्भीषयंस्तर्जनादिभिः। प्रह्लादं ग्राहयामास त्रिवर्गस्योपपादनं ॥१८॥ ततएनं
गुरुर्ज्ञात्वा ज्ञातज्ञेयचतुष्टयं। दैत्येंद्रं दर्शयामास मातृमृष्टमलंकृतं ॥१९॥ पादयोः पतितं बालं प्र
तिनंद्याशिषासुरः। परिष्वज्य चिरं दोर्भ्यां परमामाप निर्वृतिं ॥२०॥ आरोप्यांकमवघ्राय मूर्धन्येनमश्रु
कलांबुभिः। आसिंचन्विकसद्वक्त्रमिदमाह युधिष्ठिर ॥२१॥ हिरण्यकशिपुरुवाच। प्रह्लादानू
च्यतां तात स्वधीतं किंचिदुत्तमं। कालेनैतावतायुष्मन्यदशिक्षद्गुरोर्भवान् ॥२२॥ प्रह्लाद उवाच।
श्रवणं कीर्तनं विष्णोः स्मरणं पादसेवनं। अर्चनं वंदनं दास्यं सख्यमात्मनिवेदनं ॥२३॥ इति
पुंसार्पिता विष्णौ भक्तिश्चेन्नवलक्षणा। क्रियेत भगवत्यद्धा तन्मन्येऽधीतमुत्तमं ॥२४॥ निशम्यैतत्सु
तवचो हिरण्यकशिपुस्तदा। गुरुपुत्रमुवाचेदं रुषा प्रस्फुरिताधरः ॥२५॥ ब्रह्मबंधो किमेतत्ते वि
पक्षं श्रयतासता। असारं ग्राहितो बालो मामनादृत्य दुर्मते ॥२६॥ ॥ रामाय नमः ॥ ॥

समर्पयेत् चिंतावर्जनमित्यर्थः ॥२३॥ इति सर्वेषु वाक्येषु नवलक्षणा भक्तिः ॥ अद्धा तेन चेत् आवृत्ति विष्णौ
भक्तिः क्रियते ॥ सा च अर्पितैव सती यदि क्रियते न तु कृता सती पश्चादर्प्यते तदहं उत्तममधीतं मन्ये न त्व
न्यत् हे पितः अधीतं किंचिदस्तीति भावः ॥२४॥ ॥

श्री· भास· टी· १८

मित्रत्वेन वृत्तिमात्रसाधिमन्नविराधाचरणेन संभावितमिमानः संतिष्ठीतित्रष्टमेवमितिवर्त्वयेषांतरोगाइति त्रुमस्त्वयुरोमीसान्तुरायः यथावदंतकः स्वर्गादावीतकः नस्त्रीत्रसुर्मागुरुतत्सागदुस्यादिसत्युकः यातकिनोगो यथोदितितयातयाविविद्येयादिकं मतीत्यर्थः ॥ अस्त्रयोतिमयायालिते नो स्वभ्रंकृतकृतितेतोष्मं मास्मअस्तः अडागमवार्थः मयिदोषात्रोयमाकृथा इत्यर्थः इदं ज्ञानोति नि वहिज्ञात्स्योप्रनवकोपडचित्तइति

संतिष्ठा सा यथा लोके इर्मैनाः कृत्सवेपिताः नेषामुद्देश्यं कालेवेदः पातकिनामिव ॥ गुरुरुवाच ॥ नमस्त्याणीनैनपरप्राणीतस्सलोत्वदस्मेयमवेद्ध्यो नेतविकोवेमतिरस्मरा अतित्रियकुमानुकृदन्दाममान ॥ नारद उवाच ॥ मत्तोनेशेनिपोत्रोभयमाहामरः सोने न चेत्कृतवस्तीयं नेकृतोभद्रामत्तीमतिः ॥ ॥ प्रह्लाद उवाच ॥ मतिनेक्तमेयरतः स्वतोवामिथोऽभिपद्येतगृहव्रतानांअदांतगोभिर्विशतांतमिस्रं पुनः पुनश्चर्वितचर्वणानां ॥ ३०

श्रीः

भव ॥ २८ ॥ गुरुश्रुत्वीरुवाक्यनविमास्मेयह ॥ ३० आत्मनामिथो वानभिवात्ययानां विषयोसक्तानां मनविकारादिस्यायेनाह ॥ मतिरितिपरतः गुरोः स्वतोवामिथो वा प्रश्नेमयनः नाभियद्येतनसंपद्यते के तो गृहव्रतानां कल्पइति हेतुमविता येषां अतएव अदांतैरजीवरतैर्गोभिरिन्द्रियैः तमिस्रं संसारं विशतां तेन

वर्तितिकिमिकटीकायां १०

१८

नवश्रीकृष्णस्य परमानंदरूपत्वाद्विषयविषयत्वं च सिद्धम्। तदन्तर्गतत्वादिमा हृन्ने तिये उत्तमा कृष्णाः विषयवासिनांतः करणाः ते हि विरतिविदुः स्वस्यार्थः पुरुषार्थः ये कृतज्ञा गतिस्य भेदे विग्रहे च एवं सन्ति तत्सारं वहिर्विषयेषु पर्याप्ते वहिर्मुखास्ते एव गुरुत्वे मम ते प्रत्येते सेधाते। अतः कृष्णे रूपनीयमानाः साधनापि यथावैन विदुः किंतु गतेर्यतन्ति नष्टात्मेषु दृष्टास्यन्त्यो दीर्घं च स्वेदस्त्वन्नाथा। इत्यादावनिज्ञावस्थापि नामात्मिय संसारे संसारकाम्यैः कर्मभिः बद्धा एव भवन्तीत्यर्थः। बहुकं विषयाविषि चित्तानो विसावे शास्त्रहरतः वारुणी।

मनेविदुः स्वार्थगतिं हि विसंगुरुमध्याये वहिरर्थमाविनः। अंथाय यत्पंचैरुपनीयमाना वाचीश तेषामुक्तानि वृत्तः ॥ ३१ ॥ नैषां मतिस्तावदुरुक्रमांघ्रिं स्पृशत्यनर्थापगमो यदर्थः। महीयसां पादरजोऽभिषेकं निःकिंचनानां न वृणीत यावत् ॥ ३२ ॥ इत्युक्त्वोपरते पुत्रे हिरण्यकशिपू रुषा। अंधीकृतात्मा स्वोत्संगान्निरस्यत महीतले ॥ ३३ ॥

दियातं वस्तु ब्रजमैत्री किमास्वादिति। ३१। नन्वेकोदेवः सर्वभूतेषु गूढः सर्वव्यापी सर्वभूतान्तरात्मा इत्यादिश्रुतिप्रतिपादितं विलंकथं न विदुः? कतो वाते पानमिस्तु ध्रवेशः न अत्र नेषा मिति। निःकिंचनानां निरस्तविषया भिमानानां पादरजसामभिषेकं यावन्न वृणीत। तावदपुरुक्रमाणां ताप्रियंघ्रिं मतिरुरुक स्पर्शति नप्राप्नोति। अपरसंभावनादिभिर्विरहयन्तः अर्थः। अन्यपर्याससंसारस्यापगमोऽयदर्थः यस्याघ्रिस्पर्शस्यः मनरर्थः प्रयोजनमस्य। इतरथा भावात्मनि वि सुयोनापीत्स्मोदः। नेषामित्यर्थः ३२. विर

श्री० भाग० टी० ५

समर्थोसह नैतेन सहितया तथा प्रविष्टोव्याप्तः कषाय्यीभूते आत्मगुणो वनेयत्स्वदेहे र्ह्यतः ततस्तः २५ बाध्यनेहे
नः यतो यं समन्तह्ना कृतोऽयानिलोः पादावर्त्तिनमनत्पानीत्यर्थः ततः सप्तवायमित्यन्वयः २४ [illegible]
व्यविशुसमीपस्थ न्नादं किमिति स्वीकृतवानित्याह [illegible] २६ [illegible]
नत्वाहः परो [illegible] स्वदेहजो [illegible] २७ [illegible]

[illegible] कषायीभूतो [illegible] २८ [illegible]
[illegible] विलो
[illegible]
[illegible]
[illegible] २९ [illegible]
[illegible] ३० [illegible]
[illegible] ३१ [illegible]

[illegible] ३२ [illegible]
[illegible]
[illegible] ३३ ॥ ५० ५

परेईश्वरे पुनः समाहितमात्मा मनो यस्य न स्मिन् तेषां उदाहरणानि यक्ष्यन्ते तानि ततः तद्वेदेनयः इस्मानि विविक्तोरश्रनिर्दे
शेप प्रविष्य वभवा वतिनिरतिशये परेश्वरे विलक्षण निश्चयात् दोनामविधि यंनवि॥ एवंस्यते परेश्वरे प्रपन्नस्य निर्देव
स्य त्रिक्रयामहोप्यमाङ्कः॥४४॥४५॥ अभिकामः क्रमादयः प्रवर्तनानि विविधं गादयः तेभ्यः पातनानिले
भ्रकटाद्दिप्रसांनिवो धेयु॥४२॥ एवं तात्क्रमयो पर्वतानां उपरि देवैः वहुवचनं नैरभिकाया याहुनिदर्श्यतितनत्

परे ब्रह्मण्य विर्दे ध्ये भवावमा त्रिस्मा नि नि त्रु क्रामन्न स्फुरन्त्यायतः पुनरपसेव सन्त्रिक्रयाः॥४६॥ त्रय
मेव इन्ते नलि नंदे मेऽहः यविवां कित्व चक्रारनद्धो पायाशिवैधेन प्रविधिदिवा॥४७॥ हिमाद्रे दृष्ट्वके
वन भिक्षां वपातने॥ ४८॥ यामिः मविसेधे प्रगरदानेर भोजनेः॥४९॥ हिमवात् श्रिमतिः सेः पर्वताद्य
मोरथि तथा प्रावहाई स नमपापसंकुरः सं च॥५०॥ विंतोदी तेन सप्तप्राप्तः तत्कर्मनामय प्रपन्न
पथ मेव तत्साधु तो वयोधा याप्तनिर्मिताः॥५१॥ तेन तेदेहरस कर्मसु कुतः स्वये नैव तेजसा॥५२॥ नवं
मानो विहरे वैषाल्योपजडधीरय तत्रविसारति मेना यथुर कस्यो पकरवप्रभुः॥५३॥ ॥ तत्र

ननं कर्तुं नाभ्युपयत न प्रायमावाक्रोदि सर्पाः॥५४॥ विं नामेवारः पवश्रति विभि मे अपात्रा सायु च तस्य यथा
भवति तथोक्तः॥ प्रसंग मे रवकारे व भिचारे वी॥५५॥ अविरुद्धेव नेमा नो पि वान्यो पायं च जड धीः निर्भय वित्तः
मेश्नार्थमय नापायं भातुं त्वं ध्यान विस्मरति अजीवार्तस्य साक्षामप्रश्नः शोको नाम पितृ भ्योहर विवन्धायविज्ञी
तः सयधातयो रपकार मविस्मरेत्स निपतं विषाक्ति वसन्त्रिय मोऽज्ञा तरमापञ्जः तद्वत्त यदा स्वभावापवि
त्वा बोढे होतः अतः शोकः प्रक्रमिवेति॥५६॥

श्री· भाग· टी· ३७

अप्रमेयः अपरिमेयानुभावोयस्य नकेनचिद्वर्णयत्नलाभविता अन्यथा मत्सर्वं विभविष्यतीत्यर्थः ४५ अथ प्रान्।
मोऽप्रमानसः प्रजानीतिनोविविक्तेयुक्तोने ४८ भुवोविज्ञभोगेनेव उत्तमा नमस्ता विस्पष्णायस्मिन् तस्यचिन्त्या
नवत्स्म हेनपरमासः पदमात्सव नेवेवास्तियदातिष्ठनोऽहनेयुण दोषयोः यदेविषयो न भवतीत्यर्थः ४९ न

अप्रमेयानुभावोयमकृतचित्स्वयोगतः। एवमेतद्विरोधेन मत्सुर्वं भवितान वा ४० इतिनं चिन्तया
किं चिन्तानन्त्रियमयोत्सुतं। अप्रमेको धौधनेसो विविक्तय तिद्रोचनः ४८ जितंनत्वयैकेनसतामुखं
भुवोविज्ञं भोगावत्स समनन्तिप्रये। नतस्य विस्पृतं नवनाथवत्सहेन वैशिष्टगणदोषयोः यदं
द्रमंतयासो दयत्सवहानि येद्वि भूतिनवत्नायेत यथा। अक्लिष्टबुद्धेःसरसमर्थसेव यायावद्
स्सभोगावशायास्विधानि ४९ तथाविमृत्युमपोत्रमतः नायदमब्रवीत्। धर्मास्यसोपदेशव्या
तोयेयुष्मेधिना ५० अर्थमधिवक्तामेचतिलरांचानुदर्शयाः। प्रकृत्यादायोवतः सन्तपूजयावन
तापच। यथाचिवर्णग्रहविताननेउपशाखितौ। नमोभुजेनेनाद्विद्वांद्वाहाराभोपवर्णितम् ५०

याचिनवं थनमस्योचितम्मिथ्याहतादर्शनितिः। यावकुरवामिथ्याविनावदहानिमेधिः। ततः किंयतक
बिः बुद्धिमासमीवीनावसनाभवतीति। ४० अनुज्ञायनप्रेतंगीतम्। ४९। ततनुलोपरकृदायधर्मा
दिकमुचतः। प्रश्नितमप्राप्तोऽयवनमपुतस्मयथावत्। त्रिवर्गमत्रशिक्षितमपि साधवमेनेताशिखाच
कृतः द्वंद्वेरागद्वेषादि निर्विषयेऽप्रारम्याणेयंसिनेकपवर्णितम्। ५०। ४१ ४५ ४६ ४७ ४८ ४ ५

२४

२५

यतश्चातः प्रमन्नवानः सउपहृतः । संधियादहरणार्थं क्रीडार्थं कृतः क्षणोत्सवो यैः कृतोत्सवैर्लीला व संभ्रैरितितिवा ॥ ५५ ॥ तेषां
निष्ठां ज्ञानं करुणादिलक्षणां विद्वान ॥ ५६ ॥ द्वन्द्वारामाणामीरितैश्चेष्टितैरीहितैश्च न दूषिता धीर्येषां ते तथा बाला ॥ ५७ ॥
तस्मिन्नेव न्यस्ते हृदयमीक्षणे च येषां ते ॥ ५८ ॥ इति श्रीभागवते सप्तमस्कन्धे पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॐ बहेश्वरो गृहव्य
ग्रे प्ररूढो दैवबालकान् प्रत्युवाच धर्मनावलोक्य प्रादिशत् । निरर्थकक्रियालोपेनायुर्व्ययमजानतां

यदाचार्यः परावृत्तो गृहमेधीयकर्मसु । वयस्यैर्बालकैस्तत्र सोपहूतः कृतक्षणैः ॥ ५५ ॥ अथ तान्श्लक्ष्
णया वाचा प्रत्याहूय महाबुधः । उवाच विद्वांस्तन्निष्ठां कृपया प्रहसन्निव ॥ ५६ ॥ ते तु तद्गौरवात्सर्वे
त्यक्तक्रीडापरिच्छदाः । बाला अदूषितधियो द्वन्द्वारामेरितेहितैः ॥ ५७ ॥ पर्युपासत राजेन्द्र तन्न्यस्तहृ
दयेक्षणाः । तानाह करुणो मैत्रो महाभागवतोऽसुरः ॥ ५८ ॥ इति श्रीभागवते सप्तमस्कन्धे पञ्चमो
ऽध्यायः ॥ ५ ॥ प्रह्लाद उवाच । कौमार आचरेत्प्राज्ञो धर्मान्भागवतानिह । दुर्लभं मानुषं जन्म तदप्यध्रुवमर्थ
दम् ॥ १ ॥ यथा हि पुरुषस्येह विष्णोः पादोपसर्पणम् । यदेष सर्वभूतानां प्रिय
आत्मेश्वरः सुहृत् ॥ २ ॥ ६ ॥ राजसी

प्रह्लादः सदयं प्राह धर्मं भागवतं कृती ॥ १ ॥ कौमार इत्यादि । जिज्ञासुरिहैव मानुषजन्मनि धर्मानाचरेत् । यतोऽर्थ
दमेतत् । ननु कौमार एव यतः तदप्यध्रुवं नैवं भूते जन्मान्तरे यतः तु तत्र भिन्नत्वं धर्मानेवाचरेत् । न तु स्वार्थप्रा
यासानुभागवतानेव नन्वनुष्ठानात्तु नत्र भागवता नेव धर्मानाचरेदित्येतत्तु पपादयति यथा हीति द्वाभ्यां । इह
पुरुषस्य विष्णोः पादोपसर्पणमेव यथाऽत्र श्रेयो यथार्थः ॥ यद्यस्मादेष प्रियः तस्मादिः ॥ २ ॥ काम

श्री भाम॰ टी॰ २१

[illegible]

[illegible]

श्लोक ॥ ७० ॥

[illegible]

७ विलासिन्यै [illegible]

किंचकुर्वन्निप्रियाद्विप्रियाश्च संतादिके स्वरे कथं त्यजेदिति तृतीये नयनयः संज्ञाप्त हितशिक्षाला पारस्कन्द
चसे के ते पोस्ते देहनक्षितो वक्तुः कलाविमनुराणसवाति [illegible] ये को वक्ष्येण नेम्नुज्ञव केचित्रे यस्य [illegible] नाः स्वप्नगुहे
स्थिताः हृद्यापहृदयेरामा. अतोक्ताकरवः प्रविष्टायेषु तारहृश्रीजीविकाः कृत्स्नाः कलपरपरायाताः १२
कोशास्त्रतलकोपास्कारोकीदः मयपाणुरे [illegible] निर्गमाश्रद्वारसपि नावपोषयतितयाकर्मा [illegible]

कथं प्रियाया प्रत्यके पिनाया [illegible] संयं वरसयं कविरोश्नुमं चात्र. सत्यमाचक्षे सुप्तिनः [illegible] कलात्ररा।
एगाम [illegible] निन्नः ४. [illegible] स्मरं स्नात [illegible] दयापा [illegible] रसपितृ पितृवो च दीनो, [illegible]
यविक्रुदो [illegible] यत्रभूत्यवराणां १२. अनेनकोपाय्नादि [illegible] मानः कुर्मा [illegible] भावविन्त
मकामः अयस्य नेसच्च [illegible] मानः कथं विरजोनद्वरेन मोहः १३. अद्वैवपोपायवियन्निता [illegible]
तृष्यतेर्थविहितं प्रसमः सर्वं नमापयत्वतः खितानानिर्विचारेनस्वजाद्वैवनामः १४. ॥ श्रीराम

नः नन्वविन्नस्नुकामोपि दोषदर्शिनेन विरक्तः सन्नुपजेत, नजाह. ॐ मसंया [illegible] मे [illegible] चन्सखेन देवाधिकं
मन्यमानः प्रनोनुवं नोनो हो यस्य सः कथं त्रिवजेत विरक्तः स्यात. १४ उरेत मोहत्वं दर्शयन्नाह अद्वैवयोगा।
पणयुवियत [illegible] यमाणां निजमातुः पुरुषार्थं चवि हतं मत्तुघ्याते अनएवनाश्यमयेणउ [illegible] विनोपिन [illegible]
विंचने तुः स्वहिंनकरोनिय नः स्वजद्वैवकामोरतिर्यस्य १५. ॥ ॥ ॥ ॥

श्री·
भाग·
टी·
२२

प्रस्तुतवोथीकरोतीमाह विलेभुवि निवेश्य मिनिविशं चेलोयस्सतःपरं विनिहर्तीः प्रेमपरकल्पलताश्च रुचं हृदिदिशादिदृश्ये दो येवयथविहार प्रापणा अन्ताभिलाषपरपरचित्तहरमेव ७ तेरेकेकोय्रहस्मुआनिस्यादिसनभि:श्लोकेरुप यादितेगृहादिषुप्रसक्तस्यैव नाप्यायसेमव्सुपसेहरति विहारानपि निरवलोकामालयवासशीयनकर्तीतिकिंतु विमूढोऽध्यतयाविहारानपिनः इतिनिवेदयानेवप्रपद्यते नचकेवलःस्वरूप्निरीयमिदंपारक्यमिदमितिभिन्नाभा नानार्थस्यस:॥१८॥ तस्मान्तोऽस्मारेवभागवतार्यमोक्षावरेदितिसहेतुकंसुपसेहरति यतःकश्चिदपिस्वमा।

विलेभुवि मया मिनिविश्य चेतो विश्रांच्च दोर्घपरविनिहर्ते:। प्रेमेह्यथाप्रजितेन्द्रियस्वदर्शनका मोहरते क्रमेदेवी ॥१७॥ विज्ञानयोर्यदनुजा:क्रतुं वंशस्तन स्वलोकायनकल्पनेषु। यःस्वीयपारक्यविभिन्नभा वस्तमः प्रपद्ये तय यथा विसृज्य ॥१८॥ यत्नेन कश्चित्सुकृतान्यविहृन्दीनःस्वमानामलसमर्थः। स्मिता चितेकामदर्पा विहारे क्रीडाम्बरोयसिंशा ऊनिसर्गः ॥७॥ ततो विहृत्य विहारे प्रादेशप्रक मे विषयात्मकेषु ॥ इयेन नारायणमादिदेवं सशुकं च गोविंदं तो पवर्गी ॥१९॥ ॐ ववाय नमः

॥

तानं सोऽचिरं नससमर्थः ततःनारायणमुपेतश्रवणेनोनसूत्रयेणान्वयः॥ नसामर्थ्येहेतुः स्वर्लदीनोलंपट: श्रवःकामीनगृहियासीनास्तो विहारे क्रीडायां विभिन्नकीडात्मतः विहारस्साथनमात्मानेयन स्तासोक्रीडास्य गुःसहमन्वयः किंच यनया सतिगर्डःस्मृद्यलात्तलोविसर्गःसुतादिरूपोभवति ॥७॥ विहराहतःसो त्यपविहृत्य यदाप्यविहृत्य नश्रीक्रीनारायणमुपेते मन्वयः यथात्मपवोयवर्गोइखिलदुःखे ॥१९॥ २२

वाच्या नाम सामर्थ्यं [illegible] दीति वक्तव्यम् [illegible] ॥१९॥ आत्मनात्मनोर्भेद [illegible] विचहे।
[illegible] निचन [illegible] जीवे [illegible] आदि
[illegible] ॥२०॥ [illegible] कर्थं त
[illegible] व्यापकतया निर्देशः २

न [illegible] ॥१॥ आत्मनात्मनोर्भेद [illegible] सर्वेन ॥ [illegible]
[illegible] विकार [illegible] ॥१७॥ [illegible]
[illegible] ॥ २१ ॥ [illegible] ।
व्याप्यव्यापकनिर्देशो [illegible] निर्देशो विकल्पितः ॥२२॥ केवलानुभवानन्द [illegible] ।
[illegible] ॥२३॥ [illegible]
२ [illegible] ॥ २४ ॥

[illegible] व्यापकतया निर्देशो [illegible] नयः [illegible]
तो निर्देश्यो [illegible] निर्देश्यः [illegible] ॥ २४ ॥ यतः केवलो [illegible]
[illegible] नन्वेवं [illegible] सर्वत्र सर्वज्ञत्वाद्युपलब्ध्येत [illegible]
[illegible] ॥ २५ [illegible] सर्वज्ञ [illegible]
[illegible] ॥ २६ ॥

श्री-
भास-
ती-
२३

ततः किमत आह स्वेचतत्र तस्मिन् किमल्पभंतव्यमिप्राण मादौ वादे पूर्वसिद्धाये धर्मादयः तैः किं प्रयोजनं व
मोदेणा कोऽतिते न किंनरा पगाय तो नेत्र सा कर्म कोऽतिन स्थापितस्य सिद्धेः यदा मोक्षमोक्षतः तस्य वैराग्यो स्या
देनमोक्ष सधासेव मानना नैव किं मिथ्या ॥ २४ ॥ ननु च धर्मादेव पुरुषार्थत्वे किमिमाचार्यभ्यां वेदोक्तत्वेन सम
पक्षाभिहितः तत्राह धर्मार्थः कामश्चेति यस्त्रिवर्गः तदर्थं च यावंतः प्रभिहिताः ईक्षा आन्वीक्षिकी त्रयी कर्मी

तस्येव तत्र किमलभ्यमनंत आचार्य किं नैगुण्यायति कारादि इच्छे
स्वसिद्धाः धर्मादयः किंप्रयोजनं व कोऽतिनेन सारे चव धोचर
हारेणेत पक्षा वर्तते ॥ २५ ॥ धर्मार्थकामइति यो भिहितमि
वर्गईक्षा त्रयी च यदंतोविविधाच वार्ता ॥ मन्ये नदेनदखिले
निगमस्य सर्वस्वात्मार्पणं स्वसहृदः परमस्य पुंसः ॥ २६ ॥ क्व

विद्याम यद भौत कौ ईड नी त्रिविधिशाच वार्ता जीविकान देत सर्वनिगमस्यार्थजातं स्वसहृदः स्वांतयो
मिणः परमस्य पुंसः स्वात्मार्पणं साधनं चेत तर्हि सर्वं सत्यं सत्य पर [illegible] ॥ अन्यथा तदसत्यमेव यदानं देन
दखिलं निगमस्य वेदस्य एव विषयस्य प्रतिपादकमसंसृत्यं पुनः निवेद्य एव स्वलाप रमस्य पुंसः स्वात्मार्पण
मेव न्यर्थः ॥ तत्र के भवबवा ॥ वेद एव विषया वेदाविवेद्या सावित्र्य काय ने ॥ २६ ॥ १ ॥ सस ॥ ॥ २३

तेषां विश्वासार्थं गुरुसंप्रदायमाह ज्ञानमिति यन्नारदः श्रोतानवृक्तः तेभ्यः आदयानामधिकार इति साशंकेतत्याह भा
गवत एकांतभक्तानां यत्पादरजः तेन आप्लुतानां स्नातानां देहिनां सर्वेषामपि तज्ज्ञानं स्यात् । २७ । नत्वगुरूनामानासेवेति नि
यमः । २८ । श्रुतमेवमयापि नारदादनुभूतं विज्ञानसंयुतम् धर्मं च भागवतं शुद्धं । २९ । तताविविस्मिताः पृच्छंति प्र
ह्लादेति । एताभ्यां गुरुपुत्राभ्यां विना अन्यो गुरुर्न विद्मः एवदागमनामपि ... नारदस्यारवं गाइति चेत्तत्राहुः बालानामपि ।

तेषे

ज्ञानं तदेतदमलं दुरवापमाह नारायणो नरसखः किल नारदाय । एकांतिनां भगवतस्तदकिंचनानां पा
दारविंदरजसाप्लुतदेहिनां स्यात् । २७ । श्रुतमेतन्मया पूर्वं ज्ञानं विज्ञानसंयुतं । धर्मं भागवतं शुद्धं नारदाद्दे
वदर्शनात् । २८ । प्रह्लाद त्वं वयं चापि नर्तेऽन्यं विद्महे गुरुं । एताभ्यां गुरुपुत्राभ्यां बालाना
मपि हीश्वरौ । २९ । बालस्यांतःपुरस्थस्य महत्संगो दुरन्वयः छिंधि नः संशयं सौम्य स्याच्चेद्विस्रंभ
कारणं । ३० । इति श्रीमद्भागवते सप्तमस्कंधे षष्ठोऽध्यायः । ६ । नारद उवाच । एवं दैत्यसुतैः पृष्टो महाभा
गवतोऽसुरः । उवाच तान्स्मयमानः स्मरन्मदनुभाषितं । १ । ॥ ॐ नमः श्रीकृष्णाय परमात्मने नमः

अतिशिशूनामस्माकमेतावीश्वरौ नियंतारौ । अतस्तवान्यगुरोरागमनं संभवति । २९ । तयोरागमेऽपि न संभा
वति इत्याहुः बालस्येति दुरन्वयः दुर्घटः विस्रंभकारणं विश्वासहेतुः । ३० । इति श्रीभावार्थदीपिकायां स
प्तमस्कंधे षष्ठोऽध्यायः । ६ । सप्तमे मातृगर्भस्थस्य स्वस्मिन्नारदभाषितं प्रह्लादो वर्णयामास सप्रियं समसिद्ध
ये । १ । ॥ रामाय नमः ॥

अप्राविनास्वादेन नयायभर्ती विति. तस्य सम्यकथामाह पयि: योऽस्माभि: सखी: अस्माकं पितरि हि वा एकक्षिये २ सकृ
ते नैवमपेन पापेसो अभक्तिभक्तितस्विह मैगावदं तात्रह्यामवंशः ॥३॥ ५ वत्सः शिविरामावा सव्यास्तयन् सर्वस्वा
महायोगानाशिमवेत ॥८॥ ७॥ अनात्माविव एकधाने नाते नार्ह सीतिशाह ॥८॥ अविवस्य उः सत्संव्रतः अनयाप्रसन्न

सुरूपावडचाव ॥ पितविश्च विपेले नाकं नवले मंदवानुले. ए दोयमं पदं चक्रविद्यानवास्पति ॥४॥ पिपीलि
काइहिविदिशान्येकोपतापनः ॥ पापेन पापो भक्तीति वादिनो कसवादयः ॥३॥ विधामनिवलोको मार्गि शा
स्यासवयुग्मयाः वथा मात्मः संभीलात्र ह्रदः सर्वतो दिशा ॥४॥ कलनजये मिमाला मशुदानमधु परिकृदान
नावेदत्माणाक्नविताः सर्वे प्राणापरीप्सवः ॥५॥ मत्स्येपन ना शिविरं अमवाजयकोदिता ॥६॥ इन्द्र सप्ताज
नृहिंधीमानसंसमचाग्नुदीत ॥५॥ नीयमानं भयोद्विग्नोरुदं तीऊस्त्रीमिव ॥ यज्ञकं यागनलपदेवर्षि
इन्द्र शाययि ॥७॥ व्याहनेनां संवपतेनेत सर्वस्पानाशी ॥ अंगाउंधमहाभागसती पर पवित्राह ॥८॥ इ
द्रोवाच ॥ अस्ते सा जनवेवीर्यमतिवयं सत्रविद्यः ॥ आत्मनामावनतु सर्वे मोल्पर्थपदवीगतः ॥९॥ नाप
इउवाच ॥ अर्थं विकिल्विषं वाता नाहाभागावतोजहान ॥ नयानधाप्यतेसंस्पामन नात्रचोवनी ॥१०

यधीनमभास्वतो ॥ तनमुः अर्थेसधनवी मार्गितः सन जातं पुत्रं हत्वाभोगस्तमी सर्वः ॥१॥ मातानसंगुणो देवम
ह्यान ॥ नतु पिताादि संवयात नत्याहेतम्हतेनसंस्पो हस्सु नयास्पति ॥ ततहेतवोवि: किल्विषदत्याद्यः ॥१०
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥ ॐ नमनमानु जाववनत्वरणायनमः ॥ ॥ ॥ ॐ श्रीकृष्णायनमोनमः ॥ ॥
॥ ॥ ॥ ॥ ॥

कुतं तस्य प्रियोऽयं हंसवा प्रियो यस्य तस्य समभवत्या पत्ना प्रदक्षिणीकृत्य ॥३॥ इत्युक्त्वा तामिन्या देति शोभरः ॥४॥ अंतिसमीपोऽ
प्रतवनीता भिंती इळया भर्तृ वाचमाना नंतरं प्रस्तनये एवमपि स्वर्गस्पदे माया ॥५॥ तस्याः शोकशांतये धर्मस्य तत्त्वं भ।
किल तासां जन्ममालां नाम्ना विवेकः । तदभयेष्ट्या दानाईश्वरः समर्थः ॥६॥ अथाभूयत भवेन वैशारदीस्वार्थेन क्लिन्द्रेदे

रत्नाकरः वां विहायैते देवयै मनिन्यत्वयम् । अन्ने न प्रिय यत्नेनां पतिक्रम्य दिवं ययौ ॥३॥ ततो नोमान च स्मृतिः
समानीय निजाश्रमे ॥ आश्वास्ये सा यातावनेयावने भर्तृ वासमा ॥४॥ अनया मया वान्तीद्व वर्धित साध्यकुतो
भया । यावद्देय पति ज्ञोभितत्र मसोनस्य वर्तते ॥५॥ जन्मिपर्यं च च तत्र भक्त्या यथमयासती । अन्यवैत्रीस्वर्ग
वेसमले मायेकाश्रसलयो ॥६॥ ऋषिः कारुणिकस्तस्याः प्रादाद्भयमीश्वरः । स्वर्गस्य तत्त्वेत्तानेव मामस्व
दिशप निर्मलो ॥७॥ तत्र कालस्य दीर्घत्वान्नत्री नाम्ना तस्मिन्नेद्ये । जनिमात्र गृहीते भोगास्तु नावजना
नस्रति ॥८॥ अवतामपि भूयान्मे यदि श्रद्धनेवयाः । द्वैपायनौ दीश्च ज्ञातः स्त्रीबालानां चमे यथा ॥९॥
जन्मीयाः यदि मेमावाह ह्या देहस्य मानतः ॥ फला नामिव तृतस्य कार्त्स्न्येन चरस्यमिति ॥ १० ॥

हायहंकार छेदनिपुणो मर्षेः ॥ ॥ कासो वैशा वदी धीरे त्यपेताथ भाव दो तमेव द्वात्मवि वेकश कारमाह
जन्मेति दशाभिः जन्माद्याः जायतेऽस्ति वर्धते विपरिणमते । अपक्षीयते नश्यतीत्येवंभूताद्भवयट्भावविकाराः
देहे समे वयथा फला नां द्रुमो । तद्वदात्मनि तयो भविष्यते । विहस्य द्रष्टा स्यर्थ । इति विकारसमयोगं स्थि

श्री-भास-टी-२५

नदेवं देहस्य मैत्रस्त्वैत्तल्लक्षणेषु च आत्मनो देहात्मभेदो दर्शितः इदानीमन्वयमैतैर्विभेदं स्पष्टं हंकाशादिके साजयति आ त्मानित्यः प्रविनाशी वा अरेऽयमात्मेति श्रुतेः अव्ययः प्रयतव्ययः नजायते म्रियते वा कदाचिदिति श्रुतेः एवं निरव यवितरं नमिति श्रुतेः एकः एकमेवाद्वितीयमिति श्रुतेः केवलः विज्ञाता वमरे केन विजानीयादिति श्रुतेः आश्रयः। यस्मिन् द्यौः पृथिवी चान्तरिक्षमिति श्रुतेः अविक्रियः निष्कलं निष्क्रियं शान्तमिति श्रुतेः स्वदृक् आत्मज्योतिः सम्राडिति होवाचेति श्रुतेः हेतुः सहमालोकान् सृजतेति श्रुतेः व्यापकः सर्वगतश्च नित्य इति श्रुतेः असंगोऽयमात्मा ह्यसंगो

आत्मा नित्योऽव्ययः शुद्ध एकः क्षेत्रज्ञ आश्रयः अविक्रियः स्वदृक् हेतुर्व्यापकोऽसंग्यनावृतः २७ एतैर्द्वाद शभिर्विद्वानात्मनो लक्षणैः परैः अहं ममेत्यसद्भावं देहादौ मोहजं त्यजेत् २८ स्वर्णं यथा ग्रावसु हेम कारः क्षेत्रेषु योगैस्तदभिज्ञ आप्नुयात् क्षेत्रेषु देहेषु तथात्मयोगैरध्यात्मविद्ब्रह्मगतिं लभेत २९ ॥

पुरुष इति श्रुतेः अनावृतः सर्वमिदं सर्वमावृत्य सर्वमेवावतिष्ठत इति श्रुतेः [illegible] परैः अन्यैः विवेकलक्षणा दैहादिधर्मैः विद्वानहं ममेति मिथ्याबुद्धिं त्यजेत् २८ ततश्च विविक्तात्मज्ञानिनो विषयेषु तद्भावे न ब्रह्मप्राप्तिः कथं स्यात् ॥ यस्तु स्वर्णकारादिकं सुवर्णमयं ग्रावाणं ज्ञात्वा प्रकारैः सन्तप्तं त्यजति स्वर्णं विः कर्तुम् तस्माल्लक्षणेभ्यः ग्रावमयगोत्रेष्वानयुपायैः स्वर्णं पश्यति जाहे न काल्लोत्पन्नं स्वर्णमाप्नुयात् ॥ आत्मयोगैः आत्मप्राप्त्युपायैः ब्रह्मगतिं प्राप्नोति [illegible] अन्यथा इति तु कार्यकारणसंघातं लभेत् ॥ २९ ॥ [illegible]

॥ ॥ ॥

२४

अथात्मानात्मविवेकमनात्मस्वरूपं यथाह । अष्टधा भिन्नेति मूलप्रकृतिः महत्त्वहंकारौ पंच तन्मात्राणि चेत्यष्टौ ज्ञेयाः सत्वाद[illegible] यः तेन प्रकृतिगुणा यत्र नतभिन्नाः । एकादशेन्द्रियाणि पंच महाभूतानि चेति षोडश । पुमानेक एव प्रोक्तः का[illegible] [illegible] एकत्वे हेतुः प्रकृतिसादि[illegible] । तत्र मूलप्रकृतिरविकृतिर्महदाद्याः प्रकृतिविकृत[illegible] यः सप्त षोडशकस्तु विकारो न प्रकृतिर्न विकृतिः पुरुष इति । [illegible] तेषामन्वयस्य[illegible] सर्वेषां [illegible]

अथ

अष्टौ प्रकृतयः प्रोक्ताः त्रय एव हि तद्गुणाः । विकाराः षोडशाचार्यैः पुमानेकः समन्वयात् ॥२४॥
देहस्तु सर्वसंघातो जगत्तस्थुरिति द्विधा । अत्रैव मृग्यः पुरुषो नेति नेतीत्यतत्त्यजन् ॥२५॥ अन्वयव्यति
रेकेण विवेकेनोशतात्मना । सर्गस्थानसमाम्नायैर्विमृशद्भिरसत्वरैः ॥२६॥ श्रीरामायनमः

तत्र को देहः एवं [illegible] । अन्वेष्टव्यः सर्वं [illegible] नेति नेतीति [illegible] क्रियमाणो [illegible] अ
[illegible] । [illegible] अत एव [illegible]
[illegible] व्यतिरेक[illegible] विवेकः [illegible]
समाम्नायैः । स्थितिसृष्टिसंहारैः यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते इत्यादि श्रुत[illegible]
[illegible] तथा [illegible] विमृशद्भिर्विचारयद्भिः असत्वरैः
[illegible] इति [illegible] ॥ राम

आ·
भाष·
टी·
२८

विसर्गाधिकान्मसाहङ्कारदेरिति हृत्पाऽप्रत्ययः साक्षी २४ अनपमिर्बुद्धेर्भेदैः पविगामैः पर्यकैः पवितः स्तिमैः आ
त्मार्थसंत्वेन निरसेः बुद्धिधर्म विहेतनः विवर्तैः विगुणात्मके क्रियाद्वैश्च कर्मजन्यैर्बुद्धेः स्वविगुणात्मकत्वात्कर्म
कर्तृत्वाश्च तस्मादेवे नात्मवस्तुः आत्मा शुद्ध एव यात् तदस्मात् अनिवास्ति तत्त्वं तेन त्यात्मनः स्वबुद्धयेनुसतत्त्वा
नीयाद्विपर्ययः अत्र ह्सूतनजन्मनः पर्यविधिस्तदाश्रयं वा गुणिव २५ अत्र ता द्विपाऊसमोपाधिको पिवाद्यर्थे

स्वापः
बुद्धेर्गतं यस्तं स्वमः सत्ताप्रतिवितिहृत्मयः नायं वैवात्र भूयं ते सोध्यक्तः पुरुषः परः २५ एभिर्विव
र्तेः पर्यस्ते बुद्धिभेदैः क्रियाद्वैः स्वस्वरूपमात्मनो बुद्धौ द्वयेवा गुणिवान्वयात २६ एतद्द्वारं हि सं
सारो गुणाकर्मनिबन्धनः अज्ञानमूलो ह्यार्थो विभुः स्वस्वरूपात्मस्थिते २७ तस्माद्बुद्धिः कर्तृकं
कर्माणां विगुणात्मना ॥ बीजनिर्दहणं योगः अवाहो परमाधियः २८ ॥ ॐ नमो नमः ॥

इत्येवपतेर

योगे विवेकत्वेन विवर्तते एव स्वात्मनं साक्षेण निवर्तते अन्यथा बाधात् एतद्द्वारं बुद्धिद्वारकत्वात्तदेवस्या
द्वारकोत्वात् संसृतिः यस्मात् बुद्धेर्गुणाः कर्माणि च वर्तिर्निर्दिशति तथा सर्वात्मानः स्वतोयारो मिथ्याभवो पि
संसार इत्यर्थते कायो स्तुर्गीयवद्दृश्यं सर्वं यस्याः सत्यत्वात् द्विपमोक्षाः २७ यस्माद्देव निष्कृतिर्दृष्टते तस्माद्दी
मात्मनः स्वनिर्दहणं कर्मैकितं योगः कथं भूतः धियः प्रकाशं ज्ञातादिरूपं परमया नीलया २८ २९

तदेवं ज्ञानप्रकारद्वयं [illegible] न माथ नैयर्मीस्य तत्त्वं नास्ते [illegible] मेवाह न जेति [illegible] भिः ॥ येऽर्मीर्ययथावस्थितं नैवावतिष्ठति नियतत्र ।
[illegible] पायो भगवान्नेनकः ॥ तथाहि गीतासु ॥ यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ॥ यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व
मदर्पणमिति ॥ मच्चित्ता मामभिजानाति [illegible] इत्यादि ॥ १४ ॥ तदेवं [illegible] मनुष्यैः [illegible]

तद्योपायसहस्राणामयं [illegible] लोदितः ॥ यदीश्वरे भगवति यथा यैर्वञ्जसा रतिः ॥ २१ ॥ गुरुशुश्रूषया भ
क्त्या सर्वलब्धार्पणेन च ॥ संगेन साधुभक्तानामीश्वराराधनेन च ॥ ३० ॥ श्रद्धया तत्कथायां च कीर्तनैर्
गुणकर्मणां ॥ तत्पादाम्बुरुहध्यानात्तल्लिङ्गेक्षार्हणादिभिः ॥ ३१ ॥ हरिः सर्वेषु भूतेषु भगवानास्त ईश्वरः
इति भूतानि मनसा कामैस्तैः साधु मानयेत् ॥ ३२ ॥ एवं निर्जितषड्वर्गैः क्रियते भक्तिरीश्वरे वासु
देवे भगवति यया संलभते रतिम् ॥ ३३ ॥ निशम्य कर्माणि गुणानतुल्यान्वीर्याणि लीलातनुभिः कृ
तानि ॥ यदातिहर्षोत्पुलकाश्रुगद्गदं प्रोत्कण्ठ उद्गायति रौति नृत्यति ॥ ३४ ॥ यदा ग्रहग्रस्त इव क्व
चिद्धसत्याक्रन्दते ध्यायति वन्दते जनं ॥ मुहुः श्वसन्वक्ति हरे जगत्पते नारायणेत्यात्ममतिर्गतत्रपः ॥ ३५ ॥

तदा पुमान्मुक्तसमस्तबन्धनस्तद्भावभावानुकृताशयाकृतिः ॥ [illegible] ॥ ३० ॥ [illegible] बीजानि यानि हृदि चादधीत सुदीर्घ्य [illegible]
[illegible] ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ निर्जित [illegible] कामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्याणामिन्द्रियाणां वा षड्वर्गः [illegible] ॥ ३३ ॥ भगवल्लिङ्गे
[illegible] निशम्येति [illegible] ॥ [illegible] हृदये [illegible]
[illegible] ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ॥ [illegible]

तस्य भावः वेद्यादिः तस्य भावो भक्तत्व तेनावृत्ता ने या यायकृतीमनः पारीरेषु स्वनिर्दयं वीजं सृजतानमत शायो
वासनाच यस्य सः सम्पयोतिप्रामेष्वित ॥ ननु किमतप्राह प्रयोजनत्वाले मेमनसामशंपिधां तनेतमाश्रयणो
स्वभुवः रायदिशक्षु मात्रमसनोयस्य संस्ट लिंगकृ पानतने तदिवर्तकं शुपाविष्टः तदेवब्रह्म सो मिवाणा ला
यो मोचनः मवात्मकं सर्वविष्टः सदीचसंनर्पकमीता — अंक्रियाको निवनमेवस्य मिमाह कदतिकि

यथा पुष्पानुक्रमसमस्तबैचनस्तनावसमावकवाया याहृतिः निर्दिपवीजानुप्रायो महीवसाभ
प्रियो येनाग्न्मेमभोजनं ॥ ३९ ॥ यथो वनमालेभमिहा शुमानानः मारीरिकाः सेस्वमिवकचा तनेः ॥
तद्ब्रह्मनिर्वाणसर्वं विवृत्य धारता तो भजश्च हृदये स्वदीपरे ॥ ४० ॥ केचित्प्रिया सा स्वरवाल काहरे
रूपासने सेहृत्सिकि इवनस्तवः ॥ स्वस्यानानः सगुण वयोवदेहिनो सामान्यतः किविधायो पमादेवः ३८
वायः कालवेय प्रावः स्ता नायो गूढा मसीकेजस्कोश मूलयः सर्वार्थकमाः त्वाण संग्राव्य सः क
वैत्रिमर्म स्व क्रियत्विये चना ॥ ४१ ॥

यत् आकाशावन विषयाणां अयपादैर ग्नैः किं तत्र हेतुः सर्वदेहिनां सामान्यतः विषयन हत्व सकल
नादिसु धारणायदेविनार्य ॥ नचेवमादो पोनरुक्त्यदोषं नावदोनमनुवादरूपत्वादस्य प्रकरणस्य ॥ ३८ ॥
त्वेनर्थक तविशुष्क सेनमिन्याह ॥ नायः अर्थः सएनभेत्र रमायुर्यस्य भक्तमिति हासेषु अनेहि पुरुषो सो
केपुरुषं यमसेवा अवसपमेकं भजति तत्साद्विक्यमन्टस येति ॥ ४१ ॥ ॐ नमस्सरायतम ॥

यतः स्वेन संभिन्नेन वपुषा समन्वितं । अविद्यायोऽयं पञ्चभूतात्मकं सर्गपदमिति [illegible] स्वर्गादिभोगाय पुनः संसारे
स्याद् एवं हीनिस्वयिलने हेतुः [illegible] इति नयेथ [illegible] लोकाः [illegible] एवं [illegible] लोकाः दी
य ते इति [illegible] तत एव [illegible] तस्मात् [illegible] नच निर्मलाः [illegible] न विद्यते [illegible]
[illegible] किंच यद् दर्शयन्ते कल्प ॥ अतः संकल्पितान् विपर्यासं विपरीतं फलं [illegible] ॥ ४० ॥ [illegible]

एवं हि लोकाः कामिनः [illegible] यान निर्मलाः [illegible] तस्माद् [illegible]
कुर्वते शुभजनानां नवुधे । ४० । यद् यद् इह कर्माणि [illegible] करोमि तत् विपर्यासममोघ
विदने फलम् । ४१ । [illegible] सदा [illegible]
हृत ॥ ४२ ॥ कामा [illegible] सर्वे देह [illegible]
किं [illegible] ॥ ४३ ॥ किंमे
तेरामनः [illegible] सह देवन [illegible] ॥ ४४ ॥ रामजी ॥

चलितस्वात्येति [illegible] आसीत् [illegible]
मो [illegible] ४५ किंच कामान् भोगान् [illegible] विषयैः कर्मभिः [illegible] ४६
किं [illegible] इति [illegible] ४६ किंच [illegible]
किमनैति [illegible] ॥ किमनैरिति ॥ ४७ ॥ राम

भोसाक्समाभावाश्चेतेः कदपकोनयादनिरूपतानितिपुराणैः कर्मभिः क्रियमाणस्यकर्मभिः क्रियानर्थइतिवाच्य ४८ ननुकर्मस्वस्माभ्रयभ्रमाया[illegible] कर्मणीतीति नवेदंकर्मतत्फलदेहादिकंच[illegible]
सर्वकर्मचदेहेचप्रविवेकतः[illegible] भूतानांप्राणिनांजीवसंज्ञितःक्षेत्र।

निरूपतासिद्दस्वार्थः क्रियान्देहस्य[illegible] विवेकादिव[illegible]क्रियमाणस्यकर्मभिः ४८ कर्मा
एयावमतेदेहीदेहनात्मानुवर्तिना कर्मभिस्तुदेहेदेह[illegible]विवेकतः ४९ तस्मादर्थापिकामाश्च
धर्माश्चयदपाश्रयाः [illegible]नात्मीदृशात्मा[illegible]हविभीश्वरे ५०। सर्वेषामपिसत्वानांहरिरात्मेश्वरः
प्रियः भूतैर्महद्भिःस्वकृतैःकृतानांजीवसंज्ञितः ५१ देवोसुरोमनुष्योवायक्षोगन्धर्वएववा भजन्मु
कंदचरणौस्वस्तिमान्स्याद्यथावयं ५२ नालंद्विजत्वंदेवत्वमृषित्वंवासुरात्मजाः प्रीणनायमुकुंदस्य
५३ नदानंनतपोनेज्यानशौचंनव्रतानिच प्रीयतेमलयाभक्त्याहरिरन्यद्विडंबनं ५४ ततोहरौभगवतिभक्तिंकुरुतदानवाः आत्मौपम्येनसर्वत्रसर्वभूतात्मनीश्वरे ५५ दैत्या
यक्षरक्षांसिस्त्रियःशूद्राव्रजौकसः खगामृगाःपापजीवाःसंतिह्यच्युततांगताः ५६ एता
वानेवलोकेस्मिन्पुंसःस्वार्थःपरःस्मृतः एकांतभक्तिर्गोविंदेयत्सर्वत्रतदीक्षणं ५५ इतिश्रीभा
गवतेसप्तमस्कंधेसप्तमोध्यायः ७ ॥

नर्यामी ५४ अत्रसत्वादयोगसरूपाकमनाधिकारइत्यपिनवाच्यमित्याहदेवइतिपंचभिः ५० ५१ अमल
यानिष्कामयाविडंबनेनटनमात्रं ५२ ५३ अच्युततांसमस्तले ५४ आत्मापयतयोक्तमुपसंहरति ए
तावानितित्रिभिःवीक्षणंगोविंदरूपत्वेनसर्वत्र ५५ इतिसप्तमेसप्तमः ७ २८

[illegible] ॥ [illegible] ॥

नारद उवाच ॥ अथ दैत्यसुताः सर्वे श्रुत्वा तदनुवर्णितम् । जगृहुर्निरवद्यत्वान्नैव गुर्वनुशिक्षितम् ॥ १ ॥ अथाचार्यसुतस्तेषां बुद्धिमेकान्तसंस्थिताम् । आलक्ष्य भीतस्त्वरितो राज्ञ आवेदयद्यथा ॥ २ ॥ श्रुत्वा तदप्रियं दैत्यो दुःसहं तनयानयम् । कोपावेशचलद्गात्रः पुत्रं हन्तुं मनो दधे ॥ ३ ॥ क्षिप्त्वा परुषया वाचा प्रह्रादमतदर्हणम् । आहेक्षमाणः पापेन तिरश्चीनेन चक्षुषा ॥ ४ ॥ प्रश्रयावनतं दान्तं बद्धाञ्जलिमवस्थितम् । सर्पः पदाहत इव श्वसन्प्रकृतिदारुणः ॥ ५ ॥ हे दुर्विनीत मन्दात्मन्कुलभेदकराधम । स्तब्धं मच्छासनोद्वृत्तं नेष्ये त्वाद्य यमक्षयम् ॥ ६ ॥ क्रुद्धस्य यस्य कम्पन्ते त्रयो लोकाः सहेश्वराः । तस्य मेऽभीतवन्मूढ शासनं किं बलोऽत्यगाः ॥ ७ ॥ प्रह्राद उवाच ॥ न केवलं मे भवतश्च राजन्स वै बलं बलिनां चापरेषाम् । परेऽवरेऽमी स्थिरजङ्गमा ये ब्रह्मादयो येन वशं प्रणीताः ॥ ८ ॥ स ईश्वरः काल उरुक्रमोऽसावोजः सहः सत्त्वबलेन्द्रियात्मा । स एव विश्वं परमः स्वशक्तिभिः सृजत्यवत्यत्ति गुणत्रयेशः ॥ ९ ॥ ॥ राम ॥

नारद उवाच इत्यादि [illegible] प्रह्राद पितरं प्राह गतभीः [illegible]

दासमनः [illegible] ॥ ७ ॥ [illegible] किं बलः [illegible] वशे प्रणीता [illegible] ईश्वर इति ॥ ८ ॥ उरुक्रमः पादविक्षेपाद् [illegible] ॥ ९ ॥ ॥ राम

मक्तुं पुरयोकयं प्रमापि सए वलंस्पादत आत्मजरीति । आत्मनः समस्त भावं जय जिता दा मनोसमस्तकं ते वि । मधु सवि हियीन संति किं चुतहि हितदेवहि समे एवमनसोयान एमे व समर्हता भाराद्यने १० मया हि दिग्विजये सर्वे जिताः अतः सांप्र तं न सं तीति समति ति वे तनकाह । दश निति एकेन्न वार शामेदाः पुनः आदौ त्वं यतः सर्वसं हरतः षडिंद्रियलक्षणा कश्रुनव वि जित्य अजित्वा दशादिशः स्वयं जिताम न्यते । साधोरस्त्वजित विमस्त देहिनो सः ।

ज्ञास्तव्यं भावविश्चेन्न मात्मनः सर्वसमनो यत्न नसंति विद्विषः । कृते जिमाद्या मन उत्पथस्थिता महि ह्य वेनसमसहसमर्हणा १० दस्युस्तु परं नविजित सत्व वमोमन्यं यवके सक्षिता दिशो दश । जितात्मनो ज्ञ ससमस्य देहिनं साधो स्वमोहप्रभवाः कुतः परे ११ हिरण्यकशिपुरुवाच व्यक्तं त्वं मर्तुकामासि योतिमात्रं विकत्थसे मुमूर्षूणां हि मंदात्मन्ननु स्युर्विक्लवा गिरः १२ यस्त्वया मंदभाग्योक्तो मदन्यो जगदीश्वरः क्वासौ यदि स सर्वत्र कस्मात्स्तंभे न दृश्यते १३ सोहं विकत्थमानस्य शिरः कायाद्धरामि ते । गोपायेत हरिस्त्वाद्य यस्ते शरणमीप्सितं १४ एवं दुरुक्तैर्मुहुरर्दयन्रुषा सुतं महाभागवतं महासुरः । खड्गं प्रगृह्योत्पतितो वरासनात्स्तंभं तताडातिबलः स्वमुष्टिना १५ तदैव तस्मिन्निनदो ति भीषणो बभूव येनांडकटाहमस्फुटत् । यं वै स्वधिष्ण्योपगतं त्वजादयः श्रुत्वा स्वधामात्ययमंगमेनि रे १६ स विक्रमन्पुत्रवधेप्सुरोजसा निशम्य निर्ह्रादमपूर्वमद्भुतं । अंतःसभायां न ददर्श तत्पदं वित

त्रस्तुर्येन विद्रवः स्वाज्ञानवशिताः स्पर्श पाप वृष्णतं मय ११ वर्णं निष्ठितं विज्ञवा प्रमाचि तास्य त्वर्थे ११२ चेन्मं दभाय यमुत्र सा वक्षित नहिं काम्बिप्रकाशदसत सर्वज्ञास्ति हिरण्यकशिपुरादत हिं वस्मात्स्तंभेनास्ति प्रकाश स्तु लेसे मिस्विं मार्गान स्वज्ञा इहृ स्पष्ट तदृशि १२ हिरण्यकशिपुस्तमय पएनमह १४ मो हमिति प्रकाशे न मर्थि

अथावांतरवाक्य स्वरूप मह स्वतो वस्तुतः किमर्थं विजभूतेन प्रकारेण ज्ञापितं स्वरूपम तितत्सम्यं विधानं कर्तनपाश्रवि लेपप्रभूतेषु । स्वानात्मा वो व्यासिंचसमो कुर्वन्त समेप्रस्वरूपत । तत्किं यदि सोतिके प्रकृत्याने प्रभूतेषु चमहत्सी चभगा वा ना सु इति नेवेन प्रभृत्य भाषितेन नाम्ना कर्तुं तथा । प्रथम तुते दे म ज्ञानकम विद्यो रे स्वरूप हत्व दयते । अनिन्द्रियं नि जभूमेः सनकादिभिः शापानेमर मज्ञ नमेसि स्थितकामिः । व्याप्तो सो भवति तितम्रात्मे कर्तं तथा श्रमज्ञ वे ज्ञन स्वरूप वर्हसम्भृत च स्वरूप सदृहन् तच्च नमस्या कारे न चसुख्याकारे ह हदृ । सभायां न चैव प्रस्वरूपत तो किम यं विजभूमे न हिरण्य कशिपुनाद्य ज्ञातं प्रति यज्ञाधिभं भूतेभ्यः त्वहिस्र द्विष्यो मत्स्वरूपोन्मना प्रभाइति नया ।

सर्वं विधानं विजभूतभाषितं यानि च भूते यदि वै स्वरूपात्मनः
मद्रूपमवमतुत स्वरूपगुह हत्सर्भेन भावं न मद्यो न मन्त्रयम् ॥ १८

सोऽलर्न च हि विति नन्वै नैं स्वतो विति च प्रस्तुता चतिम भूमे न न भाषि तियज्ञाधितं नक्त मं कर्तुं नहि न कृत्स्नस्वं भूतनचनेशेवा स्वतो चान च सम्भ्रा गुरु स्वानः न च प्रा वास्या वतवदिः एवं नाम्ना भाषितं सत्सं कर्तुं प्रश्नद्विरण्य । क शिपु नाभाषितं च नुमे न हिरण्यकश्यस्य मे भवितेति । तथा य मज्ञन द्विजयो मरश्रति च न च वा वदेनं विजभूमे नें दे प्रति भाषित । अर्थेन महात्म्य । सोस्यो न प्राप्यति । यर्देना त्रा सुस्व त्यनेन स्व भक्तय स्य पातित्व वय ज्ञाधितं मनसे स्वकृत्वं प्रस्वरूपत । च कारेणैव जनभाषितैः यत्नो तेय पति ज्ञानीहि नमे भक्तः प्रणयपतीति तया तेषां महे सत्व हसोम्र स्वसंसार सागरादित्यादितत्त्व सर्वं कर्तुं मह स्वरूपेन निद्र स्यः मलमिति विस्तारेण ॥ १८ ॥ राम

श्री-आस-ती ६०

स्टेशः एवं ध्वनिं श्रुत्वा तदा श्रायं सत्वं प्राणिविशेषं सर्वतो विलोकयन् स भस्म सभ्या विशेषं नर स्पर्शं दृष्ट्वा सिंहं समद्राक्षीत्।
किं सन्निदिति सीमासितवाचक तिष्ठ यः स्वेच्छया भयानकं तत्र सिंहं तम्रो मांसमानस्य आतो नरसिंहरूपो द्विसप्त।
स्थितः ॥ भयानकत्वं सर्वदर्शयं स्वरूपं भवं वर्णयति त्रिभिः ग्रासं सामीकरस्तां सिवधिं गानि चक्षा मिलाचुना।
नियस्मिन् सटाजटाः केसराः कुंचकेसाभिगाभ्यां रद्भिः सटा केसरे तु भिन्नं सबो पमानं नं यस्मिन् करालाः नगा दृष्टा
यस्मिन् करवालः वक्रः तद्वत् चेवलान्तरालवन। नीलाणि शिरायस्मिन भृकुटी शक्तेन मुखं मोहलाण ॥२७॥ स्तंभे

समस्तसेवेयविलो विपक्षस्य सं सस्मयं सद्वतिर्जिह्वानं [illegible] विचित्र महो किमेतत् लूम।
तोऽद्भुतं श्रीमांसमानस्य सस्मितयो श्रुतो ऽस्ति नरहर स्त्रोल भयानकं ॥१९॥ प्रनभवासीकवचकलो।
चने स्फुर स्फटाके सव [illegible] वने। करालदंष्ट्र करवालेरे सस्त लता नाभि श्रीकुटी भुकुटीमुखोल्लासः ॥२०॥ स्त
वीर्यं कर्णं गिरिकंदरा [illegible] सहस्रभुज [illegible] दिविस्पृशा [illegible] दीर्घपीवरग्रीवो
वक्षः स्थलमल्पमध्यमं ॥२१॥ चंद्रांशु गौरैः कुवितं नखैः विदधत् भुजा [illegible] सर्वतो ॥२२॥

ननेो [illegible] वनह [illegible] कर्णौ यस्मिन् गिरिकंदरवदद्भुतं व्यात्तं [illegible] यस्मिन् [illegible] कयो [illegible]
[illegible] दिविस्पृशा [illegible] यस्मिन् [illegible] दीर्घ [illegible] पीवरा [illegible] ग्रीवा यस्मिन्
उरः [illegible] यस्मिन् [illegible] यस्मिन् ॥२३॥ चंद्रांशुवद्गौरैः [illegible]
[illegible] कुवितं [illegible] सर्वतः [illegible] जाते [illegible] यस्मिन् [illegible]
यानियस्मिन् ॥२२॥ ॥ राम

६०

इयसदेशानुस शर्वोरुर्वाणिवनिवाविचक्रादीनिरत्नराशिवज्रादीनितएकाग्रयप्रवेकाः शस्तोमसः नैर्विद्या विना
देयदानवायेननत्रूपेमीमांसमानस्यायुतः सख्यिनरतिष्ठेवीणावान्वयः ।२४ नदाविभो वप्रयोजनविमर्षप्रर्वी
केतेनसहृदेममपुरुमारूसप्रभिः प्रायेणामहामायाविनारंगिणमियोमवभुलावयःस्तत्रैतःस्वतःचितितः
तथापुत्रेनवकिंचिन्मादिमेवत्तुवतभ्यपनादिन्वयः ।२७ नदासोसर्वोन्तसिद्धसौत्तसिदीमोपतितःसन् ।२०।

महानुत्तो२

तुरासुदंसर्वनिजेममप्रथप्रवेकविद्याविनदेमुहायसे ।२८। प्रायेणामेयेहविशासन्यथिमावयः ।
सदतोनेकमग्रघनेनकिं एवंत्रुवंस्वभयतकृदायुयोनदनुसिद्धप्रतिदेमजेतरः ।२७। अलविनोतो
यतितःयतेनामायथान्दसिद्धोजगिसोसमलया नतहिविजेतसमतथामनिस्वतुजसद्योत्पुत्राणि
वतमाः ।२५। ततोभियथाम्यहनुमारावीरमान्तसिहेगदयोमवेगाया तेविक्रमतेसमार्दवाद्राथ
रोमहोरवानान्दिसतोयथाप्राहीन ।२८। सनसमहस्तेलाकुलितःनदासमाविक्रीडतोयद्दहिर्णरु
मनः अमाधमनंनतकुलोकसोसुराप्तकदाभावतसर्वाविस्मयाः ३० ॥ रामायनमः ॥

ललितः अरहोमृत सव्यथामनिसत्त्वप्रकाशेहरोयतितस्यतमोमयस्मात्दर्शनैतहिविजेनभवतितज्ञेहन्तः
योहरिः प्रवरास्त्रसादौप्रल्यकालीनेतमः अग्रहोप्रविवतसिन ।२५। विक्रमतेससंतात्प्रहरेते २९
हस्ताद्वत्वालितः निस्तृतः नदाप्रमरादेवाः सर्वविस्मयाः अमाभमल्पेनस्यन्नायोकोसिस्थानानियघोते
नक्रियाच्चनकदा मेघोनविताः सतः ३२ ॥

श्री- भास- टी- ३१

यस्य हस्तान्तस्थं ब्रह्म: तं तद् हिंस्र वीर्याक्तेकितं भव्यमाव: स्वकूर्चमीलीप्रगुरुस्य नम्रभासमन्त भ्रमपर्यनेत्व वय: २८ यो नस्यव्य येयोयस्यवे शातचेदेवन्नी भि: स्वकूमार्यै: श्रच्छिद्य याभवनेवत्रपर्यय: चवते श्र द्दहा समेवाह स्वरे तीव्रेऽत्वनेन सहासाह्रेनोल्लगं भवंकरं तद्रुयेन हरे: तेजसा चनिमीलित प्रदिप्तायस्य. २९ शु ह्लोच ह्मात: या लीयथा श्रास्तु महाके विदारणे दृष्टान्त: श्रहिंयाद् ऊर्ध्व विनि: श्रुकसर्वत: स्फुरं तंनि: सवं तंशुह तो नातव विवर्षी र हेणस्व रुप्रदेत स्युक्तेन ऊतिरान नवतात्व गयि यस्य द्वा विसभायानोत नवाहि: ऊ लेकथा नि

श्री

तं मन्यमानो निज वीर्य शंकितं यत्कृत्तमुन्मो महर्हिंस्रहासव: भुगलला सुमनरक्त चर्मसीप्रगुरावे वानसित स्यमस्य ३० तेजपनेवरा शानचेदवली भि: ववेतम छिन्न सुपर्यद्यो हवि: कन्या चहासरव रत्नुत्व ना त्वगणिमीलिता लेजनहे महाज ३१ विक्र म स्फुरते शुहमान व हविर्यालोद्य याररू श्रसिशासत्व व हाश्रु कमायाण्दवारलीलयानसे यथाहिगरुडो महाविषं ३२ जंवतमडं युं. रुकरालत्वो च संख्यामानेमेविलि हनस्वजित हृया ३३ स्वप्नवाला करणाकेस वानेगोय यो नमालो दिवहन्मयाद वि ३४ नखांकुरेण पाटित हृ लापो स हृ विस्त्रु यतश्च वराज प्रधान वहमानं नला.

पासन भूमौ नवांवरेन खैर्नखसुभि:न सामदिर्व एवंविधान कपुविहासाय संध्याय मिनिहस्व वं ३५ देसाव यस्य मातोऽनुतवयसाह द्दाभ्यासरभे ण क्रुस्वा नकवलानिलोचनानि यस्य: ३६ स्ट जोम कमलस्य विरि भि: थालका: निकाः श्रतष वक्षरुणा: केसराङ्ग नेचय स्या: कवलिपदसयानान वये न हरि: सिंहोयथा एव भवत्सस्य तुचनाना श्वह्विस्नुत्र रेणान्व च:। ३७ नखं कुरेरुत्पाटितं हृत्पद्म के हर यस्य ने दर्द्दानो द्दा वियमास: नम ऊयथा ये षानान: श्रमनेपितमदा यानि नस मर्पी:॥ ३८ ॥ ॥ रामः॥ ॥

३१

देमव यथग्रस्त्वन्द्र हरेय टोपमाह इत्यां मतस्विरव पूताः प्रकंभिताः पवायतन शीर्षेन नमस्य रूपाविश्वरूपं वो चिर्यं पां
मेरतिरक्तनयभाः ज्ञभव त्रितयेष्व दिविभाः दिययजा ११ रुद्रादयः सदाभिकनंदिताविविमाना विते ॥ संक्रुसा व्या
मा स्तुनीप्रा मार्पतस्तव्यानात प्रकर्षेण रुस्तर्व ३२ रुद्रा सम सेयु वर्भाद्यर्थमिव मन्या कोन हुत्तेन तस्या कने ड व

रुद्रावसूता जलदाः पराय नन्नु साध्यन हष्टि विश्वरूपो विषः ॥ ओभोधय स्या सहना विश्वत्त्वर्निर्दः
भीता दिविभा विचक्रुत्र ॥ २२ ॥ यो लम्नद्रोहिप्र विमान संक्रमा ओ नार्पन त्वा वयदाति पीडिताश्चोलाः
मसु मेतुस्सुध्या रहसानने जसास्व कृक्क भोनुरे लिं ॥ २४ ॥ ततः सभाया सुपवि हृत्सुमेमे न्द्र पासने सेमुनते
तमे विभु ॥ मनलित देरूप सप मर्षणो प्रचेड वक्कु नवभाज कस्तुना ॥ २५ ॥ विश्वाम्मलोक त्रयमस्त कसु
रे तस्मा दिदेव रूद्विणा हतेसरे ॥ ब्रह्म यद्देशोन्क लितामना मुहुः प्रसन्नमव वर्दिवद्य सु संसारविद्यु ॥ २६
न दाविमाना वलिमिर्व मस्त सोदिर स्ततां संक्रुत्स्वमा सना किनो ॥ रुद्रा नमका ३ तु मयो मजान्निर गन्धर्व
सुरो नेस्त्व तेजाः सि यः २७ न अोपवज्य विश्वपावसे द्रणिविष्णादयः ऋषयः पितरः सिद्धा विद्याध
वम होरगाः २८ मनवः प्रजानामपतयो गंधर्वाप्सरचारणाः यक्षाः किंपुरुषा भूतवेतालाः सिद्ध कि
नराः तेविस्मिता वीक्षन्ते सर्वे ॥ ब्रह्मनेंद्रज्ञ सुरादयः २९ ॥

विश्वंभयात्को पित्रभाजनासेव ननल दितो हैरयः प्रतियोद्धा येन ३० लोकत्रयमस्य मस्तकत्रं गिरिशो वाथेव
ढः स इत्य हर्षसवेनो नङ्कनिना निविक सिता मानत्वानि रासीनाः नद्दनिवद्ध ३१ ३२ नाकिनां विमानाव
लिभिः सुराणामालकाः यदहाः नेजंक्रिवाविमाः सियो पार संतनन्तः ३३ ३४ गंधर्वाप्सर सप्राचारणाश्चेष

श्री-
भाग-
टी-
३२

नरशार्दूलेप्रस्थोन्नमं स्मादयोन्तर्विहस्य शंकयापाऊनचेतसः आरादेवास्कवसमदशाश्रोकैः पृथक्पृथ
क्।४०। अनंताय अनंतप्रसवपितृन नमोनिम [illegible] देकदूरेताः [illegible] विचित्राणि वीर्याणि श
[illegible] यस्यतत्कि [illegible] विचित्रवीर्यतमेकाह विश्वस्येति। संदधते स स्यक

यांभिविदूरांजलिपुटाः प्राम्नीनंतोत्रनेनार्स। ईडिरे नरशार्दू
लं नातिदूरचराः पृथक्।४०। श्रीब्रह्मोवाच। नतोस्म्यनं
तायदुरंतशक्तये विचित्रवीर्याय पवित्रकर्मणे। विश्वस्य
सर्गस्थितिसंयमान्गुणैः स्वलीलया संदधतेव्ययात्म
ने।४१। श्रीरुद्रउवाच। कोपकालो युगांतस्ते हतोयम
सुरोल्पकः। तत्सुतं पाह्युपसृतं भक्तं ते भक्तवत्सल।४२।

ऊर्जितैव भगवा [illegible] ।४१। [illegible] कोपकालाभि [illegible] कोपावसर इति [illegible]
पते स सहस्त्रयुगांतस्तकोपकालः कोपस्य [illegible] सुरः कोपा [illegible] मादे माहि
सीति नाहूतवान् नमिति। यहा। [illegible] को पेनाको संपादीत्य

भा-टी-
३२

ईश्वरसकाशात् स्वर्गादिलाभः पुरुषार्थः किं तन्त्वमविचार्यैव तावत्पुनरनेन संदेशेन स्वकार्यमेव साधितं न
त्वं च सिद्धत्वात् परमेश्वरे नैवाप्य सिद्धा प्रार्थनाहे तेषां परमेश्वरस्य तावत्तत्त्वानुभवेन स्वीया एव वक्ष्यमाणादेव स्यात्
नास्ति नाः श्रेयसां मित्रस्तु वै वचने सुभोक्तृत्वात्। एवं सदीयस्य देयुक मलेच सकृदृश मे वेतावत्पर्यन्तमयहेतुने
मोक्षमन्त्रस्य नियमेन निमित्तेन देवेयवातो गेत्रामसान्। प्रमवोधि भयापाकरणे नाविकासनीनं तत्त्वमेतत्

ईश्वर उवाच ॥ यस्मान्नीलाः परमभवत्तागृहान्तेः सुभागार्थेस्यात्कंमेतद्दर्शनं न तु हं समस्य बोधि॥
कालप्रसन्नं किंयदिद महोना द्युष्यमानेषु कृत्स्नं सोमहिन्तुक् मनानारसिद्धा येरेकिं ॥ चर॥
कृपयकृता। नेनःनयः परम् मात्मयेसातेज्ञायेनेदमालम्प्रकृयानगते सर्वः ॥ नहिप्रलभम
नोन्यशरणमपालनतां हीनवसुयाश्रमनन्त्वमेस्थाः॥ध ॥ ॥

केचित्स्वर्यसाधनार्थमयस्य धमइतिचेत् नवाहकालगुरु सिनितेल्यो देनाविहितवस्यसिंहस्य चाकावाश्च
मात्विभूतिः कर्मस्य लनपः प्रवर्तनेनलोकानस्य पहःकृतइसाइः लनोबहुाप्य परमस्यात्मत्वाप्त
तपः परमते हेतुः आत्मनः तत्वेतः प्रभवहृपनदेवाः स्थितमवसा आत्मनिर्तानविदविषयसर्वस्य सत्वान
स्थितन। अमस्नादेमनवित्स्तु मत्कैवित सतसेनाश्रयपरनाम्य परस्तार्थगृहीतेनानेनव्यशक्तवस्थितयः
करुनेमव्रत्ता नवामसितसेन नमस्तुसनसहयोकचनार्थयास्थानु वेवा॥ध॥ ॥ राम ॥

श्री भाग० टी० ३३

पितरस्त्वाहुः श्राद्धानीति । [illegible] नोस्माकं [illegible] तनूजैर्दत्तानि [illegible] ४४
[illegible] योगसिद्धा गतिः [illegible]

पितर ऊचुः श्राद्धानि नोधिबुभुजे प्रसभं तनूजैर्दत्तानि तीर्थसमयेप्यपिबत्तिलांबु । तस्योदरान्नखवि
दीर्णवपाद्य आर्छत्तस्मै नमो नृहरयेखिलधर्मगोप्त्रे ॥ ४५ ॥ सिद्धा ऊचुः यो नो गतिं योगसिद्धामसाधु
रहार्षीद्योगतपोबलेन । नानादर्पं तं नखैर्विददार तस्मै तुभ्यं प्रणताः स्मो नृसिंह ॥ ४६ ॥ विद्याधरा
ऊचुः विद्यां पृथग्धारणयानुराद्धां न्यषेधदज्ञो बलवीर्यदृप्तः । स येन संख्ये पशुवद्धतस्तं मायानृ
सिंहं प्रणताः स्म नित्यं ॥ ४७ ॥ नागा ऊचुः येन पापेन रत्नानि स्त्रीरत्नानि हृतानि नः । तद्वक्षःपाटनेना
सां दत्तानंद नमोस्तु ते ॥ ४८ ॥ मनव ऊचुः मनवो वयं तव निदेशकारिणो दितिजेन देव परिभूत
सेतवः । भवता खलः स उपसंहृतः प्रभो करवाम ते किमनुशाधि किंकरान् ॥ ४९ ॥

[illegible] ॥ ४७ ॥ [illegible] ॥ ४८ ॥ [illegible] ३३
[illegible] ॥ ४९ ॥

प्रजापतयो पितरदेवलोकिताः प्रोक्ताः हे परे यानेनयाभिरद्ध्यः प्रजेशा वयं येन निर्मिताः संतः प्रजाः ससृजाम सः सप्त
मितेव लोयस्पत्तः [illegible] प्रोतेभ्यः परे प्रजाः सत्या मद्र [illegible] हे सप्त [illegible]
मगतो ॥५०॥ तेषां पूर्वे प्र पितर देवलोकिताः प्रोक्ता हे विभो [illegible] नेनयो नेनचोयाः [illegible]

प्रजापतयऊचुः ॥ प्रजेशा वयं ते परेशा भिरस्रष्टा येन प्रजा वै सृष्टा निर्मिताः स्म सप्तयाभिवव
लोग्नमेजगतो गले सम्रमूर्तेवितास्म ॥ वंधर्वाऊचुः ॥ वयं विभो ते नरनाट्य [illegible] नामसा
हीर्यवलोजसा [illegible] सत्यवनीनो भवतादशा भिन्नं किरुमय [illegible] कन्नो ॥५१॥ चार
णाऊचुः ॥ [illegible] भवाय वर्गमा [illegible] यासा [illegible] पितः ॥५
यक्षाऊचुः ॥ वयमनुचर [illegible] कर्मभिर्ने [illegible] त्व द हृदि [illegible] वा हकानि ॥ [illegible]
[illegible] पवित्रा [illegible] पंचना पंचविंश ॥ ५३ ॥

स्वार्थीनाः कृताः कथं मत्लेनवीर्यं प्रो [illegible] नाभ्यामो जः प्रभावोयस्य [illegible] मतिं च विनमे नहि
स्याऊचुः किमि ति ॥५४॥ भवाय वर्ग संसार विरत [illegible] दिभय [illegible]
निष्टतीति [illegible] यासप्त [illegible] नीनः ॥५५॥ [illegible] कर्मभिः [illegible]
एवाः पंचनो [illegible] विंशति [illegible] ॥५६ ॥

श्री-
भाग-
टी-
स्कं

किं प्रकाशः त्वां स्तोतुं केवलं यं सकारं स्माह॥ वयं किं प्रकाशः तद्धन्यानि वितं महानत्र प्रभावः प्रत्ययः नत्त्वयेमा
हा चेदेवो हतस्ततः कि न च एपि तव नाश क कि यदेतदिति स्माह प्रसादिति ॥४४॥ सर्वे पुत्र पुत्रेत्वयाहतः एतद्
एवमदकृत ॥४५॥ अस्तु नादि तिजेनविहितविद्युत्लोकमें अवनिर्तवरेवकाविताः अत पावकैः विभवायसम्भवे

किं हलमा कृतः वयं किं प्रकाशः तेतम महाप्रकाशर्वयः ॥ पूर्वकः प्रभवोनदेषि कृतः सा धुमिर्य
हा ॥४६॥ येनालिकाकृतः ॥ सभासत्यमेव भवामते यशो वीत्वा सर्प्यमद्भीलभान ते सत्तोय
तेषीद्द्वासे परजेतो दिशा हलस्ते भगवत्याप्रनयः ॥४७॥ किं नाकृतः ॥ ववसीश कितरवालोल
वत्सवादि दिविजे न विहितम कृनत्का विताः ॥ भवनारवे साधुजिनेत नसादिनोनरसिंहस्याय विभवाय।
नोभव ॥४८॥ विलयाकृतः ॥ प्रथेतहिनिरहपमडुमेनेरहंतः यादवदसर्वलोकशर्म सो
यंनेविधिकरः शिवस्मरः तस्येदं नियनवतुष्टाय विभ्रः ॥४९॥ इति श्रीभागवते सप्तमस्कंधे
प्रह्लादचरिते देवमानवस्तुतिर्नाम दशमो ध्यायः ॥१०॥

भव ॥४८॥ नोऽस्माकं भक्तानां शरणात् प्रख्यापयद ॥ सर्वे वा लोकानां सर्वलोकानां सर्वमंगलमेतदनुतं
रूपं ॥ अथैवदर्शनमस्त्वं विधिकरः किं करः ॥४९॥ इति श्रीभावार्थदीपिकायां सप्तमस्कंधे दशमोऽध्यायः
॥१०॥ ॥रामायनमः ॥ ३४

यच मे बुद्धवतां भीमा बोदितेन [illegible] कालकः कोयं [illegible] सोऽप्यहिंसमभिभीषणे ॥ ३ ॥ अथो प्रचण्डप्रचारं स्वम [illegible]
वे सर्वांके [illegible] स्वपो [illegible] ॥ २ ॥ [illegible] नामा [illegible] समभिः एवं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] किंतास्मीते [illegible] ॥

[illegible] ॥ एवं समस्तयः सर्वे ब्रह्मरुद्रपुरस्सराः । [illegible] ॥ ४ ॥ [illegible]
प्रेषितादेवैर्हा [illegible] ॥ [illegible] ॥ प्रह्लादं प्रेषयामास [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] भावतो भक्तः
[illegible] ॥ ५ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ६ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ ७ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ ८ ॥ ॥ समं ॥

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]

= ७ [illegible]

श्री भास टी. ३५

सकिञ्चिव समस्त [illegible] ह घ्ये । [illegible] कोति समये [illegible] विशा [illegible] तचना [illegible] नोभवा [illegible]
नाव [illegible] भावयत्रात् । ब्रह्मादयइति पंचभिः [illegible] मननशीलाः सिद्धा [illegible]
पिक [illegible] विस्तरो यस्याः [illegible] विधा [illegible] वचसां [illegible] तथा [illegible]
[illegible] विस्तरो यस्याः [illegible] अपि [illegible] विधमारा [illegible]

[illegible] योऽथ सिद्धाः [illegible]
तथा [illegible] अपि [illegible]
[illegible] ॥ ८ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ९ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ९ ॥ श्रीमाय [illegible]

[illegible] तत्वनिर्णयः । [illegible] मर्हति । तत्रहेतुः [illegible] आसुरी जाति [illegible]
[illegible] संभावयति । [illegible] दर्श्य [illegible]
[illegible] कांतिः [illegible] बुद्धिः प्रज्ञा । [illegible]
[illegible] भवंति । हियतः [illegible] तथा [illegible]

भागवतटीका ३५

एवं चक्रे वक्रे व स्याद्धरेस्तोषः संभवनीत्युक्तं इदानीं भक्तिं विना नान्यत् किं चिदपि तोषहेतुरित्याह विप्रादिति द्वि-
षड्गुणा यथा [illegible] हि तपो [illegible] द्वादशगुणाः मतेश्च मानं विप्रादपि श्वपचं वरिष्ठं मन्ये यतोऽसौ न तु जातो नादद्भुत
स्तदर्पितं [illegible] यस्य मनो वचो [illegible] भगवत्प्रेमार्पितं [illegible] तद्विनिवेद्य [illegible]
[illegible] अवमस्यास्येति नं [illegible] पादारविन्दाद्विमुखान् कृष्णभूतं स्वपचे नस्मि
[illegible] मनोवचनादयो येन तं [illegible] श्वपचः सर्वकुलं पुनाति भूरि

विप्राद्द्विषड्गुणयुतादरविंदनाभपादारविंदविमुखात्श्वपचंवरिष्ठं । मन्येतदर्पितमनोवचने
हितार्थप्राणंपुनातिसकुलंनतुभूरिमानः ॥ नैवात्मनःप्रभुरयंनिजलाभपूर्णोमानंजनादविदु
षःकरुणोवृणीते । यद्यज्जनोभगवतेविदधीतमानंतच्चात्मनेप्रतिमुखस्ययथामुखश्रीः ॥ ११ ॥

[illegible] आत्मानमपि पुनाति किं तु कुलं यतो भक्तिहीनस्तैर्गुणैर्न [illegible] न
[illegible] इतिभावः ॥ ९ ॥ तर्हि किं [illegible] भगवान् [illegible]
[illegible] ॥ १० ॥ न हि स्वयं प्रभुरीश्वरः अविदुषो [illegible] जनात् मानं [illegible] नेच्छति यतो
निजलाभेनैव पूर्णः तर्हि [illegible] करुणः [illegible] एव [illegible]
मानं यदा यद्यस्मात् [illegible] विदधीत [illegible] भवति [illegible] यथा [illegible]
[illegible] शोभा [illegible] भवति [illegible] ॥ ११ ॥

श्री· भग· टी· ३८

यस्मादेवं भगवान् भक्तवत्सल्यातिसमादहं नीचोऽपि गतविक्लवं शान्तशोकः सन्निदं वपुस्तव महिमानं सर्वज्ञ
युक्ते न स्वमनीषानुसारेण प्रणुवर्णयामि । प्रज्ञानतोऽपि स्तुतिवर्णनेऽहं तस्माद्धये नैवं महिमा प्रणुवर्णि ।
तेनाग्र विषयासंसारमग्नविष्टः प्रमाणरूपेण ब्रह्मैतत्त्वदैतवन्नादि गृणामि । अनन्यस्य तथा शोधक स्याभावा

तस्मादहं विगतविक्लवं वपुस्तव सर्वानिनामहिमाणामि
यथामनीषं नीचोऽजयानुगृणाति सर्गमत्र प्रविष्टः पृथेत
येन हि भूमान त्ववर्णि तेन । ९ । सर्वे यमी विधिकमलवम
न्वथास्तावत्स्याद् यो वयमिवै प्रानचोदितास्ता । तेमायमनु
यउनान्नरूपेय यास्यविशीडितं भवानीरुचिरा वयोः । ३

दिनमर्षि । ९ । नदेवमात्मवः स्तुवाकन्थिकारं यविशन्नेदानींनस्तवन । कोपोपसंहारं प्रार्थयते । सर्वे हि
तिनुश्याभाईश । अमीहविजेनोविभ्यकः सर्वेन्नसादय । मामस्मृते । तवक्रिथकवः त्वन्नियोगकर्तारो भक्ता
यवास्येन यवतामसर । इवदेरभारे ने ते भक्त्या । किंतमद्ये वतवक विरेवबताः । विविधं क्रीडनेवमस्य वि
स्मस्यते मादिप्रयोजनायनतभयोन्मादनाय । ५ ।

३९

तत्र स्यादेषां भयपरिहाराय मन्त्रं यज्ञस्य संस्तव यदर्थं मयं मन्त्रः संस्तवः साधूनां मं लोकार्थं यस्य हृतः अतः परं क्रो
धे न कार्यं भावानेनियज्ञतन्त्रं यावद्येन साधुः किं सोदेन तत्र हस्तिकादेः परोपद्रवकारित्वात् एव नपकर्
तया हस्याद्यपेन तस्य च तत्कृतं ज्ञानेन विनाश्रद्धयेति मोटे नैव। तर्हि च हन्तव्यो वा हन्ता देहे कीर्त्ये तत्र ज्ञानमीति चे
न्। तत्र हन्तो कात्र निर्दिष्टं निरताः साधवः सन्तः इति येति क्रोधो यस्य हन्तं प्रतीयते। तर्हि ज्ञानान्तो स्वत्वं भयाभावा
य मन्त्रं यथा रक्षणीति चेत्तत्र हन्तृरूपमिति विनाभयाय भयनिवृत्त्यै न हन्तव्यः स्यादेव भयनिवृत्तिर्न मन्त्रं यथार्थे।

नयज्ञमन्त्रमस्य ह्यन्तः स्वयाय मोदेन साधुनैविष्टमिव कर्तव्यं हन्त्या। लोकात्मनि सर्वतिक्रान्ताः इति
यं तत्सर्वं हृदयेन सिद्धं विभवायज्ञानामर्थमिति। १४। नाहं विभेमि जितवैति भयानका स्वनि हन्तव्ये
न ज्ञानं धीरमनीषादेशात्। [illegible] सज्जनः दान जके वरधीरकरणं त्रिदोषादनीनतिथि भावविभिन्नेस्था
यात्। १४। ॥

नरकस्य मम स्त्रीमर्थः। १५। त्वं चेद्विभेषि वर्षं मयास्मीति चेन्नाह नाहमिति भो सज्जिन् तेऽस्मात्तत्पात्र उरं
न विभेमि कथं स्वतात्। आसीत्स्तिह्यच मर्कं सत्तु प्रत्येनाभि च युक्तदीनां रमसाद्यो पद्मवज्ञादेहेषु
नात्यतिभयात्कालित्यस्मिन् तस्मात्। [illegible] सज्जीयस्मिन् तत्रेव सत्कृत स्मात् तत्तज्जारकः केशवाद्यस्मि
नशोकवज्ञवतो सत्त्वोकरो यस्मिन् तत्पत्तनचैतस्तत्स्मात्। निर्जादेन भीतादिविभायस्मात्। शरीरभिदे।
नीयविभिंदितानित स्वात्मा प्राणितवस्मिन्। एवं स्वतादयिने रुप्यदहं न विभेमि। १५। ॥ ॥ ॥ ॥

श्री-
भा०स०
टी०
३३

सद्दृश्ये त्वत्स्तत्पीयाह्न त्रस्तोऽस्मीति दुःसहश्चासावुग्रश्च संसारचक्रे कदनं दुःखं तस्मादहं त्रस्तोऽस्मि तत्र च ग्रसतां हिंस्राणां मध्ये स्वकर्मभिर्बद्धः सन्प्रणीतः क्षिप्तोऽस्मि हे कृपणवत्सल हे उशत्तम कदा नु त्वं प्रीतः सन् अपवर्गभूतेशरणं तवाङ्घ्रिकमलं प्रति ह्वयसे आकारयिष्यसि ॥१६॥ दासेष्वपि मय्यप्रीतिरिति चेत् तर्हि नानायोनिषु लिप्यमानस्य मम दासस्य सानुभावत्वे त्वमेव तदुपदिशेति प्रार्थयते यस्मादिति प्रियेष्वप्रियेषु च यावत्संयोगवियोगाभ्यां

त्रस्तोऽस्म्यहं कृपणवत्सल दुःसहोग्रसंसारचक्रकदनाद्ग्रसतां प्रणीतः
बद्धः स्वकर्मभिरुशत्तम तेऽङ्घ्रिमूलं प्रीतोऽपवर्गशरणं ह्वयसे कदा नु ॥१६॥
यस्मात्प्रियाप्रियवियोगसयोगजन्मशोकाग्निना सकलयोनिषु दह्यमानः
दुःखौषधं तदपि दुःखमतद्धियाहं भूमन्भ्रमामि वद मे तव दास्ययोगम् ॥१७॥

योऽस्माज्जन्मयस्तेन शोकाग्निना सकलयोनिषु दह्यमानोऽस्मि दुःखस्य प्रतीकारः कार्यमिति येन नाम दुःखस्यापथ्यं प्रतीकारः तदपि दुःखमेव तस्मात्तमपि प्रतिक्रियाभ्यामेव नाहं त्वदीयाभिमानेन भ्रमामि अतः हे भूमन् विभो मे तव दास्ययोगं वद ॥१७॥ रामजी
॥ राम ॥ ॥ राम ॥
॥ ॥ ॐ ॥ ॥ ३३

नउदासयोगे नवप्रह स्यापि वंदसवापभूतानां लोकनाउस्या नंकतः परिहारः न नाहमेदं तहासः सत् भोनटिं
हन्तलीला कथाः अनुगुणा रङ्गगीतिरमहाउः स्वामं जसाति निर्मितरा मिलनाला प्रियामीतयर्थ ३ मन हे नः योनेः
गाणि विशिष्ट विशेषे लाप्र शुद्धः सत्त नन्कृतः ते यूव युग मेवा लयो येषां भ कालान्तत एव हेलाला निनीतिः संयोगस्ता मन
सो हुक थे भूतस्य कथासन्या हप्रिय सेव्यादिक मेस्तात विविधे व गोनाः ननंप्रदाय प्रसादाः तथा चार्य वर्षायां
तिः देवाहवे प्रजापतिस भुवन स्यादिश्रुतिः दासे प्रह नस्य भावदं उद्वेगणा मनसमशतैव वीतरागनयभग

सोहं प्रियससहदः परदेवतायासीलाकयासव नः सिंहविविंच नीलः एवं निननर्मउन्नत व
ग्रणा विश्रमो इगीति नेपद्य ग्रग सय हे समेवः ॥ १८ ॥ बालस्यपेने हशायाः पितवो नः सिंह वार्नस
वा मदष्टदनां निमजतोनो ॥ तमस्यतस्यति विथिर्यद्ह्दोजसो नाविहिभो नउभृतालक्ष्येस्तिता
मा ॥ १९ ॥

व क्रुणा नुवर्णानं नन चुडस्वा नभिभवः स्यादिति वाक्यार्थः ॥ ननु कुसैः तमस्यतस्य नीकायेलोकेषु
सिद्धएव किंमहास्यादिना नवाहदाल संपत्ति सोनः सिंह नमस्यतस्य निविधिः कुरव प्रतीकारः इहलोके
योगे साहसः सत्त्वयोपेक्षिता नालव देवत्त गामाज मेव नत्वाये तिकः न देवाह वालस्य पितरो शरणे र
स्का विहनभव तः नाभ्यायासला नस्यापि मस्य कुः स्वदर्शनात कचित् जीवानां दिशुनाभ्यां मेव नश्यदर्शा
नाच्चनेचार्नस्य रोगिराः प्रसादमेव यं शुभराणा कानेयो व धेस्य दर्शनात् न कह न्नतिस मुद्द सतनः पुंसो नेः श्य
रणेन ह्यासहमनन दर्शनात अतः नमि वशवगामिस्य थीः प्रथमे वेका आयेय तमस्यतस्य निविधिर्यइह
नावस्यसिद्धः सत्त्व उपेक्षिता नो किमंजसाहः अपिनने हएव यस्मा वदिह प्रतिविधिर्विहः स किमंजसानेवो

श्री॰ भाग॰ टी॰ ३०

ननु कश्चित्कुतश्चित्केनचित्कदाचित्कस्मैचित्कस्यचित्कोपि द्रष्टा तप एवं स्यात्कथं न तद्रूपता मे वक्तव्यं तत्राह यस्मिन्निति
यत एव वस्तु त्वं नानासाद्यस्मिन्निति अधिष्ठानाधारो अर्वाचीनः पितादिः यर्हि यत्र कालादिर्भावः कर्ता नन्वा ...
तस्यैव भवत एव स्वरूपं न तु पृथक् यस्मिन्नधिकरणे यतो निमित्तात् यर्हि यस्मिन्काले येन करणेन यस्य हेतुकर्ता
संचोदितः स्व स्वभाव सर्वेषु ... अपादानात् यस्मै संप्रदानाय ... यथा येन प्रकारेण
करोति इति क्रियाविशेषणं ... सत्त्वादि प्रकृतिः करोति उत्पादयति

यस्मिन्यतो यर्हि येन च यस्य यस्माद्यस्मै यथा यदुत यस्त्वपरः परो वा॥ भावः करोति विकरोति पृथक्स्वभावः॥ संचोदितस्तदखिलं भवतः स्वरूपं॥ २०॥ मायां मनः सृजति कर्ममयं बलीयः कालेन चोदितगुणानुमतेन पुंसः। छन्दोमयं यदजयार्पितषोडशारं संसारचक्रमज कोऽतितरेत्त्वदन्यः २१

करोतीत्यर्थान्तरं नयतीति। २०। अतो मनसः ... संसारविनाशाय ...
... त्वदन्यः ...
... कालेन चोदिताः गुणाः ... कथं भूतं मनः कर्ममयं ... बलीयः ...
कर्म प्रधानं च। ... षोडश ... अर्पिताः षोडश अराः ...
चक्रात्मकं मनः ... त्वदन्यः ... ॥ २१ ॥ ... राम॥ ३९

ननु मत्सापि मायासंबंधात् कर्तृत्वात् विशेषस्तन्मम कोविशेष इत्यत आह मयेतिस्तब्धा विकृता नित्यं विजिता
आत्मनोज्ञ देहेना येन स हि तमसतः कालैः मायायरकः अनेन एव वशीकृता विसृज्यानो कार्याणि विसर्गास्ता
धुनाना यामाययेनेन नतु त्वदेव विधीयमाना नेमं अपकर्षं सत्सभीयेनयो ।२२। ननु लोकपालत्वं भोगान् वेत्स्व
यि यं च वाक्यमिदं वा सामि कि मिति सै सा वा हि जसे नत्वाह । । वदाम इति विभिः क्रियः संभवः विभवउदयः आ

सर्वे हि मिस विभिन्नमनुगताः स्वथा सान्त सोत्र शीकृतं विसृज्य विसर्गशक्तिः । त्वक्के विस्तरस्य मनयेचा
रखोऽस्याने विः धीयमानस्य पकर्ष विमोघ यत्रो ।२२। इत्यसयादि विवि भोक्तॄलधियप्यानामापुः
स्यि येवि भवद्धस्तिया मनोषो । यत्सत्मिकं कृषि न हासस्त्विजं भिन्न भूवि स्यु र्जिते नस्त्वलिनाः सतने
विरक्ताः । २४ । न स्मात्सन्तु स्नातु भूताना नह माशिपोशा श्रायः श्रियं विभव मोहि यमा विवि व्याप्तानिका
मितेत्रिवस्त्वलितात्उत विक्रमेणाकाला सामाना नाम यो भोनिजं भूत्य पार्श्व ।२५। इति श्रीमद्भागवते ॥

प्रादयो यस्यादि इति काकान्तःस्तुत्यकेनदेवादयो यस्वामिनः कोपहा सविक्रमतपुः अथाभ्यानेण विधु स्तःसव
त्वयानिरस्तः ।२६। यस्मादेवं नसातप्राशिषः भोगानुतः नमविदाकं च विहाय अहमें द्विधेसंगंब्रह्म ।
णोभोग्यानमिव्यायकि मपि नेत्रानिवेका नानाकाउक्तविक्रमेणाविस्मृति मानियसताना तिसारी च पि ॥२७॥
सम १-८ समा ॥ १ ॥

श्री· भास· टी· २४

किंच वर्तमानकालेनभोगार्ह इत्याह उक्तेति। ज्ञ्कि: ग्नवर्गान्नदेवसत्वंयाख्नास्नगत्रेति कावक्तिभ्रूताः ऋषिय: कच्चपोयागंरुचांसेगागंविरोहउउवस्पानेक्कघेदकालेबवं एवंचेना सर्वोपिमनः किंनविरुद्यतेनचाह यह पियुधपिइतियर्वविहानयंजनत्तपापिनविर्विघुते विरक्तोनभवतिकुतः कामएवानलः तंमयुक्लैसंस्वल वे:उ:सा धे रपि पासयन्कामाधि धासमक्ष्यासमित्वेसमवकाशनासो मयितिःस्वकामपिमयिदं नजायाचेति

ऊवविषय: स्मृतिरूपाचसनातनिरूपाः कोदंकालेवचमड़ोमरुजांवि रोहः॥ निर्विघ्नेनतजनोवदपीतिविघ्नानकामानलेमधुलवैः श्रा मयमहृत्वापेः ३४। कांतंवजः प्रभैवईशान मोपिमेविस्तआतःक वेनरुक्लेकतनाम्नुकंपा॥ समत्वोगतमभवस्पनवे रमाया यन्मेर्वि नःश्रिरविस्पमकरःप्रसादः॥ २८॥ ॥ ॐ श्रीरामायनमः॥ ॥ ॥

प्राकृतिरीणु ३

नमितिभावः॥ ३४॥ नर्विलंकणुनिर्विसिसेसि। मानवैपिमयिप्रभूतयानन्छयधैवेसाप्रायेनाहकोतिः॥ कजेवे वप्रभवोजनायसासः समुम्पंनेवाक्तलविरोधागांनर्तेथिकेयस्मिनतस्मिन्मवायांकलेज्ञातीहकमचन। रागकेपानासेगाहः ब्रह्मादीन्विश्विवसियोगेवार्थितःनयमवनसकलसंतापहरःकल्पः प्रसादः ब्रह्मवाचेचकृपी मेश्रिवस्पपिनइत्यियन॥ वयानकपयेतिवा॥ २८॥ ॥३॥ रामः ॥ २४

नचममयीदमतिविदंस्याद्दैवैषम्यनेद्यत्वादयस्तमाश्रयन्तमेवाश्च्येषांपवरमतिः जंतोः प्राकृतस्यच यतत्थाभवतोनेवस्यात्तत्रहेतुःजगत आत्मनःसुहृदश्चत्वात् किंसर्वेशत्वात्सादयकरणं तु किंनस्यात्त्राह संसेव यातवप्रसादोभवतिनतुसेवाइत्येनतदिदंस्रसोवाधिकादीनामवद्यो भवति सर्वेस्यविषेयस्याभावेर पातःस्वरतरुर्यथाश्रयकसेवसेवकत्वातु अपरेणकल्पदप्रानिमवविषमत्वदत्॥ मेवपरावरत्वमश्कारणा।

नैषापरावरमतिर्भवितोननुस्याज्जंतोर्यथात्मसुहृदोजगतस्तथापि
संसेवयासुरतरोरिवतेप्रसादःसेवानुरूपमुदयोनपरावरत्वं॥२७
एवंजनंनिपतितंप्रभवाहिकूपेकामाभिकाममनुयःप्र॥
पतन्प्रसंगात्।कृत्वात्मसात्सुरर्षिणाभगवन्
गृहीतःसोहंकथंनुविसृजेतवभृ
त्यसेवां॥२८॥

मितिशेषः॥२७॥ एतच्चानुभवसिद्धमित्याह एवमिति यथाहमपाश्रितो नेहमाविषयोऽहं एवमि तियथात्वयाप्युकृपितोऽस्मि एवंनारदेनात्मसात्कृत्वाप्यहंमनुगृहीतः सोहंकथंत्वत्सेवांविसृजामीत्यर्थः यमृत्युतोऽनुगृहीतोऽस्मि प्रभवएवाहिकूपःसूप्यः तस्मिन्कामाभिकामानुजनेनिपतितंमस्तस्यसंगात्प्रपतयोऽहं नोदेवत्वहं श्रीनारदस्यानुग्रहेणमयाप्रत्यनमनुकंपितोऽस्मि यदेवचममपरमोऽनुग्रहः नतुनविदमति नकेवलमपरामारत्रिः॥२८॥

श्री भाग टी ४०

नुवेदं त्वयामद ग्रहार्थं कृतं किं त्वयार्थमित्याह । ओत्रानंतमधेत न्यायान स्त्रा मां हं तत्त्व यनुस्यमत्यित्वर्थस्नुत उ भ यः स्वभ्रमकर विद्या क्यम्रत्नविद्या तमित्यहे मत्ये कः यथ स्थानं ग्रसत् अथकिं विधिनाः स्व रूप मत्रस्या वाचत किं मद यशे मंघति विक्रम द्दीप्तो वीस्तितहि विवामिदानीं । श्रुवतनवकेशिके ह स्थानमीति प्यादांत वेष्ययभेवार्थः यथ यदावो धंत तद्दाम न्या या न स्वरूपाणि तिवास्वयः एतत्त्व समे विधानं निजसुखभावित मित्यनेवबंध याध्याख्यातं । ॥ नचदं एतद्यातेन रवां गादेत्य हनवं चंनचित्स्वाभाविकं किं तमायागुणोपाधिकं सर्वात्मकेत विस्वाभाविकं ममायास ।

मन्मा याव स्त्व मनं तपितर्यं य ग्रामन्ये स्व सुमस्य विमलार्कमर्तं विधानं । स्वकृतं प्रस्य सदयोपसदि चिन्त्यः मामी स्वयांम द्यशो वत्रके कृषामि २० अतस्तत्र मेव जगदे नदत्रुष्य यत्त्व मायेत यो हृष्णनव। स्वसिद्धम थानख्यः स मासु मायान्यास्तिकार्यमिति मायये हंनानेव मेव वासि न कादत्र प्रविष्टः २० ॥

गोपाधिकं सर्वात्मके त्वयि स्वतः तद यो मादि मोह एक इति । यत्र भगवत्त्व मेवैकः य यनः स्वस्य ध्यानार्थं । तेत्रपत्राय स्वसि विद्यानं कर्णेषि सम्मात्र न यथा कारणं त्व नाच थितेन च वन मे सस मर्थः ॥ ग्रानोमयध्यनक्ष्मन मेव कृ नः तर्हि भिन्न प्रतीतिः । तत्राह निज मायया गुणात्मविषयात्मान् कलितं दृश्यत्वतः एव तदत्र प्रविष्टः स्वनेत्र गोईत भूते न्मी नेवरत्वकं स्वहं तेनच प्रवेशितः प्रतीतः तत्र उक्तः स्वधी पक व्यके निं तत्त्वोपिज्ञ तो । या कोभवाचा विकृते तेपा ४०
रः स्व मायागुणा माविश्य वाच्यवाचक ता यातर्स्मादिः ॥ २० ॥ २१ ॥ ऋगु ॥

न ज्ञायेतज्ज गादहस्सेवतार्द्दिम्नतोवैय ज्ञेणमममैव ममायिकिं न स्यादित न प्राह ॥ तं वै त्वमेव इदं सतस्कार्य ताससा
मार्के ज्ञातन नत्रमनः पृथकृभवांस्तनतोन्यः आयं नयोः प्रत्ययवस्थानानत्ययसादेव प्राले ममान्तौयोज्ञ वृत इति या
बुद्धिः साश्रयकार्यसाश्येव कार्यकामालभेदं हर्षातेन साधयति । पृथक्तः यस्य जन्मादीतात्पृक्ताज्ञ यसिसिद्धं न चास्थिति
सूत्र इदं तदेव ब्रह्मविदीतकासतेरुः कार्यतेवार्यावस कान्तसारेलो । अव मर्यः कालशहेन नीलत्वासायभगाश्ययात
योरतन्न ग्रीव वचाहन वस्रूमानैभूतत्वमलन न नराव पर हर्षी मयबीज मनलेन सच य योभुतत्वन्त्वमानेनेयरवस

निरावर्दं सद्मनीक्षमयां सतोस्योमायायथा नयस्त्वाश्विदिविधं स्यपार्थी । ययस्य जन्मविथवसिद्यितिवी
चापाचननेतदेवस्वकालवदहिं ब वीः ॥ ८१ ॥ स्वस्येदमात्मनिजगद्विलयांबु मध्ये शेषे । त्मना निजसु
खानुभवो निरीहः । योगेन मीलितदृगात्मनिपीतनिद्रस्तर्यस्थितो न तमसा न गुणांश्च युंक्ते ॥ ८८ ॥

वैमपिसार्यकारणात्मकं जगत पर मुखकायका न केवेति नयाव पामर्थे मनेतद्गुन सत्व मायेभला प्रासदिस्थर
तिश्चक्रनिश्चयाचारं भगविकारो नामंच वस्थतिके सेव सत्य मिति ॥ ९॥ तत्र नावदने पृथग्वस्थानंदर्शयति न
स्पति इदं जगत् आत्मना शान्ताने वात्मनि निविद्य सरलसेवात्व विक्रियः सन् प्रलयोदक मध्येशायनं करोति
न हिं किं जीवस्यैव सम्पादितमोहनिद्रा निद्रास्तिनहि योगएवनवद्दिहंर्यस्माभावस्ताम्यायि द्वेत्यन्तदृसाह योगे
न मीलिते दृशौ येन आत्मना स्व प प्रकाशेन निपेताविशवेत्यस्तु येक्षुवस्यन थानि विज्ञेस्व ज्ञेय स्थितस्तेन न
स्तम स्वात्मानानमो गुणोयोजयसि नय ॥ ८ ॥

इदानीं काय्यत्वेनाभावपिष्टया कस्यचिदर्थस्य [illegible] मेवैवेतन्मुपंचयतिवतर्भिः यस्त्वमवोधः ज्ञेयत्वेप्य
नेत्यत्र [illegible] ज्ञानात्वप्रसङ्गे तास्य स्थाय तत्स्वभावत्वो पिस्ता: कथं भूतस्य निजयाकाल शक्त्या संबोधितः प्रकृतेर्थ
मीः सत्तादयोपेनस्वरूपत्वे हेतुः प्रमेयतयायातश्चोपपर्यकातवि [illegible] मनस्तत्स्वप्नाचे: सेकाश्चारेका
र्हे [illegible] मरा [illegible] कथं पूर्वं [illegible] तदीयं [illegible] सत्ता [illegible]

नमस्ये [illegible] विदं नित्य कालस्यमात्रा संबोधितस्य कृतिधर्मिणा सार्वत्रप्रद्वैः ॥ [illegible] प्रमस्य गंत [illegible] दिक्रमत्वा।
मापेनामेरभूतस्य कलिकावदवस्थासु ॥ २३॥ तत्संभवः क्वचित् [illegible] मानः [illegible] मात्म
नितनत्स्वहृदि विविक्ता ॥ नाविंददह [illegible] मात्मना [illegible] एकपद [illegible] भेनवीजं ॥ २४
सत्वा [illegible] नित्यविविक्तिमत्रास्थितो [illegible] कालेन [illegible] मयसा परि [illegible] त्वा [illegible]
भिया [illegible] भूतं [illegible] मयेविवक्त दृष्टं ॥ २५॥

इदा ॥ २३ ॥ तदेवं काय्यत्वेनाभावः तत्स्व [illegible] तस्य वस्तुसत्वप्रत्ययोऽनुभवेन स्व
स्थैर्येतेनस्वप्राकृ [illegible] त्यात् तस्मिन्नेवसंभवात्तस्य तत्कर्तृशक्तेर्या तः प्रमातृस्वरूप [illegible] दाम का
रणभूतेन [illegible] तदवकर्ता [illegible]
काच्य [illegible] भवइत्यासनवत्या तस्य स्मिन्नेव [illegible] इति [illegible] स्यानः सव
नीज [illegible] तस्मात् [illegible] ॥ २५ ॥ ३ ४१

इत्थमनेन चक्षुः [illegible] नार्थे भवति यस्य एवमनेन प्रकारेण [illegible] मपि विभिनत्ति यानि वदन्तीति वा [illegible]
[illegible] समाप्य चेतो यत्नवान्निः सन्निवेशः पादादिरचनायस्य [illegible] दाभवी [illegible] कृतवानित्यर्थः
तस्मात् इति [illegible] मूर्तिर्विश्वात्मनस्तस्य [illegible] मधुकैटभा [illegible] मन्वानस्य [illegible] तत्र हेतुः स
नमिति ॥ १५ ॥ [illegible] स्मा [illegible] नयत्नसत्त्वा यावधिकोऽन्तस्तम ।

[illegible] सवदनोऽधि [illegible] भवतां [illegible] यथार्थं [illegible] स्वयं [illegible] पल [illegible]
[illegible] महा [illegible] स्फुटं निश्चिंदा ॥ १६ ॥ नमो भवान् हृदयविभक्त [illegible] विधृह्य दर्ज्ञा वतिबलोम
[illegible] माने नव प्रियतमा [illegible] ममेति । १७ । [illegible] ति यं
[illegible] भावयसि हे [illegible] त्वं नयना [illegible] प्रसि [illegible]
कालोय [illegible] कथा [illegible] विनाह्य [illegible] साधुनी
[illegible] सिपरी मः ॥ १९ ॥ रामाय नमः

इतितदुपसंहरति इत्यमिति विभावयसि पालयसि हे सि [illegible] सिक [illegible] करोषि यतः त्रिषु पिवत्
[illegible] संपूर्णभूतः त्रियुगा इति प्रसिद्धः ॥ २० ॥ [illegible] द्विजा [illegible] मय लो
[illegible] [illegible] रामाय [illegible] स्वित नम
[illegible] यति ॥ २१ ॥ ॥ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

वत्सप्रत्यादत्वांनावज्ञाचयि व्याप्तितावतैव कुर्वार्यस्याः किमवेनविविधेनेमत आह नैवेति हेयरसवीलमनद्दीयो।
गायनमेवमह्रास्तेतत्तस्मिन्नाग्रचित्रयस्य सोडभवंवेनवण्या नेवाद्वजकिंतविस्यखानशेवाभितानेवाहनतोम
ह्रास्तताडिस्मसवे नोयधाप्रमृनऽदियार्थनिमित्तेयनाख्यानसंख्यानदर्शमेवेजदुवादिभारगुहहन॥४८॥ज्योता
वस्वकिं गुह्यणातांस्तु नमेवाश्वनयत्रुपवेदप्नीतिचेन्नजगाद। आयोगानिनविज्ञसेविशुक्तिनेन्द्राभितर्दीप्यक

नैवोद्दिश्यपरंत्वरमयधैवनवप्या स्य दीर्घगायनमह्रास्ततज्ञचितः योचेनतोविसृखचेनमद्दि
यार्थमायास्त्वायमरतुहदतो विस्रष्ठा॥४९॥ आयेत्यादेवसुनयः स्वविसृक्तिकामामोनेत्यरेति
विजनेमयवार्थनिष्ठा॥ नेतान्विहायकपणान्निअसृत्तएकोनान्येन्वदस्यशावणो भ्रमनोत्रपयेषाधय
यत्नेप्तनाविशुरूमेधिनखंविरितत्त्केरयनेनकरयोविवतुःखदुःखो। तथ्यतिनेहृत्यावमकुः
स्वभावःकहुतिवमानसिंजविगाहमानीरुचि॥४९॥

मयिप्रायविन्नामेवकिमितिनिर्वभासीमिवेदतयाह नत्वोन्यमस्यजनस्याशरणं मम्हयमि॥४५॥ नन्वेतेषां
संभोगादिना स्वविषयएवनकृपणाःनतरहयदि तिकरयोः केद्वयनेनसंख्यानिनेवाः स्वमनुद्रुत्यं यस्मिन्
तर्हिदुःखत्वादेवततोनिर्विसृचरनतगाह कृपणाः दुःखःस्वभावोऽपिहगृहमेधिसुखेनतत्त्यानिसृलमिति
नमयेतेकदुनिवन्का मस्यदुःसहत्वात्‍ नचकचित्‍हृदिसपिस्त्नेकामवेत्याह नत्वासादासकाश्चिद्दी
वएवमनसिजकामवियहतनतःसर्वेभ्यवाधिकहृतिवदितिहतः॥४८॥

श्री भाम ती ४३

नन्वौनादिभिर्मोक्षसाधुवैः स्वलभ्येव [illegible] तिद्दित [illegible] नवर्गा [illegible] पवर्गाः प्रवर्गा [illegible] ततः प्रसिद्धाः नहः विविक्तवासः तेन प्रायः [illegible] दियाणां इदिद्यभोगाय प्रायर्थ्यविक्षीणतो [illegible] जीवनोपायाभवतीति [illegible] नार्वा [illegible] भवति वा गवादे [illegible] फलत्वात् ॥४८॥ [illegible] नेत्वभक्तिविनास [illegible] नादिभिर्न भवेत् [illegible] इति [illegible] सदसती कार्य

[illegible] नत्वनस्त्व [illegible] यो [illegible] धर्मव्याख्यार [illegible] यज्ञाप वर्गाः [illegible] प्रायः [illegible] नेत्व [illegible] द्दियाणां वार्ताभव त्युत [illegible] भिका [illegible] ॥४९॥ [illegible] समीम [illegible] [illegible] ॥५०॥ [illegible] वि [illegible] योगेन [illegible] त्वतः स्यात् ॥५१॥

कार्यो [illegible] देवदत्तादेः [illegible] न्यायोग [illegible] कार्यकारणो [illegible] भवति [illegible] एतत्र [illegible] प्रधान [illegible] स्वमेव कारणत्वान्तर्व [illegible] इति ४६

नदेवाः नृन्ना युवितिमूदयं मनःपतिचिते मनुष्याः अहंकारः देवताश्च गौवासयुक्ताः स्थूलः विषुएणः सूक्ष्मः मनसवचु
ध्रुवनो वचः तेन निरुक्तं प्रकाशितं किमपि न तो नमस्ति ॥ ४८ ॥ अभक्ता स्तु सत्त्वमिदृशं भगवन्तमपि त्वां न जानन्तीत्याह नैते
गुणा गुणिनो महदादयो नो देवाः आद्यन्तवन्तः जडोपाधित्वात् अत एव तव निरूपयितुं त्वां न विदन्ति । हि यस्मात् अथ यो विद्वांसः
एवं विचार्य शब्दान्नाध्ययनादिव्यापारात् उपरमन्ते निवर्त्तन्ते वा । समाधिनोपासते इत्यर्थः न चाव कृतिः किमपि

त्वं वायुरग्निरवनिर्वियदम्बुमात्राः प्राणेन्द्रियाणि हृदयं चिदनुग्रहश्च । सर्वं त्वमेव सगुणो विगुणश्च भूम
न्नान्यत्त्वदस्त्यपि मनोवचसा निरुक्तम् ॥ ४८ ॥ नैते गुणा न गुणिनो महदादयो ये सर्वे मनःप्रभृतयः
सहदेवमर्त्याः । आद्यन्तवन्त उरुगाय विदन्ति हि त्वामेवं विमृश्य सुधियो विरमन्ति शब्दात् ॥ ४९ ॥ तत्ते
ऽर्हत्तम नमः स्तुतिकर्मपूजाः कर्म स्मृतिश्चरणयोः श्रवणं कथायाम् । संसेवया त्वयि विनेति ष
डङ्गया किं भक्तिं जनः परमहंसगतौ लभेत ॥ ५० ॥

यस्मादेवमतस्ते किमर्थं त्वत्प्रसादं विनाऽर्थान्तरं पृष्ठं न किंचिदस्ति अतो बुद्धिप्रापर्णे इति च सूचितम् ॥ यदा ते
मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति तदा गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य चेत्यादि ॥ ४९ ॥ उपसंहरति तदिति
हे अर्हत्तम नमः स्तुतिकर्मपूजाः प्रणिपातस्तुतिसर्वकर्मार्पणानि कर्म परिचर्या चरणयोः स्मृतिश्च कथा-
याः श्रवणं चेत्येवं षडङ्गया यया संसेवया विना परमहंसानां गतौ प्राप्यत्वयि जनः कथं भक्तिं लभेत यस्मादेवं
भक्तिं विना न मोक्षो न च भक्तिः संसेवया विना अतः प्राकृतार्थिनो दास्यमेव देव देहीति प्रकरणार्थः ॥ ५०

श्री भाग. टी. ७४

चनार्थं तोषयितुं नानुग्रहार्थं यस्य यत्नमनुवर्तयन्संहृतकोपः ५१ कामानुवर्तिती तिनृणां यद्वा प्रारूपार्थं भवाहो स्मीत्यर्थः। ५२
अप्रीणतः अप्रीणायतः न मम दर्शनं कामेन वेत्येतत् ॥ ५३ ॥ प्रीणन्ति तो यथेति ५४ एकान्तित्वात् निरुपाधिभक्तत्वात् ५५ ॥ इति श्रीभागवते भवार्थदीपिकायां सप्तमे नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ अंद प्रामेन तत्त्रगुह्यस्य भक्तमेवाहं नेहेतो

नारद उवाच। एतावद्वर्णितगुणो भक्त्या भक्तेन निर्गुणः। प्रह्लादं प्रणतं प्रीतो यतमन्युरभाषत ॥ ५१ ॥
श्रीभगवानुवाच। प्रह्लाद भद्र भद्रं ते प्रीतोऽहं तेऽसुरोत्तम। वरं वृणीष्वाभिमतं कामपूरोऽस्म्यहं
नृणाम् ॥ ५२ ॥ मामप्रीणत आयुष्मन् दर्शनं दुर्लभं हि मे। दृष्ट्वा मां न पुनर्जन्तुरात्मानं तप्तुमर्हति ॥ ५३ ॥
प्रीणन्ति ह्यथ मां धीराः सर्वभावेन साधवः। श्रेयस्कामा महाभागाः सर्वासामाशिषां पतिम् ॥ ५४ ॥
एवं प्रलोभ्यमानोऽपि वरैर्लोकप्रलोभनैः। एकान्तित्वाद्भगवति नैच्छत्तानसुरोत्तमः ॥ ५५ ॥ इति श्रीभा
गवते सप्तमस्कन्धे नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ नारद उवाच। भक्तियोगस्य तत्सर्वमन्तरायतयार्भकः। मन्य
मानो हृषीकेशं स्मयमान उवाच ह ॥ १ ॥ प्रह्लाद उवाच। मा मां प्रलोभयोत्पत्त्याऽऽसक्तं कामेषु तैर्वरैः।
तत्सङ्गभीतो निर्विण्णो मुमुक्षुस्त्वामुपाश्रितः ॥ २ ॥ भृत्यलक्षणजिज्ञासुर्भक्तं कामेष्वचोदयत्। भ
वान्संसारबीजेषु हृदयग्रन्थिषु प्रभो ॥ ३ ॥ नान्यथा तेऽखिलगुरो घटेत करुणात्मनः ॥ ४ ॥ ॥ १ ॥ नाम

प्रसंगात्तु विप्रारूढेहतो नृग्रहर्ईयतेन त्सर्वं वरजालं ॥ १ ॥ उत्पत्त्याप्त्यास्वभावेनैवासक्तं मां तेषां कामानां संगाद्भीतः २
न तु किम हे भक्तं प्रलोभयामि न हि किंतु वरं ब्रूहीत्येतिवत्तस्तु नाभिप्रायोऽयमित्याह भृत्यलक्षणजिज्ञासुर्दयया ३
ग्रंथिषु बद्धस्य कं प्रश्रम प्याद्यन्यथा सायमेव वर्मेनेनचोदेनेमर्थः ॥ ४ ॥ ॥ ओं रामाय नमः ॥ ॥ राम ॥ ५४

कथमेवं भूमत्वं [illegible] इति चेत् [illegible] स्वामि [illegible] प्रसिद्धः [illegible]
[illegible] आत्मनः [illegible] भूमः [illegible] आत्मनः [illegible]
[illegible] इति [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] इति [illegible]

[illegible] भूमा [illegible] स्वामि [illegible] आत्मनः [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] इति [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
इति ॥ [illegible] ॥

श्री. भाग. टी. ५५

सत्यमेकांतभक्तस्त्वं तथापि [illegible] यादृ [illegible] ॥ नैवि [illegible] कोऽपि नः कदाचिदपि [illegible] शिष्यो नवां
[illegible] ॥१०॥ नतु न हि [illegible] स्यादित्यत आह [illegible] सर्वभूते [illegible]
[illegible] कर्माणि [illegible] स्यात [illegible]
[illegible] ॥ किं च [illegible]
[illegible] विभीषणा [illegible]

[illegible] यदि [illegible]
[illegible] ॥१७॥ [illegible]
सर्वभूत [illegible] ॥३१॥ [illegible]
[illegible] ॥३२॥ [illegible]
[illegible] मिदं वचः ॥१८॥ [illegible] कर्मनु था
[illegible] ॥१९॥ [illegible]

[illegible] विनाशो भवतः [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥२५॥ किं च [illegible]
[illegible] ॥२ [illegible]

विद्रोमर्षणाक्रोधेन त्याग्यो यस्तु ॥ ५५ ॥ ते अपाये न संरम्भ मनः पुनरेव तस्याप्यभितः कृपणा बन्ध लकार्य तपेन प्राणायिदृ
त्यवी ॥ १६ ॥ अधाधिक स्वपोजरी विद्रम साचेति नचित्तं स्य एव सर्वज्ञाः नचापिनिः सुमभिः सहेति प्राज्ञ कल्प मति चाभि
प्रायेणोक्तः ॥ १७ ॥ यथा स्मात्तास्य ग्रमस साचारेधि धीने कीकृत अपि देशाः नन्नस्ता वेशा स्वयुक्तेषु द्वाभवति ॥ १८ ॥ नत्र
नरुक्तानाम येन हि मे तिन चित्रं श्रेहत्वा रक्षा यभवामीति चेत नत्राह सर्वान्यते निद्धाभावाद्ब्राह्मणेन मद्भक्तापिविना

१९ विद्रा मर्षणापकः साक्षात्सर्वलोकगुरुः स्वयं [illegible] हेतिसत्याह हि: मद्भक्ते मयि चाप्रवाज्ञ ॥ १५ ॥ तस्मात्मित्रा
मेयूयेन त्रयेणान्यु स्तवादचार्य [illegible] तत्केन पोगा सत्येषुः तदा कृपया तं न सः ॥ १८ ॥ श्रीभगवानुवाच विस
मभिः पिता मनः पितृभिः सहनेन च ॥ या न्नस्थोस्य [illegible] जाताभवान्येकल्पयाबनः ॥ ७ ॥ सूत उवाच मत्
ताः प्रणताः समस्तवृत्तिः [illegible] कृताः नेत्यम पितृ लोकम [illegible] सर्वात्मानान हि योगि सुतम्
मे प्रकिंचन ॥ ६ ॥ त्वा च पुत्रे [illegible] दा येन गात [illegible] ॥ १९ ॥ भवति पुरुषा लोके मद्भक्ताः त्वामनुव्रताः
भवाः सोलल भक्ता नी सर्वं धारा तिचय [illegible] ॥ २० ॥ कुरु त्वं प्रेम कार्याणि पितुः एतस्य सर्वधाः ॥ अदग
स्यर्धा नेना गालो कान्या स्पर्श तस्य प्रजा ॥ २१ ॥ पितृं च स्थान मानि ह यथा [illegible] वादिभिः ॥ मयात्वेय यम
न स्त्रा नकृत कर्माणि मम वः ॥ २२ ॥ नारदउवाच ॥ प्रह्लादो पितन्या च कृपितर्यन्सां परार्थिकः ॥ यथा
रु भगवान्नाज्ञां मिथि को [illegible] ॥ २३ ॥ [illegible] नरहरिंहरिं [illegible] वा [illegible]

स्पृष्ट्वा ये को ॥ २४ ॥ त्वामनुव्रता नाथ के चित्रस्याः तेषां वन्ने [illegible] सेनो मद्भक्ता भवंतिमो भवान्मे भक्ता नांस
वें धाष्प्रति चूर्णथृकृ डपना [illegible] ॥ २५ ॥ मद्ंग स्पर्शनेन सर्व शः पूत स्पते पिताः पापशोके
व नास्तिके वस्ते प्र रहम्या नि [illegible] कार्याणि ॥ २७ ॥ वेदवादिभि [illegible] नतिक्रम्य मम वः सत्कर्माणि [illegible]
॥ ३२ । २२ । [illegible] ॥

श्री- वाल्मी- की- य॰

स्य सामेनानि मम स्वलिंगि मायां सृष्टैः पूर्वं कामस्तानि मत्पूर्वाणि सर्वः प्रवृत्तस्तवात्र सतयातः ॥८८॥ एतद्विप्रा
स्मितः सम्यक् प्राप्तः ।८९॥ सर्वतः तेजसा ततो महत्स्वकं एवं वरं स्वयान प्रदेयः कृतो निसर्गः स्वभावो ये यो ॥ ब्रह्म

ब्रह्मोवाच ॥ देवदेवाखिलाधार तत्त्वभावनमूर्तये ॥ दिष्ट्या मे निहतः पापो लोकसंतापनो रवः ॥ ९७ ॥ यो
सौ न त्वं रामाना नवधा मम स्वष्टिभिः । तथो रामात्र लोकाद्‌ः सम सर्वत्रिभावान हेतु ॥९८॥ दिष्ट्यास्य नम
यः सापूर्वम् द्राभाव नोर्भकः ॥ त्वया विमोचिता स्म तोर्दिष्ट्या नो सखिमो भुवा ॥९९॥ एतदुक्ते भगव
न्माया यतः प्रपन्नात्मनः ॥ सर्वत्र योगसंभाषा स्तोत्र पिमिश्चा स्वतः ॥१००॥ श्रीनृसिंहस्तवाद्यः शिवं च
स रामाणां नेत्र देयः पद्मसंभवा ॥ तुष्टः ॥ कर्तमिरस श्रीरामकरी नाम स्तेतथा ॥१०१॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा
भगवानाम नृत वैवानर्दे यह हृदिः ॥ अस्तपूः सर्वेष्टपानाम पारमेष्ठिका ॥१०२॥ ततः सं सा शिवाः
सावदे देयर मोहितः ॥ अंतप्रआपतीन्देवान प्रकाशाद्‌ भगवत्कलाः ॥१॥
ततः काव्यादिभिः सार्धं मुनिभिः कमलासनः ॥ देवाधीदान वानां चय
क्रादम्भकरोत्यतिः ॥ त्वयाः प्रतिमय नतो देवाः प्रत्युक्त्यवरम
शिवः ॥ स्वधामानि यथाराजन ब्रह्मा यः प्रतिष्ट
जिताः ॥२॥

नतीर्थं ॥ २१ ॥ विश्रुपाल दंतवक्त्रयोर्हिमतोः ॥ श्रीरामस्ताप्युपं कथाविनियतरद्दंतदेवत्वयोः ॥ सर्वमध्यकथा
न्यादिभिरूपपादितमुपसंहरनिरवक्तिनिसमुलिः ॥ १२ ॥ ॥ ॐ श्रीरामायणनमो नमः ॥ ॥ ॥ ॥ राम ॥ ॥

दितेः पुत्रनेत्रापि सर्वविष्णुप्रापवत्सु प्रसन्नस्तु च मनः ॥ ४७ ॥ तस्मिन्नेव स्वभावि विनयुतो ॥ ४८ ॥ कुलच जोर्दनं तु कः दैत्योना पुत्रवंस
मोक्षनः ॥ ४० ॥ कुलमनि सा दिना पूर्वं कृत्वैव यह ॥ प्रसन्न यावन्तु प्ययेन तदा नाम संतो मनुः तदा तत्ते दृष्टा नः कौटः पं
तोयमेन न यदान दशामवती नि ॥ ४८ ॥ अपि दानेव दर्शनि स्वस्य ॥ ४९ ॥ हृदेः स्वनं साहं पा ॥ ५० ॥ प्रह्लाद वदिता यस्तु

एवं तो मार्यवो विस्तो : पुत्रं प्रापितो दितेः ॥ इदि शिव मेव हरिरामावे वभावेन तोद नो ॥ ३१ ॥ पुनमस्तु विप्रशापेन
गतस्तोनो व स्वन ॥ ३२ ॥ कुंभकर्णादशग्रीवो हतो रामेण विक्रमैः ॥ ३३ ॥ तत्रापि निर्भिन्न रुद्रो वानरस्य
यके ॥ तस्मिन्नीज हते देहं यथा प्राक्तन जन्मनि ॥ ३४ ॥ तावि दाय पुनर्जातो शिशुपाल कषजी स्वी वेरा
उचे धनपप नसे सभीयतः ॥ ३५ ॥ पत्नः पूर्वं हतं यथ ज्ञानः हसवे वि ॥ ३६ ॥ जाकूतस्य ते ततो मानः की
शा स्कमोयधा ॥ ३७ ॥ यथा यथा भगवन्तो भक्त्याय मया विता ॥ ३८ ॥ पाप्नेयारयः मा ...दरः न छिंन याय
पुत्र ॥ ३९ ॥ गा एव नं सर्व मित मेव मांसं पविष्टस्या ॥ ४० ॥ नो स मादीना ... सानम विदितो ॥ ४१ ॥ ए
वा प्रस्य यपदेव स्य ज्ञाल स स धम ज्ञात्म नः ॥ प्रनवा रक्ष पा पुत्रया वधो य मादि दिव्य यो ॥ ४२ ॥ ब्रह्मरद्या
टि॰ उचवित सहा भगवन्त सुच ॥ भक्ति तीनं विरंश यापापा तं ... वहुदेः लनी विय पुण्य यद्य स्तुतामक
र्मी उवतीन ॥ ४३ ॥ परात्परे या स्या नानी काले न याय यो मह्यान् ॥ यमे भाग वतामा च भगवान्ने नगन
ते ॥ ४४ ॥ आख्याने विमलस्य मात्राने माध्या विक सयो स ते ॥ यएतस्य एप मास्या ने विस्तो वी यो य हृदि ने
कीर्तयेत्तया हत्याया तां कर्मपाशी विमुच्यते ॥ ४५ ॥ ५

संहरति ॥ एषं विचन्त
टि॰ अवतारः श्री नृसिंहरूपः स्य क
या आख्याने तिशो ॥ ४६ ॥ प्रह्लादस्य चरितमिष्वा देः स मा ज्ञानमिति तत्तीये नवचः ॥ अस्य मते नो ...
पय नामी ... प्रनेन कृतं हरे ... सवी शुचे न्यर्थः ॥ ४७ ॥ परा वत्से देवे व त्यादी नोय
निस्याधिने यो ... ॥ ४८ ॥ ... निरूप ... काय ॥ ४९ ॥ पनेन प्रवेशादिफलमाह व रू

[illegible] ... प्रभा[illegible] ... यदा लोके
[illegible] ... इति विषादे [illegible] ... विधिः [illegible]
[illegible]
[illegible] ... क [illegible] ... र्वि [illegible]
[illegible] ... दिहप्रभवति

[illegible] ... प्रवर्तः [illegible]
[illegible] ... लोके [illegible]
[illegible]
[illegible] ... विधि [illegible]
[illegible] ... जितः [illegible]
[illegible] ॥ ८ ॥

[illegible] ... प्रवर्तिः [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥

नत्वमेईश्वरं त्रिपुरसेदाहिकं श्रीहरः कृत्वा नसरेश्वर्दर्श सर्वेषामपि तत्वं नजानीतिकपसिन्धपेत्सायांतत्स्याप्येतत्ता
हारया देवासोप्रभवो नेकेवलस्पति वक्षमात्यानक्षेपसिपतिसर्ववति। नजापुधिष्ठिरवाच॥ जनादीशिवर्दव
सकीर्तिकसिन्कर्माणिमया इवावा॥४४॥ अनेनश्रीकृष्णेनोपहे हितेः सर्वादिति॥ धर्माहेजीचरोपाध्यायसीचे
शिवाय
सपदप्रभयुवावराजनपालनोद्विहतंयपाऽः प्रवाकरदसदेवसमयेनावं समायिना॥४५॥ नाजोनाम
कलिकर्मणिदेवसमयोरहनजगदीशिता॥ यथा चोपचिताकीर्तिः कृस्मिनाथेनकृष्णता॥४६॥ श्री
नारदवाच॥ निर्जिता प्रसद्दादेवैर्युधनेनोपहे हितेः॥ नापिनापरमाचार्येमयशारदामायश्च॥ ४२
सनिर्मा नवररक्तिसोहसो गोपाश्वसौ विश्व॥ दुर्लभ्यापायसंयोगपद विनिर्कोपविरूहा॥४८॥ तामि
स्तेसदरसेना मे लोकांसीभेसचराचूप॥ समरेतौ नाशायां चक्रः पूर्वविरमलक्षिताः ४४
नतत्तेसपुरालोकाउपार्थयसरैस्त्रिपुरं॥ जाहिनसत्वंवकान्देवविवधार
त्रिपुरालयेः ५४ आपात्रासूर्यावा न्यायेसेतिसराविभुः ५०
रेवनृपिसधायप्रेरसुसेवसंचत ५९ तनोपिवणीश्रवेव
उमेवः सूर्यमंडलोले यथामपूर्वसंदोहानारदर्पत
पुरोयतः ५०
तिनिस्त्रः पुरोनिर्मायतेभ्योदनविति ज्ञोषः दुर्लभ्यापायसंयोगोगासनानामनामनेयासांइर्वितर्कः प
विक्रदायाम ५२ प्रमरवाणांसेनामः सेनापतयःपूर्वचेरसारेनः ५४ अलकृभिसंत्रिनशासेप्रेक्षा
क्षेचन ५८ ततःप्रावान्तूर्यमंडलामहस्त्रसेदोहाःरभितमूहारवयावःयोध्य: ५० ॥ रामयनमः

श्री-
भाग-
टी-
९८

कृपयैवस्वयंविर्मितकृपास्वते॥५७॥ वज्रसाराः वज्रवत्कठोरगात्राः महौजसीमहाबलाः॥ मेघदलनाः मेघ
भेदिनोविद्युदूषा॥वद्धयदव॥५७॥८०॥ कालेनयथा ८१.८२ आत्मनोन्यस्यवाद्धयोरपिवादेवेनहि

नेऽस्यप्राद्युसवाः सर्वेनियोऽस्यप्रौकसा नामानीयमहायोगीश्वरः कृपयैवसंतियमा॥ ७८ विहा
रस्तस्यस्यप्राप्तस्यरामहोत्रमः उत्तमस्त्रीणांदुर्लभावेश्रुताद्ववद्वत्य॥ ७९ विलोक्यभगवनके
नविमनस्कश्चधृजे तदायंभगवान्विस्मलज्ञेयमसमकृत्स्यम॥ ८०॥ वत्सप्रासीतदात्राह्मव
र्यविलस्यहितोः अपिप्रापविप्रस्कारायसमकृपास्तेनयोनेसर्वात्रापियत्पतेनान्यायथाहि गोहि
ताः ८१ तद्विज्ञायमर्थापीयीरसयालविदज्ञगोः वयंविशोकाः पोकानांनुमरन्तेनगीचता ८२
देवोसमेनराज्याद्वानेपवरोस्तीहकस्तुनः॥आत्मनोस्यवादिहदेवेनापोहितहृयोः ८३ श्र
द्धाजोप्राक्षिभिःश्रोभोःप्राथानिकेव्यथाना॥ यमेजानविरमार्हिनपोविप्राक्रियादिभिः ८४ त
यसंतप्रजेवाहात्यत्रर्मकीनादियतो॥ तज्जोवृथमास्यावशांतवजरूपाद्धे ८८॥ प्रावेयञ्
पिसंयायस्तुरूमेभिजिनीसवरः॥ ददारूतेनज्ञैपाहूकाविशुवान्वयः ८९॥ ॥ ॥॥ ॥

इत्यपकलिते॥ प्रोहितंपविद्धवस्कश्चिदर्पीस्वसत्तमयोनासिन॥ ८९॥ अष्टोत्तरीसूत्रपूवार्थं॥
संपादनः॥ तत्त्वायनः॥ ५७॥ ५७॥ श्रुभिविविभि॥ समयाद्धे॥ ८९॥ ॥ राम ॥ ५०

विमानयानाविमेकलानि संकीर्त्य नियंयांते देवाद्याः ॥६९॥ ॥७०॥ आदितमायामयसंकल्पं मुनिगमयनिश्चयं वेदि
या नीतिमत्सोकं रताकारसामनो विदेवमानस्यगुरुरवडा ॥७१॥ इति श्रीभावार्थदीपिकायां सप्तमस्कंधे दशमो
ध्यायः ॥१०॥ एकादशे तु धर्मः साधारणेन वर्णिनां विशेषेण च वर्णानां स्त्रीणां च वर्णितः ॥ प्रह्लादेवंद

श्रीशुक उवाच ॥ श्रुत्वेहितं साधु सभासभाजितं महत्तमाग्रण्य उरुक्रमात्मनः ॥ युधिष्ठिरो दैत्यपतेर्मुदा युतः पप्रच्छ भूयस्तनयं स्वयंभुवः ॥१॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामि नृणां धर्मं सनातनं ॥ वर्णाश्रमाचारयुतं यत्पुमान्विंदते परं ॥२॥ भवान्प्रजापतेः साक्षादात्मजः परमेष्ठिनः ॥ सुतानां संमतो ब्रह्मंस्तपोयोगसमाधिभिः ॥३॥

श्रीभिः श्रुतिभिः क्रियोगानुदीरितो ॥ अथ धर्मं च भिरव्यायैः कर्मयोगो गुणाणि ॥ २ ॥ दैत्यपतेः प्रह्लादस्य साधुर्नो स
भा सभाजितं सत्कृतं ईहितं चरितं ॥ महत्तमाग्रण्यः परम भक्तः ॥ स्थितेमहत्तमा मागमप्राप्यः सुखसता
उरुक्रमात्मनो यस्य ॥ ॥ अथ कोलायोऽहमः यत्र यतो धर्मात् स्वप्रतिष्ठितात् परं ज्ञानेम किंचविंद

ननु स्मृतिकारैर्धर्मः कथं ननु नाम ... तस्यैव मुख्यत्वादुक्तं ॥ ७ ॥ ननु
... संभावना विशिनष्टि य इति ॥ ८ ॥ ... धर्मो ... प्रमाणं ...
तेच स्मृतिः तद्विदां च ... श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः
स्वस्य च प्रियमात्मनः सम्यक्संकल्पजः कामो धर्ममूलमिदं ... वेदोऽखिलो धर्ममूलं स्मृतिशीले

नारायणपरा ... कृतमाः ... त्वहिंयात्ममा पापे ॥ ६ ॥ तमस्तु
... भगवते ... सनातने ... धर्म ... तावतीयो
... धर्मतः ... ॥ ७ ॥ धर्ममस्ति
... सर्ववेदमयो ... ॥ ८ ॥ ...
निर्वेदाभ्याम् ... ॥ ९ ॥ ...
... विपर्यये ... ॥ १० ॥

...

वनहिदो ... ॥ ११ ॥ ... धर्मस्य ...
... विवेकः ... समः ... यमः ...
... बुद्धिः ...
... विमर्शितं ...

ग्राह्येति देवतिथ्यद्विजः ॥ ७ ॥ अथ ... सर्वतो ... द्विजः सदिजः न हि ... संस्का
यसौ ... द्विजानीम् ... ॥ सी स्वभावभेवं वेदो गर्भाधानादयोप्युक्ता विद्विजाः स द्विजः न हि ... स्याधि संस्का
रो विकेदं सति द्विजत्वमातनोति ॥ सुतो ... मे वै ... संस्कारः ... जन्मादस द्विजः सुतेन गर्भे ... संस्कारश
ज्ञे ... यवयव ... द्विजः ... विवाहस्य ... संस्कारभूद्रादि ... सदा ... वि

... संविभागो ... द्विजः ... पांडव ॥ १७ ॥ ... की
... सर्व ... ॥ १८ ॥ ... धर्मः स
... ॥ २० ॥ ... संस्कारो ... विधि
... सद्विजः ... ॥ इत्यध्ययन दानानि विहितानि द्विजन्मनां
... दानानि ... ॥ २१ ॥

... सर्वं ... विधि ... नैकवधि
... ॥ ... संस्कारस्य ... सर्वं ... द्विज
... ॥ ... धर्म ... ॥ ... द्विज
... विधि ... कर्म ... दानानि ... विहिता
... विहिता क्रिया ... धर्मोपव ॥ ... भेदकृतविशेषाभावात् ॥ १२ ॥

श्री:
सटी
५७

प्रास्या रात्री वा बलवर्तवं नम पित्रुमिरस्यास्य मंत्र दविप्रस्यैति सार्द्धैः समभिः विप्रस्यपद कर्माणिविहितानीमन्त्रं
ह: नव मया पयस्येया जनेप्रतिग्रहस्तु जीविका यथा रूप ऽः प्र संतानुकर्मणामस्यैजीविककर्माणि जीविका: याज
नाध्यापनेवैविशुद्धाच्च प्रतिग्रह इति अनस्य तायिप्रस्यप्रतिग्रहहति प्रतिग्रहाविनिक्र्याजन नाध्यापनेषा
पयनुमांचाविनस्यदिश्या नरमेवा तोते राजन्यवितिर्यश्चेति: प्रायमनिकेकयपप्रभृतीनाम्वधियाणा सूप
देहूत्वादिषु नापालनेभिक्षुनस्य तानियस्य हनेतरमाहेता हति आदिशाने वरेड सु लक्षादि ५४। वार्त्तिक

विप्रस्य अयमादीनिदेउम स्यावप्रितिग्रह यासोहृति: प्रमाणो नु व विप्राद्वाकरादि मिश्र ५५। वैश्य
का वार्त्तहितमिश्रास्तिम प्रश्रकृलात्वा। शुद्रस्य द्विज शुश्रूषाहमिश्रस्याभिनोभवेत्। ५६। वार्त्ताविधि
वा यानीनयाथाचरशिलाकनैः विप्रहृतिश्रुत्र हैय प्रपत्त्रौ सो मनो न तात्। ५८। अपप्रप्योनोऽग्र मोनु
ति मन्नापादिभजेत्। २९। अतेराज नमापन्नः सर्वथामित्रि सर्वशः। ८१।।

विवाणिज्यादिलक्षणा हति र्यस्य सः शूद्रस्य द्विजन्मशुश्रूषा विहितास्याभिनो हि जस्य नु पुत्र पार्हतिश्च श्वे
ता ५५ देवि स्या कलात्रक स्यभेदन हुन तथाएषादविहित शाक्ष्यादि द्रुयापाणीनुं यापूर्वी विनेवप्राप्तमया।
चिनेयाप्यनुरप्रत्यर्थासन्या ब्राह्मणिलप्पालिनेनोवी स्याभिमुक्तकाणि शूद्रादानेडकुनेप्राणादि पतितकु
ता पादान सिलोछनरह्वमेकौ लन्मानई तु कं बेयसीडम्या ५८। हविषेयस्यावस्य्यदर्शयन्ननायहनील
पुत्राभ्यामी सः। अभिविश्या पु परादिप्र णा नातेवजेम्स नायिष्यस्तु प्रतिग्रहाद्न्याभेजत। ३१।।

५८

गृह्यावि ४२

[illegible] ॥ ७८ ॥ [illegible] ॥ ७९ ॥ [illegible] सर्वं वेदमयं [illegible] ॥ ८० ॥ [illegible] ॥ ८१ ॥ [illegible] ॥ ८२ ॥ [illegible]

[illegible] ॥ ८३ ॥ [illegible] ॥ ८४ ॥ [illegible] सर्ववेदमयो विप्रः सर्ववेदमयो [illegible] ॥ ८५ ॥ [illegible] ॥ ८६ ॥ [illegible] ॥ ८७ ॥ [illegible] ॥ ८८ ॥ [illegible] ॥ ८९ ॥ [illegible] ॥ ९० ॥ [illegible] ॥ ९१ ॥

[illegible] नमस्कारेणानेन [illegible] ॥ ९२ ॥ [illegible] ॥ ९३ ॥ किं च [illegible] ॥ ९४ ॥

श्री-
भा.स.
टी.
५९

किंच संतैः स्वयमात्मा भक्ताः तद्भक्तिकोपेष्व लोलुपाः दत्ता भवन्ति सत्रासु प्रिया सन्त्यावश्यकाः सर्वमपि [illegible] प्रसमा [illegible]
हिमाद्यपति तं महापातकमपि यथा स्यात्तथ लयः [illegible] सप्रणीतो हि महापातककृत् [illegible] २८ [illegible]
नीभक्ता । श्रीहरिं शिवं सूर्यमित्यादि [illegible] तेनो [illegible] सकलं कृत्वा ।
तथैव परमात्मानमपि चोर्थेहि साध्विकं च निर्धिये [illegible] सर्वा [illegible] दर्शनार्थं को [illegible] ति को

संतप्तालो लुपादत्ता धर्मज्ञा प्रियसम्मताः । श्रुत्वा [illegible] लिङ्गभाय लिंगमयमितं भक्तो [illegible] याय ।
तिष्ठहरिभावे नभजेत् श्रीशिवमयः । हर्यात्मा [illegible] लोकिं [illegible] श्रीशिवमोदते [illegible] इति संक [illegible]
तत्तत्कालकृता भक्ते [illegible] ध्यापाराणां [illegible] तेवसाधिनां [illegible] भावः स्वभावविशिष्टोन्त [illegible]
धर्मोपदेशयोः । विदर्भिः [illegible] रुद्रा [illegible] कृत [illegible] भावकृत [illegible]
मानः स्वयमेव कृत [illegible] कर्मस्थाने निर्गुणात्मा [illegible] २२ ॥

मजविशेषात्मा । चेत्सजेति [illegible] कः धर्मकाल [illegible] भेद [illegible] साधनसंस्कारः
स्मृता । [illegible] नसाधिन [illegible] समाने रागादयः [illegible] श्रीमद्भुवस्तम्भितमित्यादि [illegible] सर्व ६
[illegible] तदपि [illegible] निन्याह । [illegible] इति । [illegible] दिव्य [illegible] विहितो ।
[illegible] स्वरूपेनेतः [illegible] रत्नः [illegible] दानं [illegible] सर्वैः [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥
[illegible] २२ ५९

गत्वकामत्वात्निवर्त्तितादर्वत सत्यकाले पभोगायस्य कथं नैर्गुण्यं स्यात तदन्त स्पन्दादेनाशोपस्था गोरावहमस्मा। मनुकामात्मानमितिहस्मापुनश्च
स्तान कथं विरजो बद्धस्तनमोहस्तत्वादि तत्त्वाधिकारभेदे नद्याव त्स्थान प्रहाणे नमाह ब्रह्मध्याना विश्वासतत्त्वैवकामया
लोसमपकृष्ट सवाय। २३। कामक्रोधादरे नवासनानु यथायमित्तद्रेतनृद क्षोभवासना विशुद्धचेतसा न दोषवद्दर्शनेन यथा
गासेभवाहृदोक्तनियम मेव कृत्वा कामानन्दानंतस्य विमुनेमिति निर्विकल्प चेतसा नदोषवदर्शनेन यथा प्रज्वलितो द्रि
तिसोमरिप्रभृतीनामिव वासनाविनाशो भवति यथासमवीर्यद्वेशानेनिवीर्यो भवतियथाच प्रज्वलितो द्रि।

उपयवत्स्यतु दोषत्रयनिर्वीर्यत्वमित्यात नकस्यातश्च सत्याभवीन्नचनयपवि २३ एवमका
मायायचित्तकामानामतिसंयुक्त। विरक्तेनतयापत्स्यमानागिन्वत्कामविंबभि २४ यस्ययत्र
मातीश्राकाशोबासावर्तासिद्ध नका। त्वदस्मात्पर्यन्तमेने चविनिर्दिष्टोन २५ इतिश्रीभाग
वतेमहापुराणे एकादशोऽध्याय ॥

र्मधृतविंशभि यात्मपतिमहत्तात्कृतपूर्वेतातत्पमेव नत्यत्र स्त्राद्कनस्तकोमारथ्य निरुपदेशो।
मदवासनानामभिज्ञत्वविद्यातकृत्वैववासनस्वितन्निधायाद स्यामेविनादित्वे विनिर्दिष्ट सर्वमिनवरे २४
शामाद्विभिनुवत्सलाविद्यावहार्येनुवत्स नजातिमात्मादिप्यादयस्पतिपद्यदिव्यावर्णन रोपितप्रणत
नहर्तानरतनैवलत्स्यानि जितेनेवाणानविनिर्दिष्टोच नजातिनिषिद्धेन सर्पः २५ इतिश्रीभावार्थ
दीपिकायामेकादश ॥११॥

श्री-
भाग
टी-
५२

द्वादशे वर्ण्यते धर्मा ब्रह्मचारिवनस्थयोः चतुराश्रमसामान्याः सम्यग्विवेकेन कर्मणः वर्णादीनां धर्मा उक्ताः इदानीं
आश्रमधर्मा उच्यन्ते तत्रापि न द्वादशेऽध्याये ब्रह्मचारिवनस्थयोरसाधारणाः चतुर्णां साधारणाश्चोच्यन्ते त्रयोद
शाध्याये धर्मा चतुर्दशपञ्चदशयोर्गृहस्थस्य चेति सर्वधर्मसंग्रहः। ब्रह्मचारी गुरुकुले वसन् गुर्वादीनुपासीतेत्यन्वयः १
ब्रह्म गायत्रीं जपन् संध्ये उभे उपासीत ब्रह्मेत्यत्रायं भावः सायंप्रातः संध्याकालनिमित्तं मौनं कुर्यादित्य

[illegible]

नारद उवाच। ब्रह्मचारी गुरुकुले वसन्दान्तो गुरोर्हितं। आचरन्दासवन्नीचो गुरौ सुदृढसौहृदः ॥१॥ सायंप्रा
तरुपासीत गुर्वग्न्यर्कसुरोत्तमान्। संध्ये उभे च यतवाग्जपन्ब्रह्म समाहितः ॥२॥ छन्दांस्यधीयीत गुरो
राहूतश्चेत्सुयन्त्रितः। उपक्रमेऽवसाने च चरणौ शिरसा नमेत् ॥३॥ मेखलाजिनवासांसि जटादण्डकमण्ड
लून्। बिभृयादुपवीतं च दर्भपाणिर्यथोदितं ॥४॥ सायं प्रातश्चरेद्भैक्ष्यं गुरवे तन्निवेदयेत्। भुञ्जीत य
द्यनुज्ञातो नो चेदुपवसेत्क्वचित् ॥५॥ सुशीलो मितभुग्दक्षः श्रद्दधानो जितेन्द्रियः। यावदर्थं व्यवहरे क्वचित्
त्स्त्रीषु स्त्रीनिर्जितेषु च ॥६॥ वर्जयेत्प्रमदागाथामगृहस्थो बृहद्व्रतः। इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्त्यपि
यतेर्मनः ॥७॥ केशप्रसाधनोन्मर्दस्नपनाभ्यञ्जनादिकं। गुरुस्त्रीभिर्युवतिभिः कारयेन्नात्मनो युवा ॥८॥
नन्वग्निः प्रमदा नाम घृतकुम्भसमः पुमान्। सुतामपि रहो जह्यादन्यदा यावदर्थकृत् ॥९॥

टी०। आहूतः सुयन्त्रितो नमेत् ॥३॥ यथोदितं पालाशो दण्डो ब्राह्मणस्येत्यादि यथाक्रमं निकमजसाधारणं केश
प्रसाधनं भावमात्रं ॥४॥५॥ यावदर्थं यथोपयोगमेव ॥६॥ बृहद्व्रतं ब्रह्मचर्यं यस्य अगृहस्थो यतिरिक्तः सर्वा
स्त्रियां गाथामपि वर्जयेत् ततश्चेत इन्द्रियाणि बलवन्ति सेयतस्यापि मनो हरन्तीति ॥७॥ [illegible] न कारयेदित्यत्र
हेतुः नन्विति रहः एकान्ते अन्यदा केशप्रसाधनादिव्यतिरिक्तकाले प्रवेशकाले च सर्वे च यावदर्थं न दर्शनं।

७ स्कं
टी
१२
५२

नन मिथ्या मात्रं विकल्पकल्पना स्वयं न कथयं स्यादित्य सा दितिकोयमति निर्बंधः तथा च कल्पितेनेति। ज्ञानमात्र
रूपस्य ज्ञानस्य परमार्थ इति स्वादि आभास मात्रे कल्पितानां निरूप्य यावदसौ जीव ईश्वर। श्रवणे नो न भवेत ना वद्दिने
घटे पुमान इयं स्त्री मा दिभेदो न विरमेत ततः किमनया हतो हि ज्ञानं विपर्ययः गुणा आरोपेन भोगता बुद्धि
ज्ञानो अस्या देवा ग्रं १७। एतत्सर्वं संशीलन स्वपुर्ण रहस्यं विशेषमा हगुरु इति विदितं।। गुजनार्दनामा
विमोना ना इहे देवो ग्रे चनने शारीरस्य अभ्ये अवेधिरसा स्तु यथा वलये चविवकर्मसो कृष्णादो लेपने वा तद्वि

कल्पितानां न तथा च दाभासमिदमीश्वरः। हेतेना वर्ड विरमेत तो रास्या विपर्ययः। १८। यमसर्वगु
स्य स सत्ता मात्रं न येन रवि। गुरुहरि विकिसे नगुरु स्य स्वेन गामि नपु।। जनो मद्यस्ता चो
लेखा मिथं अथ।। स्वसंग सेवा से का तन्मय जे मुर्ये पूर्ण तत्। अभि वे न गुरु ज्ञेर हिजो भीता न
चुमाव।। वीसमो घनिषदयावदर्थ यथा वत्।। अदंग्रावनस मुज्ञानीनागीः का मेघदोषरणी
सुहंनेवाप्रवि सो स्व नेत्र न वा वसेत।। १९।। प्रोज्ञ रावान निन वार्वं यत्र तो नजे। मोः स्व धाम मि
यथेवं प्रविष्टः प्रविलुप्तवत्।। २०।। ।।
प्रमत्तप्रमत्तवत्।

वीतरागो वा ज्ञात्वा यंगादि स्वरूपमेतानि यद्यते पूर्वंतकर्मं विरायदिशा समं पिहीं कर्तकं निषिद्ध मिति भेद १२
श्रवणे शिष्यादि मिरूप निषिद्ध सह हितं वदतयीमयी मनवगुच्यते न दर्शवे विचार्य यावदर्थं स्वाधिकार
नुसारेण।। २१।। यदीश्वर पाक्त नहिं गुरो कामम पि तिते वदेत्‌ तथा। धिकार गुरु स्पाया यां स मे स्वी उ यीन
तवेवावसेनेति इति कः स्वादिमयीः।। २२।। स्वथा मनि स्वाश्रयभूतो जीवे सहन विर्येत तमा।। २३।।
राम राम।। राम

[illegible] निर्दिनं [illegible] लोकं [illegible] काल [illegible] [illegible]
कालान् [illegible] कालेनोदितान् [illegible]
[illegible] हिमादीन् [illegible] कोशादीन् [illegible]
[illegible] द्वादश [illegible]

[illegible] तिथि [illegible]
[illegible] लोक [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] आत्मा [illegible] कारणं [illegible]
[illegible]

[illegible] यदि [illegible]
[illegible]
[illegible] आत्मनि [illegible]
[illegible]

तदेवविभज्यदर्शयति खेभ्यः काशेत्यानि देहगतानि छिद्राणि आत्मनश्चभीमानयोघश्रोत्रमनसादिकं तिनावा ॥२५॥ आव
स्थूलपार्थिवस्याशयस्थूलान्तानिशरीरमुपस्थपायुमादिन्द्रियस्थूलाश्रयमाहवाचमिस्रादिनान्तत्रयघ्र पिण्योद्भवलया
स्य च कत्वात्सात्मादीनां स्वस्वकार्यसाध्यन्तराहत्यादिषु सयोस्वयमतथ्यामीहनेषालयमात्वनेयमहिन्नीयाम
प्रतिपत्तिपरेनियमकस्य विलयेभ्यो देवतानामर्थवर्तकत्वेनश्रामात्सादित्ययम्निदेवताधीन्द्रियमयोर्देवतासलय कथ्यतेवत्क
वसहितावाचमग्नौ न्यसेत् एवसर्वत्र पराणिपादौ वयसिविमौ ॥२६॥ सनादेवपादेनसह ध्यानं प्रायात्मघ्रानम

सेरसानिवायौ विष्णौ सास्तेन सहपाणापानमवायौ ॥ आयसस्यकाशेभ्यस्यामिति तेयोषयमोद्भव ॥२७॥ वा
युमङ्गौ सवसमुत्थमिदे विनाय करावधिः ॥ पदानिमात्रवर्तस्य सोपसत्रुज्ञापतौ ॥ २८ ॥ स्वसंधातुं स्विस
र्गं चयथास्थानेविनिर्दिशेत् ॥ दिशःश्रोत्रंसनादेन स्पर्शमध्यात्मनि विचा ॥ २९ ॥ रूपाणि चक्षुषा राजन्ज्यो
तिष्यभिनिवेशयेत् ॥ अप्सु प्रचेतसा जिह्वां घ्रेयैर्घ्राणं क्षितौ न्यसेत् ॥ ३० ॥ मनो मनोरथैश्चंद्रे बुद्धिं
बोध्यैः कवौ परे ॥ कर्माण्यध्यात्मना रुद्रे यदहं ममता क्रिया ॥ सत्त्वेन चित्तं क्षेत्रज्ञे गुणैर्वैकारिकं परे ॥ ३१ ॥

मितिपादेनवायाविति ज्ञातव्यं ॥ अत्र ज्योतिषि आदित्ये रसनायां ... लिङ्गियाकर्मकत्वेनप्राधान्यविवक्षयादेवताम
सहितस्येन्द्रियस्य विषये लययमाह प्रचेतसा सह जिह्वां रसना अप्सु न्यसेत् ॥ घ्राणं सहने नाश्विनौ ... पल्लवाण
श्रयियाससह घ्राणं घ्रेयैर्गन्धैःसमन्विताक्षितौ भूम्यां न्यसेत् ॥ ३० ॥ परेकवौ ब्रह्मणि ... ब्रह्मकारणं अध्या
त्मना मितिपाठेकर्मणः ... रुद्रे यस्मात् अहंममतासंविकाक्रियाभवति तस्मिन्सत्त्वेन
चेतनया ... प्राग्वर्णितदेवैः सह ... विकारिको ... दिविका

नष्टविकारवृत्तः कथपरेलयः स्मात विकारहेतुत्वस्य सर्वेपाधीनात्तयत्रावरोत्पाद्यः अभिप्रतिप्रदोऽप्योतितन्त्रनम कू
टस्याद्रष्टत्वमप्रकृत्यस्मात्प्रतिमहत्तत्रैतदव्यकेप्रधानेतत्प्राय्यक्रप्रकृतेरेयरमात्मा नि ३ प्रतिसर्वोपाधिलया
देनौ यवशोषितेनचिन्मात्रमात्मानदेश त्रमतरतयातानाप्रकृत्यः सर्वविश्वमेतदव्यकाशोयथानल २१ इ
इतिश्रीभावार्थदीपिकायामसमस्कन्धेद्वादशोध्यायः ५ नयोदशोयनेधर्मसाधकस्तोध्यनेमहारश्रा।

प्रस्तुतिनिमपोऽप्योतिप्रदोवायोनभवत्स्त्र। कूटस्थेनत्वमहतितदव्यक्तेवारेचतत २० इत्यत्र
तयात्मानेत्रिन्मात्रमरत्राप्रिये ज्ञानाद्वयोयविरमहत्प्रध्योनिरिवानल २१ इतिश्रीभागव
तेसुप्तमस्कन्धेद्वादशोध्यायः १२। नारदउवाच।। कलस्तेवधरिव्रजदेहमात्रावशेषित
ग्रामेकरात्रिविधिनानिरपेक्षश्चरेन्महीम् ९ विभृयाद्यद्यसौवासः कौपीनाच्छादनंपर म
न्त्रलिंगावधृद्दण्डमात्रंकिंचिदनापदि १० एकएवचरेद्भिक्षुरात्मारामोनपाश्रयः सर्वभूतसु
हृच्छान्तोनारायणपरायणः ११ पश्यदात्मन्यदोविश्वंपरेसदसतोव्यये आत्मानंचपरंब्र
ह्मसर्वत्रसदसन्मये १२ ॥

वसुनेतिहासेनपितृत्वावरार्यतेः यत्रव्याख्याकुकरोनश्रुत्यादिकंऊर्ध्वात् आन्वीक्षिकाकल्पये
वध्यात्मायविप्रोनतिसंक्षेपः क्रियदत्रज्यादेश्यातिविक्रेसर्वमिमाहमात्रेतिनसयधर्मानाह ग्रामे।
करात्रेतिमवत्स्य ९ कौपीनाच्छादनंयावतावतावरात्रेयरकेवलमितिवाश्रमद्द्यकंप्रेक्षाच्छादनार्थ
नार्हेभवः २१ ३ सदसत परेकार्यकारणात्मतितिविक्रः ४ रावा

मन्नात्मानं वदेत्स्येति कथं स्यात्मानाधिक्यात्य विर्दे यः वहिस्त्वद्गुवाक्ययोरैक्यं संभवतित्याह स्वभेतिस्वयुमे हितस
स्वस्तुत मानस नत्वेनावा मन्मयोरु कविति भेदप्रकाशो नेस्य योतनतमो वापिविशेषः अत्र स्वदात्मानसहूं आत्मावे
नत्वो हत्नस्थित : सर्वकात्मनो वार्तितमे स्व प्रवृत्यैवकोक्तेच मायाभ्नेयेषणमे भाव्यावे येवेत्रसम सर्वत्र पश्चेदि
मनस्त : तदहं व्योमारी थेनिदादी जगरस्यानेयो भावस्वयं जायते । विभावं भाव्युयविशेषे च्याने मेतरो यति विति ५
श्च स देहस्य प्रभवो व्ययत्नय स्यात तं कालं ।। ८ । समस्तं स्तेव अनात्मन्येषुनी विकर्ता नस्ताव विज्ञादि रूपाइ कि

सुसमबोधयोः संयुष्याना मनोगतिमात्मू स्कं ।। प शुन नवं थंयमोत्तेव मायामावं नवस्तत गाथ ना मि
मे देहुवस्त्समभुववा सन्नी विता। कास पन्नतो नभूतानाभवाण्येये ।। ९ । नातत्कू स्वभुमसोननो
पनीवेनतो विकां ।। वास्वावंभत्पथेनर्को चण दंकुंच नमिस्य येत ।। ७ ।। नथिं मानयुव भीतयं पावेना
भ्य वेदहन।। नमात्मस्व पयु लीनवारे भागार मेनको विता।। यो नयते नाश्च म स्रायो यमेहेत मेहात्म
न्° ।। यो नस्यकल विनस्पविशुणाइनवाम्य्येनात्म।। १० ।।

वाह्वादानुजल्पवितं वदितिच्छननकवितर्क माभियमकंच कामपिस्सतिर्वि येन संश्रयेत ।। ११ । नात्रवभीत
मलोभनादि नावाला त्रापादयेत ।। आरभावन्मजाद्विआणपान ।। ११ । परमहंसस्य विशेषमाह । नयते राश्रमो
पमार्थः कथभूतस्य महात्मन : नस्य स्तत्ताता स्प्रान केमादि भायदूतस्यायेभाव : ज्ञानामात्रिपर्यंतं वद्भदक
दिलिगमात्रिमसंस्वश्चयथेयमात्रियमाचार नेवजा नो नमो ब्रानेल उया वेन ज्ञानेन लिय मे : ह्र मम लिय
माश्च स्तत्पवस्यु : अनस्य दालिंमादिभिः ययो जनाभावाल्लोकसंग्रहार्थं यायायेद्वाचयेतिवा ९ ।।

श्री
भाग.
टी.
५५

नस्यैव तन्न दार्थभावे येन ... हार्थमात्र ... सिंगा यस्य ... प्रयोजन माल ... यानं यस्य सं
मनोयुधि ... न त्वदा लवज्ञ कविर पि सूक्ष्म वदात्मा ... दर्शयत तेन यथा ... दिक् ... तथा वर्त
तस्वरूपो तिपाठ ... समाभावेन ... ॥ ७॥ परमात्म सर्व ... स्फुटयति ... पीति यावद् व्याप्य स
म ... जरा ... ॥ ८॥ ... देहाभिमानः नन्वदेहो देहा च ... भागवल

... लिंगो ... कविसिकवदा ... दर्शयितुमाह ॥ ९॥ ...
... तनेः ... प्रह्लादस्य ... ॥ ... ध्यानेन ... विर्यास ...
... निरञ्ज ... देशो ... मलनिज ... लोकान्विचरं लोकत ... विस्मयाः ...
... कपिनयैः ... प्रह्लादो भगवानिव ॥ ११॥ ... भिर्वाचालिंगैर्वा ... मादिभिः । न विंद ति
जना ... तिन ... ॥ १२॥ तं नत्वाभ्यर्च्य विधिवत्पादयोः शिरसा स्पृशन् । विविक्तविद्
... ॥ १३॥ बिभर्षि कायं पीवानं सोद्यमो ... ॥ ... दो
गो ... खलदेहाय ... ॥ १४॥ ... निरुद्यम ...
... ॥ ... विप्रदेहः पीवा यतः ... ॥ १५॥ ॥ ... श्री

तेजोऽयस्तत्सम ॥ १२॥ ... दिभिर्जानातयं ... यदयोः शिरसा स्पृशन् ... दिस्तु ... ५५ ५५
... पीवा ... देहे यानं ... ॥ १३॥ उद्यमो ...
... विचरति ... नान्यो ... ॥ ...
देवयतो ... पीवा ... ॥ १४॥ ॥ ५५

किं च [illegible] यस्य समर्थ [illegible] स्वकर्म करोति । किंत्वर्था [illegible] विद्वान् [illegible]
[illegible] त्रिषु लोकेषु [illegible] लोकस्य [illegible] लोकस्य कर्म [illegible] शो [illegible]
कामतु सर्वे [illegible] हि [illegible] मत्वा [illegible] न [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] भवान्वेद [illegible] ततो [illegible]
[illegible] देवादौ । [illegible] परस्यो [illegible] ॥ [illegible] यस्य [illegible]

कर्तव्यो विद्यते [illegible] लोकस्य सर्वतः कर्म [illegible] ॥ [illegible] ॥ नास्
[illegible] ॥ [illegible] नेव विश्व [illegible]
[illegible] परमात्मा [illegible] ॥
यस्य [illegible] देवो भगवान् [illegible] ॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥
[illegible] कार्य [illegible] त्रिषु [illegible] ॥
यद्यद्या लोके [illegible] कर्मणि [illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible] न [illegible] ॥ [illegible] लोके
कर्मस्व [illegible] ॥ किं [illegible] नास्ति [illegible]
[illegible] विषये [illegible] कर्मसु [illegible] प्रवेशित [illegible] नैव
[illegible] लोके [illegible] धर्म [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

यद्यपि मनुष्यतेपि अन्यायत्रु न योः स्वनिर्हे मेविपर्यय ह [illegible] निश्चनो सि ॥५४॥ अहमकदाचिन्न स्वस्यादपि निहला
त्रकिस्यादिति चेन्न आह स एकमस्य जीवस्य द्वय मेव, नहि किन प्रकाशतेन आह। सर्वति ततो नौ नित्य नः सर्व क्रिया
निहतो स्वत एव अप्रकाशानेन मर्थः । श्रेयाच्च मन सुस्पर्शज्ञान मनो बध्यमानज्ञाने अन्याज्ञानान्त्व स्वस्वरूप मिनि।
रुद्र समा समी मर्थ नहि कदाचित् [illegible] विज्ञानमा [illegible] भोमा प्रजानेत्यर्थः ॥ ५५॥ एवं च महिको पि संस्था
प्राप्य यान्नत्राहः इमे तदा तान प्रत्यक्षं स्वार्थ स्वस्मिन्ने व सत प्रकृत्या पि विस्मृत पिद्धते ॥ ५६॥ एतदेव सह।

स
अथापि द्रष्टृलीन मस्य स्वात्मान्योय कर्मये कर्म [illegible] स्त्रानिहतोसि विपर्यय ॥५७॥ तात्त्वमस्यान्न
नानृ ये सर्वेहापर [illegible] अ मनम्य [illegible] ज्ञानृ ह [illegible] पार्श्वमिस विचार ॥५८॥ द मेतत्त्वात्मनः स्वार्थे मत
विस्मृत्यैव प्रमाण विधि ज्ञान मति देहेषां ज्ञानमोनि मस्तीति ॥५९॥ ज्ञानतद्द्वयं [illegible] द्विता [illegible]
५।४ [illegible] स्वगत स्वात्म प्रयोजनयथा स्मार्पयि [illegible] ॥६०॥ देहादि भिर्दैवमने गमन स्वस्मीक्ष
[illegible] शास्त्रक्रियामोक्ष [illegible] ॥६१॥ अथा [illegible] लिकादि भि [illegible] विसृज्य स्वक हि
चित्त सर्व स्वाकृको पनतेरर्थः कालैः क्रियतेक ॥६२॥ ॥ पर्यायं विना के [illegible] ज्ञानात्म जिज्ञासा
ना अथा [illegible] सर्वतो विविधा किंतो ॥६३॥ ॥ [illegible] ॥ श्रीरामाय नमः ।

ज्ञानेन स्वप्स्यति जलेकयास्वन ज्ञानस्व [illegible] प्रकृत्यार्थप्रपत्तेः ॥६४॥ एवं स्वस्य निश्चय मलंकारः।
ज्ञानका विपर्ययदृष्टे नियइत्यं । तद्विदृष्टो विदेहादिभिरिति पंचभिः [illegible] ज्ञानी शास्त्रविदेव सत्त्वन ॥
प्राय वा क्रियामोचावि [illegible] भवति ॥६५॥ क्रियात्मसकाल [illegible] निश्चल स्वात्मपश्यमि देवस्व।
माह । अध्यात्मिकादिभिरिति सर्वस्वमरिक्षात [illegible] ॥६७॥ [illegible] विशेष प्रमेयार्थ
[illegible] ध्यानमीति ॥ ६८ ॥

अवंधु यं च यति सज्जन इति सत्स्वाव इप नक यं च स्यां श्रीगं श्रेष्ठा विस्मरण दिवाना मः स्यादिति भागवतनामर्थ वतां च ॥
भवंनिरंत। ३७। अनो न्यनर्थदेतु न्नात्मा प्या वा धि स्य हान का र्ये न्वा च इष्ट के ति । ३८। अवे न कन र्थ मनु भवतेपि न वे ॥
विहिर श्रेने व च य प्या त्मा भेन तथा ति लं य कचये त्रभवा दिके आमो क्षिवा च स मुच करोति स अ सदि का न ग णे। अथ केः
पि स्या ह न पर्यालोचयया ३७। मधु क वादि तिनमा न कि चा वाइति विश्व पति वान प्प षो वि नंद रे दि मे वां तथा
जवा कि ति नमा हा । अनी हरतिः सत्ववानये येबा च। ३८। पीनने हेतुः — — यदव द्ध्या अा मान्य रितो म प्रपंच ॥

राज न स्त्रो न ः शोकोः स्वजनानम् पतितः। अर्थि अर्थ कालतः स्वस्या भिनं प्राणार्थ वज्रयं। ३९। शोकमो
ह भय क्रोधरागा ३ लेयाम मादयः। यन्मूलाः स्युर्नृणां जन्यसा मोक्षाणा यथोज्ञ्य। ३३। मधुकाव मा
हा सर्पो लोकेस्मिंज्ञ प्राज्ञमो। ३ वे राज्य परि मो म न राष्य अमा ध्य किल थ्या व यं। ३४। विवाः सर्वे कामभुः
पिात्तिले से म धु अ ना ह। ३५। शक्त्या मन्यु व हितं हत्वा प्य मो हरे मति। ३६। अनी हः परितुष्टा त्मा यद च्छो
पन ला द ह. नो चे च्छ्रयेव ह हानि म हाशि रिव सत्ववान्। ३७। क्वचि दल्पं क्वचि द्भूरि भुजे स्वाद्व स्वाद्व
क चि द्र्हरिद्रो गो ये अंगुणा हीन सतन्क चि न्। ३८। श्रद्धयो पहृत काषि कदा चिन्मान वर्जितं। भुंजे षष्ठ
न्काय नो सिंहि। दिवा नक्तं य दृच्छया। ३९। क्षौमं दुकूलमजिनं चीरं वल्कलमेव वा। ४० वसे न्य दपि संप्रा प्तं दि ष्ट
भुकन्तु ष्टधीरहं। ४१। क्वचित् त्यगृहं शरो पस्थे त्नो तपात्ति प्रभस्मसु। क्वचित् प्रासाद पर्यंके क शिपौ वा
परेच्छया। ४२। क्वचित् स्नातो अलिंग गात्रः क्वावा साः स्वच्छे कंत्व। ४३ वये आ से पुरे काषि दिग्वासा ग्रहवद्
यतिकत्चिदस्मान्मिति मुद्धिः ४४ चीरंजीवीत्त चसतेदेवसेप दिदे दि— अंकुमार व भोवी। ४६ प्रसाद म यो
मर्यकल त्र वि कशिपो ४७ चरेदि वत्तामिक विद्धर वद्दिशा वरो विचवाकि ४८ ॥ राम ॥

श्री
आमृ-
गी-
९३

न नायमात्मेत्यादिश्रुतिस्मृतिभ्यः कार्हचित्कस्मात्तिर्विशेषः ४८ एवंभूतत्वेनैवस्थितात्तपापमाहृविका।
सम्भेदाविशेषाद्वाहके मनाङ्गोणोपर्णद्यो विश्वनोयस्मिन्नेविक [illegible] तरमहत्वत्वहोमा स्पर्श
--- यथणानीकिन्या ॥४९ यदेरस्यालोकयात्स्वाभावेपतेनत्वतत्वत्वहस्यायनेभवाभवायमयः ॥५०॥
लिखीभावार्थदीपिकायांसप्तमेवैशेषिकदश्श ॥९२॥ चतर्दशोगुरुस्वस्वपरयोधर्मपर्यनं देशाकालादिभेदेनगुरु

णाहंनिर्विनयस्तोभिस्वस्वावविषुवंसनं ॥ एतेषांप्रेयसा शास्त्रेकृतेकामंब्रहानतिं ॥४१॥ विकर्मगुरुत्य
द्विजोनंमनमस्यैविभुमे ॥ मनोवैकारिकेकृत्वानेनायायाजह्रोस ३ ॥४२॥ आत्मानुभूतोनामयोकृ
यामस्तुरकसुनि ॥ ततोनिर्दोहोविनमेनयानुभूत्मानिस्थितम ॥४४॥ स्वात्मनृत्तमयेयोतेस्वागुन
विवर्तितं ॥ कपनेसोकमास्त्रमामवाविभवनेतुस्थितं ॥४४॥ मावदस्वाया धर्मस्वसमदसर्वेसुने ॥
कत्वाम्बवेखत ॥ एतत्थित्वानन पीतआत्मध्यवयोगुरु ॥४८॥ इतिश्रीभागवतेसप्तमस्कंधेनयोद ।
शोध्यायः ॥१२ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ गृहस्थएतांपदवीं विधिनायेनचाञ्जसा ॥ यातिदेवऋषेब्रूहिमा
दृशोगृहमूढधीः ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ गृहेष्ववस्थितोराजन् क्रियाः कुर्वन्गृहोचिताः ॥ वासुदेवार्पणंसाक्षादुपा
सीतमहामुनीन् ॥ २ ॥ शृण्वन्भगवतोभीक्ष्णमवतारकथामृतं ॥ श्रद्दधानोयथाकालमुपशांतजनावृतः ॥

प्रेमेविशेषमहत्व ॥ १ ॥ गृहस्थस्यप्रतीतमोदंगृहीतिप्र तरंगतेन [illegible] सयतिर्षैषिकि [illegible] नहिंगृह
स्थस्यमात्रोवस्यादितिपोकिन्चित्र' एकतिगृहस्यइति ॥ १ ॥ तस्यमोक्षधर्मनाहगृहेष्विस्यादि यावदध्याय
समाप्ति सासाद्वासुदेवार्पणं [illegible] गुरुमोक्षा ॥ २ ॥ स्वयमेवाक्षयमानेप्रसिद्धजनमार्गेषुयथा ॥ ३ ॥

नन्वेवं भूतस्य दुर्जनैरभिभूयमानस्य कुतोऽस्य चित्त क्रिया-रा नजहत्वात् दर्शयिति अनय मासक- यदि स्यात् सकृदा-
वन्तलोके जनजन अनेन र नासा उपमानसन ॥ कुरुयुक्तास्मादिक्षुषा न इम र्थे ०॥ अदह त्वका पिनक्र यदि स्मादृशा
न यद्दि ॥ ४॥ नन्वेवं सर्वा उ मोदते विप्रसाय स्वस्य यत्न कुतो जीवनेऽक बोवा कामेका यदी न आह हि को हि इत्यादि
भिरीन यास्यादि शोभ मिथ्या नाहिक्षा नहि तमरुक्समा देवे यथा पुरुस्त न एव ॥ अत्र नि मित्त देव लक्षयन्नेश्वनन्त स
लौकिक कर्मादि ॥ गौरेवा दृष्टि लाभजाते चित्त अभिमानो नकार्य इत्याह यावदिति प्रियेन हर्ष नहा ॥ अनएवर्यक

यावदर्थे उपासीनो देहे गेहे च पण्डितः ॥ विरक्तो रक्तवत्तत्र नृलोके नरतां न्यसेत ॥ ५॥ ज्ञातयः पितरौ पुत्र
भ्रातरः सुहृदोऽपरे ॥ यद्वदन्ति यदिच्छन्ति चानुमोदेत निर्ममः ॥ ६॥ दिव्यं भौमं चान्तरिक्षं वित्तमच्युतनिर्मितं
तत्सर्वमुपयुञ्जान एतत्कुर्यात्स्वतो बुधः ॥ ७॥ यावद्भ्रियेत जठरं तावत्स्वत्वं हि देहिनाम् ॥ अधिकं योऽभि
मन्येत स स्तेनो दण्डमर्हति ॥ ८॥ मृगोष्ट्रखरमर्काखु सरीसृप्खगमक्षिकाः ॥ आत्मनः पुत्रवत्पश्ये
त्तैरेषामन्तरं कियत् ॥ ९॥ त्रिवर्गं नातिकृच्छ्रेण भजेत गृहमेध्यपि ॥ यथादेशं यथाकालं यावद्दैवोप
पादितं ॥ १०॥ आश्वाघ्वे न्तेवसायिभ्यः कामान्संविभजेद्यथा ॥ अप्येकामात्मनो दारां नृणां स्वत्वग्रहो
यः

अपि स्वगृहे तेत्र वाप्र विषये ज्ञानन निवारयेदित्यन्तत्र हन्तेनि मर्कोमर्कट सरीसृप सर्प मक्षिका तुनेः पश्ये
एषां स्वात्माद्धे ॥ ९॥ अतिकृच्छ्रेणापायेन भजेत किन्तु यावद्दैवोपपादितं तावदेव भजेत् ॥ १०॥ स्वानन्ता त्वाश्व
पमिता अन्तेवसायिनः चण्डालादयः तानभिव्याप्य यथाह कामान्संविभजेत् स्वभोगात्विभज्यदद्यात्
यथा पुत्रके वात्मनो दारानपि यतिस्यामतिथि प्रभुखे षोनिप्रजा यास्वत्वस्य पूषाहीये न यस्मात्तत्र नणां स्वत्वं
हा ममे वे यमित्याग्रह नाम कामपि संविभजेत् ॥ अतिथ्यादि प्रभुखे षोनिप्रजी वेम पं सन्न यथा ।

श्री
भाग
टी
५८

एवंवेमनेस्वरोवशीकृत· स्वादिमाहवदर्पयत्रिमित्र।।अन्येवशिनोपीश्वरस्तेनतिनयव ४४ कथमेवतस्यास्त्वा
भिमानोप्तातशक्य तत्रविचारेणाह। किमिति विरक्तस्य निष्पापस्य [illegible] मनोयस्य नदीयादेहार्थारि तिर्यस्य
स्यास्वमहिम्नानभोपिक्षादनीतितया। ४५। किंचसिद्धेर्देवलब्धे यस्तावशिष्टार्थे यच यत्तशो येषु स्वादिभिःमरु
तांविष्णुनां ४५ एतद्दिहएवअहदेवादीनचयतदेवता आत्मानचएवए [illegible] मनतया मितामेवय

जस्वाय दर्पे स्वप्राप्तान्न [illegible] पितृस्यात् तस्यास्वनुश्रियामस्याप्यलेनयजितोजितः।।४७।। किमि
विज्ञस्यविज्ञाने केदं तत्केकलेवरं। कृतदीप्यतिर्भार्यो कायमानमानभ कदि ।४।। विदुर्यजन
[illegible] कस्यचेहृमिमानन ।।ज्ञोवेस्वव्यजस्वातां पदवीमहतामियात्।।४४ देवानद्वीपरुना
[illegible] नामानमन्वहं ।।स्वभागानविज्ञनयजेतपुरुषस्पृथक्।।४५ नयस्यात्मनोधिकाराद्यानःस
र्वं स्वर्थज्ञसयदः।।वेनतिकेनविधिनाप्रशिष्टेवादिनायजेत।।४५।।नयाग्निमुखतोन्यत्रैवमपावा
स्वर्वयजनक्रं।।३ जेनहविषाराजन्यथाविप्रस्वेदतेः।।७।।नस्वाद्राहस्यादे [illegible] दिभुप
यार्हतः।तैसैः [illegible] नदोवत्तआत्मापनत्र ।।४८।। ॥ ॐ तत्सद्रामायनमः।।।।।।राम॥

देतः।।५५।। यत्रपुनरतिनिर्दयोपशब्दो कार्यदस्मान्नदीतिविप्रसदेवस्तेवादिभिर्याज्ञेयतस्मात्
नतथापाग्निमुखतो ह विधारजेत ।।७।। [illegible] देवेषु पचयद्देवता सुमूर्तादिषु [illegible]
दिषुचदात्तेव यामिताआत्मानम [illegible] दिपजने [illegible] ।।राम [illegible]
यद्यात्मनैपसता ।।५८।। ।।।।राम।। ।। ५८

शौचग्रहे भाद्रपदे ।।२०।। कृत्तिकापदे सर्वे दोलनीयायामिषर्थे हेमंते शिशिरे च मार्गशीर्षे द्विमासयुते पि
याः निःसोदकामास ।।२१।। संपूर्णे चेद्यायोगिना सीमंतकाः नवे वेदे सेवनमति तत्समासन्तोगितान्त्रयास्तन्मा
त्र सुतिनिर्भित्रा निलनक्षत्राणियुता नियदस्यावता नक्षत्रे [illegible] मासी पौषी माघे तत्वतसा
ना स्नानपोषीमा चा या ये चैत्र कादशापर इति ।।२४।। [illegible]

कुर्यात् मयवस्तीये मासि प्रोष्टपदे द्विज ।। आर्द्र पितोर्थ या विलं [illegible] ।।२५।। प्रथमे वि
त्रवेकयोश्चैव पाते दिनसये । चन्द्रादिमो परागे चन्द्रादशौ श्रवणे तथा ।।२६।। तृतीया [illegible] पदेन
वस्या मघा कार्तिके । [illegible] तिथि तथा ।।२७।। [illegible] सत्या मघा [illegible] का
समासमे । [illegible] ।।२८।। द्वादश्या मन्वा [illegible] तिस
उमराम । तिस्र एकादशी वा संजना [illegible] ।।२९।। [illegible] कालान्तराणां यो वि
वर्हनाः कर्या [illegible] सोचे तदा ग्रहः ।। ३०।। [illegible] जातदेव द्विजार्चन
पितृदेवन्दभुतेभ्याश्च [illegible] ।। ३१।। [illegible] ।। अतसम्भ
सतानुहस्तक मे [illegible] ।।३५।।

यदा द्वादश्यां यदा स्यात् [illegible] योगयुक् ज्ञानं नदत्
स [illegible] ।। ३३।। [illegible] किं
तथ [illegible] ।।३४।। संस्कारकालं इति ज्ञाया ।
याः [illegible] जातकर्मादि [illegible] सम्पाद [illegible]

यदा ग्रनसिंद्रविग्रस्वदयार्थकर्मेस्तिष्ठेयः क्र्यदिनउयवाः २४ यत्र यस्मिन्नार्दमिव ज्ञानावर मसिल नसभाव
तोविव इप सुस्तु वयुव लभ्य तेसवेषु गपनमोदेशाः २५ यद्देरुद्र मे वाशिनाति २८ २६ सीताया नामस्य
वायमस्या दिर्यथा इयो स्थक्रुग्रस्त विपेग का नाथिजोयाः ॥ २७ ॥ ज्ञावोजिनाचस्प्रियत्रतिमा शिता पर्वे

वयद्देशान्स्ववत्नामिथनांदिग्रग्राभावहत्य सर्वेषु गपनमोदेशा समावयनसभ्यते विवमानवतोय
वसर्वेमेवज्ञानावर २७ यत्रहदानस्माकुसतमोविद्यावयुक्तिन स्वयत्रहेवर्णासदेशः श्रेयस्ममदे २८
यत्र गानादेवेनयः प्रभाणे ग्रचविष्णुना स्वाभिष्णुस्वतीनिवेजनापर्णश्रिमात्मुत २९ ॥ तस्तरोत्रवा
शिव प्रयाग प्रलक्षान्नमनः नैमिषपर्कलुगासेन प्रभासोयावक्रुभ्रस्यसी ॥ ३० ॥ वाराणसीमथुराद्वी
ययाविद्रुमरन्नत्याः मारायणाश्रमोनदासीतानामाश्रमाद्वयाः ३१ सर्वेकूला चला वानसुमहेंद्र
मलयादयः ॥ एतेषुपरमादेशा हरेरच्चांश्रिमाश्रये ॥ ३२ ॥ एताण्डेशान्नियेवेतश्रेयस्कामोस्मभी
स्यशः ॥ धर्मोह्यत्रेहितः पुंसा सहस्राधिफलोदयः ॥ ३३ पात्रन्त्वत्रनिरुक्तं वे कविभिः पात्रवित्तमे
हरिरेवैकउर्वीश यन्मयं वै चराचर ॥ ३४ देवर्षयर्हत्सुवैसत्सुतत्रब्रह्मात्मजादिषु राजन्यदग्र
जायामन्त्र पात्रनयाच्युत ॥ ३५ ॥

तस्मात्नगामसिलायेषुर्वनदेयाउक्त ऊसपोसनतः ॥ अनया एक्ते वेषु देहिन हतं राह सृष्टामधिक्रस्य
उद्योयस्मात स्ययहविस्तुपावनिशतेनदाह हरिदेवतितदेवश्चवको मिथ्रवेत्रहेन्द्रयत पायोगमदिस्तिदृग्
ब्रह्मान्जादि ब्रसनकादिस्म पिसन्त्वनवनदीपेककस्तु वेयथ स्यादयुत एव यात्र नयासमतः ॥ ३६ ॥ ५९

स्य मनुते हेतुमाह। जीवराशिभिर्व्याप्तो ब्रह्माण्डकोश एव वृक्षः अङ्घ्रिपः सर्वजीवानामात्मनस्तर्पणं ॥३८॥ एतदेव प्रपञ्चय
न्नामुनिरूपादच्युतस्य पात्रतामाह पुराणीति द्वाभ्यां। अनेन निर्याणादिरूपाणि पुराणि शरीराणि तेषु तेषु यतो जीवरूपेण शेतेऽनेन वपु
षः पुरेशयः पुरुष इति प्रसिद्धः ॥ ३९ ॥ तेष्वेव नृतिर्यगादिषु पुरुषस्तारतम्येनाधिकोऽनुवर्तते तस्मात्पुरुष एव पा
त्रं तावापि यावानात्मा तावानाशो यथा ईयते तपआदिभिर्यावत्प्रतीयते तथा तथा पात्रमित्यर्थः ॥ ४० ॥
च परस्परं पुरुषेतरावज्ञया ॥ ४१ ॥ तर्हि प्रतिमादौ किमिति कुर्वन्तीति तत्राह दृष्ट्वेति द्वाभ्यां

जीवराशिभिराकीर्ण अण्डकोशाङ्घ्रिपो महान्। तन्मूलत्वादच्युतेज्या सर्वजीवात्मतर्पणं ॥३९॥ पु
राण्यनेन सृष्टानि नृतिर्यगृषिदेवताः। शेते जीवेन रूपेण पुरेषु पुरुषो ह्यसौ ॥ ४० ॥ तेष्वेव भगवान्
राजंस्तारतम्येन वर्तते। तस्मात्पात्रं हि पुरुषो यावानात्मा यथेयते ॥४१॥ दृष्ट्वा तेषां मिथो नृणामवज्ञा
नात्मतां नृप। त्रेतादिषु हरेरर्चा क्रियायै कविभिः कृता ॥ ४२ ॥ ततोऽर्चायां हरिं केचित्संश्रद्धाय
सपर्यया ॥ उपासत उपास्तापि नार्थदा पुरुषद्विषां ॥ ४३ ॥ पुरुषेष्वपि राजेन्द्र सुपात्रं ब्राह्मणं
विदुः ॥ तपसा विद्यया तुष्ट्या धत्ते वेदं हरेस्तनुं ॥ ४४ ॥ नन्वस्य ब्राह्मणा राजन्कृष्णस्य जगदात्मनः
पुनन्तः पादरजसा त्रिलोकीं दैवतं महत् ॥ ४५ ॥ इति श्रीभागवते सप्तमस्कन्धे चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

तेषां नृणां मिथोऽवज्ञानात्मतां परस्परावज्ञानस्वभावं दृष्ट्वा हरेरर्चा क्रियायै कविभिः कृ
ता ॥

र्चाभिर्थ्योपचारस्तनमवमानस्तत्परिहारायेत्यर्थः। अतो पात्रभावं दृष्ट्वा क्रियायै पूजायै ॥ ४२ ॥ हरिमुपासते
उपास्तापि तथापि पुरुषद्वेषिणां सर्वदा न भवति पुरुषेषु द्वेषं हित्वा चित्तस्य शोधनोपिसेदायिका
इति यावत् पुरुषाख्यप्रसादभावस्यैव सर्वत्र ॥ ४३ ॥ पुरुषेष्वपि तेषु ब्राह्मणाः श्रेष्ठास्तत्राप्यधिकं विशेषमात्रमाह पुरुषेष्व
पीति। यो यत्तनसा पात्रं विदुः ॥ ४४ ॥ एतदेव कैमुत्येनाह नन्विति ॥ ४५ ॥ इति श्रीभावार्थ
दीपिकायां सप्तमस्कन्धे चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

श्री·
भास
टी
५०

ततः पवद्धोसर्ववर्णाश्रमनिर्वधर्वसरत सग्रहेलाया वदर्पतेमोदसनतेः सर्वेषामपि मोक्षधर्माणांसा
रसंग्रहाध्यमध्यायाष्टमः तत्राद्यु वाचाकृषिप्रोमानेहकर्मति हाशति स्वाध्यायादिष्वपिति सताइति
शेषः ॥ ५ ॥ कथ्याविपित् उदितपदेष्वामिदेवेचह बाध्यावि नसे दे ध्यानियमाईनइति सर्वत्रसानादिनारता

पा

भार

नारदउवाच। कर्मनिष्ठाद्विजाः केचित्तपोनिष्ठान्नृपापरे॥ स्वाध्यायेन्येप्रवचनेकेचनज्ञानयो
गयोः॥१॥ज्ञाननिष्ठायदेयानि कव्यान्यानंत्यमिच्छता। दैवेचतदभावेस्या दितरेभ्योयथार्हतः॥२
द्वौदैवेपितृकार्येत्रीनेकैकमुभयत्रवा॥ भोजयेत्सुसमृद्धोपि श्राद्धेकुर्यान्नविस्तरं॥३॥ देशका २४
लोचितश्रद्धाद्रव्यपात्रार्हणानिच। सम्यग्भवंतिनैतानि विस्तरात्स्वजनार्पणात्॥४॥ देशकालेचपि
तेमृष्टात्स्वेस्वजनायच॥ सर्वेसविभजन् सर्वे तत्पुरुषात्मकं ॥६॥ नदद्यादामिषं श्राद्धे ना
चाद्याद्धर्मतत्त्ववित्। मुन्यन्नैः स्यात्परा प्रीतिर्यथानपशुहिंसया॥७॥ नैतादृशः परोधर्मो नॄ
णांसद्धर्ममिच्छतां॥ न्यासोदंडस्यभूतेषु मनोवाक्कायजस्ययः॥८॥ ॥ दोवानाध्यानम ॥

मेव॥२॥३॥ नतुविस्तारः कृतः श्राद्धेयेननिषिद्धइत्येतत्राहसम्यक्जनाय नार्पणात्। कान्याताचेत्रिमंत्यते।
नत्रिकादयः कथं वर्ज्या इमे तत्रात्माद्विस्तरादिमयो ॥ ५ ॥ अन्यत्रैवत्रायंश्रीस्यादिद्विविद्विवतेहरघेति।
वदितेसत॥५॥ पुरुषात्मकेश्वरबुद्धेः॥६॥७॥ दंडस्यासहिंसायाः न्यासोत्र पताहर्षणासामानिति ८ ५०

किंच, कथनोयमर्थः सुंमंनेहेतवाथेसनुयमाधिनवाव येनहति वादे वोमप जैये वस्य धर्म सिद्धे तत्वात्वधर्म सपि नेहेतेमेनत्यपव यति अन्नी हेति सार्द्ध वद्वि॥१८॥ उपान है पात्याय स्वउपानमात्र तस्य॥१७॥ गुहपाल॥ स्पानहत्वाय वति॥१८॥ २१॥ कथात्व पाव सकपा मस्त नेयाति। अकोट कातिरि जका वो नवसावात कोयस्य वोर्तयातिपन स्य कोध स्थय मलेहि सात से दवाधिमाने दि शेजितावेष्ठ बोध्य जापिला भस्य नेवानेयाती

धर्मार्थमपिनेहेतयावर्धोवाभ्यनेधनं॥ मनीहानीह मात्र समसादेपि वृहमितः ७५ संतुष्ट स्पनि
यो हस्य स्थात्मा रामस्य यसस्य॥ कुतःलवकामलोभेन धाव नोर्थ दृशा दिशा॥७६॥ सदासंतुष्टमनसः
सर्वाः शिवमया दिशा॥ शर्कराकं टकादिभ्यो यथोपानमद शिवं॥७७॥ संतुष्टः केन वान्नाजावर्ते
तापिवा रितः ओपस्यजि ह्वा कार्पण्यात् गृह पालायनेजन॥ ७८॥ कुसंतुष्टस्य विपुस्ते जो विद्यात
पोयशः॥ स्त्रवंती हियलोभेन ज्ञानं चैवावकीर्यते॥७९॥ कामस्यांते च क्षुत्तृड्भ्यां क्रोधस्यैतत्फलो।
दयात॥ जनोयाति न लोभस्य जित्वा भुक्त्वा दिशो भुवः॥८०॥ पंडिता बहवोराजन्बहुज्ञाः संशयछिदः
सदसस्पतयोप्येके असंतोषात्पतंत्यधः॥ ८१॥ असंकल्पाज्जयेत्कामं क्रोधं कामविवर्जनात् अर्थान
र्थेक्षया लोभं भयं तत्त्वावमर्शनात्॥८२॥ आन्वीक्षिक्या शोकमोहौ दंभं महदुपासया। योगांतरा
यान्मौनेन हिंसां कायाद्यनीहया ८३

मर्थी॥ ८०। ८१। इदानीं कामादि जयोपायानाह असंकल्पादिति पंचभिः अर्थेष्विति यथा येन मन्येति अर्थे न अर्थ दर्शनेन तत्त्वावमर्शनात् अहेतात्रसधानेन ८२ आन्वीक्षिक्या आत्मविवेकेन महतां सांनिध्यजनीसेवया। योगांतराया योगविघ्नाः ८३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ८१

अत एवात्र साधिकारिणो नासाविकर्माणि मज्जतीत्याहृत्य कृ इति । अनीहा निष्कामा · यावदीपिते ज्ञानस्फूर्ति सति ज्ञान
संयमेनेत्याहृतिमनो नियम्य तदेतराय तत्तीयाप्रयमनीसर्वे · तदुक्तं सर्वतस्मृतेः · अनासक्तस्य निरसंस्मृतिः · तत्र निश्च
विज्ञानकेसंतत्वसंयमेन कर्मसमस्तविच्छेदनोपपत्तेर्मिः । सा नो एषः भवेदन्याद्विनिवृत्तः अकर्त्ता · तन्नु कर्तृत्व
स्तत्र धूमावृतनर्पिकं · ननु किं अतः आत्मनज्ञानमिसः तथा च श्रुतिः नविरागस्य ज्ञानज्ञानानुष्पाकर्मं नदेव
भूतनीहोत्सलयज्ञतापत्या नासनपरक्ष्या समस्त्रैवमीति [illegible] । अस्तु नमःस्व[illegible]सतिनस्यादिति । [illegible] अथमेव

एकेवत्संसर्या मदसतन् सविनेयज्ञ विनमाः । आत्मसंयमनेनी हारज्ञानहृति नवदीपिते [illegible]यमे
धेत्यमागरस्पष्टाभूतमविविश्यति ॥ एवमाकृतो हृत्वात्तत्तोस्यसान्द्रधुवं ।[illegible] । तस्याद्वैनामयमेन
सम्यग्भेमाचिधर्मविमुः । अतस्तो हरसः ऊर्ध्वनिम्नैर्मित्रिकाक्रिया ।[illegible]। विधर्मः परधर्मश्च आभास
उपमाकलः ॥ अथ स्वेशात्सहपरेनसाधर्मे तो धर्मवतेमनमेम ।[illegible]। धर्मबाधो विधर्मः स्यात्परधर्मो
न्यचोदितः ॥ उपधर्मस्तु पाखण्डो दम्भोवाशब्दभिच्छलः ॥ यस्त्विच्छया कृतः पुंभिराभासो ह्याश्रमा
त्पृथक् ॥ स्वभावविहितो धर्मः कस्य नेष्टः प्रशान्तये ॥ ॥

तत्त्वसाधिविहवत ।[illegible]। अमममतारमये नाविवाश्च प्रथमबाधः धर्मस्तु याधियविसिद्धिय मानो स्वधर्मवा
धः असमसा चोदितो यस्मपरधर्मः उपमेनिवाय चेति पाठे धर्मस्तित्तिसत्त्वमुपनितेन श्रमपाथायानेयवि
त्यपादगावरान्नोचोदितत्र कैर्हृच्योत्तरा विनिमुहत्तवहतितापाठेअर्मशाच्छमाचेनिमर्मीतियपाथया ।
गोरवयाद्विकसु के मरि यो आत्मसर्वो ॥ [illegible] स्वधर्मो नेष्टो नाचनरंस्वधर्मयस्सार्थमयिपरधर्मोन्नतत्तेयं ॥

[illegible] ॥ २४ ॥ [illegible]

[illegible] ॥ २५ ॥ [illegible]

[illegible] ॥ २५ ॥

[illegible] ॥ २६ ॥

यतदेव दर्शितेनाह यथा वा तद्विवः कुर्यादेव वर्पो जनतानिवयोनस्या योगो दं नसत्यथं त्रिपुरमतानर्था
यसे सारो धेव ग्रसना वर्द्धिम्रं रव से शाहू तोयवित प्रा ॥ ४८ ॥ एवं योगो युंजतो विषस जहंवा विसवोन विशेवि
स्थितेन सद्भ सम्म हर्षवित स्व विजयेव त्रयुक्तः समितः स्यात ॥ सेनसेतन मथावषस्त्तिः दृढा दनस
नाईस्येध्यानभंगाद्विवारधी संसविनाशुद्धी साहे वनसेद विचारयत्रिविभिस्त्वा ॥ प्रा त्रैमितम शनैयस

यथावार्त द्योरार्थ योगस्याधीनविभ्रति ॥ जनर्थायभेवप्रलेख्यमित्रं तथासन ॥ ३७ ॥ यश्चितविचयेयत सावि संगोपरिग्रहः एको विवक्त शरणो मिताभीक्षा मितासानः ॥ ३८ ॥ देशेशुचौ समेराजन्संस्थाप्यासनमात्मनः ॥ स्थिरं समं सुखं तस्मिन्नासीनर्जुकाय ओमिति ॥ ३९ ॥ प्राणायामे समिन्न्यासनहं भवरिवकेशखानमनः ॥ मनो मा जन्मा स्तुग्निसीनत्याम ॥ ४० ॥ यतो यतो निःसरतिमनः कामहते भ्रमत् ॥ ततस्ततउपाहृत्य हृदि रुन्ध्याच्छनैर्बुधः ॥ ४१ ॥ एवमभ्यसतः चित्तं कालेनाल्पीयसा यतेः ॥ अनिशं तस्य निर्वाणं यात्यनिन्धनवह्निवत् ॥ ४२ ॥ कामादिभिरनाविद्धं प्रशान्ताखिलवृत्तियत् ॥ चित्तं ब्रह्मसुखस्पृष्टं नैवोत्तिष्ठेत कर्हिचित् ॥ ४३ ॥ यः पत्रजस्य हदमर्वैत्रि वर्णव

मुनेः

स्यसमं योगससदयथा भवतेवमायी त्रे दे शिशुवाययितिविशोषः ॥ ४४ ॥ एवमत्रिता सभसतमत्या ये शिर्तर्वशावातियाति ॥ ४५ ॥ वर्षप्रवर्तितिपाने इन्या हका मा दिभिराधितं यति मेन वोतिष्ठेत यतः अशो वाप्रतिवाचवयो यस्क म ब्रस सुखे न स्पृहः ॥ ४६ ॥ यस्तप्रवज्या ज्ञात्वा विभो गम भिति तस्व न तेन तितियद्रुतिम सत्याय योटीनो कुर्याः अस्य संग दृप्यते यतिः सभात शुद्धात् अन्यश्चा ही देवो वासी क

नश्वर सदित दश्यमादिमह ये सर्वस्य देह श्रवणादिकृष्मरलि विशितितं नएवात्मने नमात्मेनियमा ज्ञाय्य। थमि स्तावयति। ३४। यति प्रयत्न सगतीकृत मा प्रत्यान पिस्वधर्मल्यागीनो नित्दमिकृष्ट स्य सति रात्र्यां भा ३० । ३९ नन्या नतनसम्बन्धितो विद्रियसेत्से पिकोदो वनलवाहा। आत्मानं परम्पस्येव ज्ञानीधान सानेन प्रज्ञानाविरत्साना शयवासनायस्य नस्य ज्ञानिनोसो स्मेयन मभव तीयर्थ नथावस्फति आत्मानं वेदि ज्ञानी यादृश्यमस्यो विद्रूप किमिक त्वकस्य कामान्य शरीरमशुभं चरेदिति। ४० प्रकाशनतोसेन नरक पाना पतैरप्रमत्तेनस

ये सर्वदेहस्थमेनमात्मानं मर्वं विरूढ मिभस्वसान नमेव चान्य स्वरूपमा ज्ञा यपतिश्च तत्मात ४ २२
शृङ्खमया सकिं यम्य च ज्ञानम्य मोक्षकोरथा। नयस्मि चो शासकं चाभिदोविद्रिपसोस्मनां। ४५ आत्मान
यसमस्यरमेखल्वायमविक्षकां ५ देवमाया विश्वकामान्स्तु कथयां ॥ ४६ आत्मानं वेदिज्ञानी यान
रमानं प्रज्ञाशाया ॥ किमिच्छन्कस्य कामाय शरीरमनुसंज्वरेत् ॥ ४७ ॥ आत्म शरीरस्य भिद्रिया
गितत्त्वा न भी प्रमानं इन्द्रियशे। वनाभिमा गाथिपतां चम्नुनसा स्नाहक्ष्यवनीशास्त्रह। ४८ प्र
सैदश प्राणान यर्थम् धर्मा चक्षु मिमानर थिन्वजीवा। नावहिं नसप्रमाये यवतिप्रावल जीवंयवसेव

नस्य। ४२

वानस्य त्सनेपति नय मिसमर्व आत्मान रथिन विशिशसेरय मेववे मादिक्रमनस्य यह एक हाचे गाज्ञार
आह विति यदि इन्द्रियश मनेभी मूर्च्छी वाह माता ज्ञात्वा दीन्वर्णविगतवदेशा नाह मन्त्र विचित्रह
देह व्यापित्व पुरवंथ चित्त विनाश निवदृमि वशरीर भवति ईश मदपुमितिवेयन कर्ता त्वीपाय वे मर्पण
ज्ञानादय पुवनामा कर्मसक्त कर्मा दे वद लोयनजय चेमेवं दयाविधेआरामत्समभिमान साहकार जीव
रथिनप्रवृत्तजीवेशरयवे उत्स ले मे यथा थ उपा कर्मी लस्ये निवाम नेत या प्रशायें जीवो ॥ निर्याम्य

ये देहे

कृ
प्रि
सप्त
त्

श्री-भाग-टी ६५

[illegible] ॥४५॥ [illegible] इन्द्रियादि [illegible] ॥४६॥ [illegible]

[illegible] ॥४७॥ [illegible] ॥४८॥ [illegible] ॥४९॥ [illegible]

[illegible] ॥५०॥ [illegible]

६५

प्रवृत्ते स्वकर्मणा आरोहावरोहाभ्यामाह त्रिप्रकारं चाह रुद्ध्यस्य चेष्टादेः सप्तमो विपाकः परिणामो देहान्तरं। भक्तं येन संपरिवृत्तो गतः। एवं चक्रनाभय पाहेनोक्तं इति तये चम्यामाह नामसंप्रत्ययबलो भवतीति यावा। गते द्रव्यपाकेन तेजोमात्रयो हेतुः मौदिया लिङ्ग पविपाकया वृत्ते न हृदयाग्र प्रद्योतं नया चक्षुरादिसहमात्मनो मात्रः स मंमं स्यात् रुदानो ईदृशमेवा न चक्र मनीति तथा नस्य हेतवस्तु हृदयस्याग्र प्रद्योतितेनेषद्धात्मानि क्रा मनो निभृमादि शाहे. ननु देभिमार्गि योदेवताः नजापकायः कृतपका सो मः सोम लोकः तत्र धूम भोगस्या वरोहणा पेकान नारदे दर्पिड माविदर्षा इति विषये तत्समाया विशिष्ट भोगानयनोक्तापिना देहलयेनादृश

इत्यत्र स्वविपाकं व्रुद्धस्मे मारि यय्यः अथ पवंतद्वियं सो मो वर्णाडे यपि वीरुधः स्यंतदेइतिदे हापि तत्याननवविः। ५८ एवैकं चोना तस्वर्द भूत्वा चेदेतुं जायते। निषेकादि श्मशानान्तैः सं स्कारैः संस्कृतो द्विजः। ५८। इंद्रियेषु क्रियापथज्ञानस्थानदीपश्च सृष्टि। ५९॥१

वनु च्यते। पतद्वयं भवति धूम स्त्रम्भ्युक्तो धूमयातिवाहिकदेवताभिः सोमलोकं प्रापितः तद्दो गावसाने विलीनदेहो हाहिहारे ए या यथि वीतथादि तामध्यानिके येणं आयमे एवं पुनर्भवं हेतुः पिन्दयाने प्राप्त मकर्म मार्ग इति सेभूपते। ५८ पुनर्भवे सेवाहः एकैकशो नव मेकं कमेणा भूत्वा नत्र नस्या जिय्माद्य इत्सौजयते तज्जी पिकादि याना दु निषेका दीनि श्मशानमि पादिकार्य. यो वक्तव्यं भवतस्य यथा ५९। विद्याकर्मे निष्ठो या स ना विप्रयम रायदि गाद्यर्चिरादि मार्गेणा ब्रह्मलोकं प्राप्निमाह इंद्रियैस्त्रिया दिना यद्वाइन्वयोत्त प्राद्दिंसाया उर्वी वत्वादि निसृत्वानि र्दनके मेवदर्शयन्नाह। त्वानेन दीपे नेइतिनयात पुरुइंद्रिय यमायाना मिह एनं दीनामिं दि

श्री- आत्म- ती- ५५

ऊर्ध्वं दर्शनादि ... [illegible] ... विकार ... [illegible] ... कर्तृत्वादिविका
[illegible]
[illegible] ॥ ५३ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ॥ ५४ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ५५ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ५६ ॥ [illegible]

[illegible] ॥ ५७ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ५८ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ५९ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ६० ॥

नुमानर्ह्विकयंएषयार्थः स्वाविपनीयवेनबाहः अवाधितः नकश्चिदोयेन सर्वमोबाधितोपि आभासः प्रतिनिंबादि
वस्तुतयायथास्वतः तद्वद्इंद्रियकं सर्वमर्थेनेन विकल्पितंतन्नयपरमार्थतः इन्द्रियैटत्वात् । यदाह्वेदेबाह्यर्ताममादी
नांयेवस्वतिनांछायाऐवयवह्याततवतरूपंदेहादिसंग्रानांवेसप्रविप्रभानांमध्ये कृतमापिनभवतिनताबत्रेषां
वैस्यातः हेतुमायामिवबवयपरूकदेशाकपिनो सर्वाकधेमात्रमयपने नस्येकस्मिन् हि माहूदेसर्वबन्मवहरय
नोवबविकारमारद्वबयबीभ्रमिपाद्वप्रपरिराममोऽपिकृतः सर्विस्ताबयवेभ्योवापविरानेभ्योवापृथकू

बाधाधितोपि ह्याभासोऽयमवस्तुनयाश्रयः । इन्द्रियैर्ज्ञातेन्द्रियकं तद्वद् सर्वं विकल्पितं । यथा दिग्मू
दीनांमिहद्यांबाकाशयानकतमपिहि । सर्वंस्यानेविकाशोपिनएषकामिवेतन्नद्या ॥ ७९ ॥ यातवो
वयविनाश्चतन्मात्रावयवैर्विना । नस्युर्संतन्यवयविनमस्यावयवैर्विना ॥ ८० ॥ ॥ राम ॥

नदत्विनोवानतावदस्मिंनेष्टय कूतयाप्रतोवे नचान्वितः सकिमन्यवयवं सर्वोपिप्रत्येतिप्रशेनवाद्यो
ग्रणलिमात्रेपिदहवृद्धिस्यात् । त्रिनीयेतत्सामर्थ्यंतांवीकांचेसमन्नवस्यास्यात् । अतोऽवयवैर्विना । ७९ ॥ य
वेदेहादेर्भिन्नानाम् ज्ञानात् तूलस्तिमादीनामपिभिन्नात्मनादेयारयतोविद्यातवोमहाभूतानितन्मात्रेस
बेरवयवैर्विनास्युः अवयवित्वाज्जेयाः पितत्संप्रयवकासत्य इतिचेन्नतत्त्वदृष्टप्रकारेणावयविनिमस
दि अवयवरोधेनतो सत्रेवस्मात् अवयवी प्रतीतव्यावयपत्तिविनानन्तर्गतप्रमाणाभावादित्यर्थः तद्र
कैयेबमस्तेय एवंनिरूपिताविषयानुज्ञायांमिनमाहि ॥ ८१ ॥

श्री
भास
टी॰
५५

ननु च सविरोधाभावे प्रमाणप्रमेयादिव्यवहारोऽप्यन्यदेवत्वविषय भिन्नानंत स्यात् तत्रतमभेदे॰ आविर्भाव तिरोभा
वं धर्मके वन पक्षि यन्न तद् भीतिन्नारह स्यादिति वस्तुनः परमात्मानो विकल्पे भेदे असति यद्भाव रूपो विषया
विकल्पे सति सर्व सर्वोपि सा ट्य प्रमाण प्रवेति भ्रम॰ स्यात् सच नावेदं यथा वृद्ध विधा निहितिः नतु सर्वमिथ्या
नैव साक्ष्य विधिनिषेध वत कथंनकार रूप मनस्य अगुन साप्यय व स्यायथेति ॥५१॥ इदानीं सुखतो वाद्देनेभाव
नानयोपदेशेन द्रष्टीकरोति भावाद्देनमिति पतरार्थि वर्तनेन आलोचयन साउ भूमा आत्मन त्वा उभावेन

स्यान्तत्रापरपथ प्रमस्ता वद्विकल्पे सति नवस्तुनेः॥ आयत्त्वापोयपास्व भेनथाविधिमिति येथना॥५१॥
भावाद्वैतं नक्रियाद्वैतं ऽद्वैतं यथात्मनः॥ वर्तयन्सातु स्वप्नेन जीवन्मात्र युत नतु वि॥५२॥ कार्य
कारणता वस्तैक्य मवनिर्णयं तत्रवत॥ अवस्तुत्वाद्विकल्पस्य भावाद्वैतं तदुच्यते॥५३॥ द्रव्याद्वैता
दिना येसा त्मा सर्वकर्मसमर्पणं॥ मनोवाक्कायैः पार्थ क्रियाद्वैतं तदुच्यते॥५४॥ ॥ ॥ ॥

जीवन्मुक्तादीनां चयत्रयवस्थानत्वयः स्वमात्र निश्चते॰ यद्भावस्व भेदबुद्धिरेक॰ स्वम॰ तमस्त दधिकारभेद॥
बुद्धिद्वितीयः ततोमनः कर्मसाधितमेन फलं मवेयभोग्य मिति तृतीय॰ तानप्युन्नेविवर्णयति॥५२॥ कार्यका
रणयोर्वस्त्वैक्य सम्यग्भतं नतु वेक नपट इति॥५३॥ मनोवाक्कायभिः कृतानां कर्मणो समर्पणोतः समर्पणाभि
तिभावा द्वयफलं भेदादि क्रियाभेदे हेतः॥ इष्यर्पणो च तदभावात् क्रियाणामद्वैतं॥५४॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ५५

आत्मन स्वस्वजायादीनां च स्वार्थत्वकामत्वयो देहादीनां पंचभूतात्मकत्वेन भोक्तृत्व परमात्मत्वेनाभेदाच्च से
नार्थकामयोर्थैक्यदर्शनमित्यर्थः ॥ ८५ ॥ उक्तानां प्रमथर्मा नास्ति यस्य दितिय इत्याशंक्येनोपायेन यत् सका
मात् ॥ ८६ ॥ प्रसन्नत्वं मम संहरति । अस्य श्रीकृष्णस्य गतिं तत् भक्तिभाक् तत्वम् ॥ ८७ ॥ एन सर्वकामावाप्त

आत्मजायासुतादीनामस्यैव सर्वं हि हिता ॥ यत्स्वार्थकामयोरैक्यदर्शनं तदुच्यते ॥ ८५ ॥ यद्यस्य
चानि षिद्धं स्यात्येन यत्र वृतोऽस्य । स तेन हेतुना कार्यं निरोधान्नैव नापदि ॥ ८६ ॥ एतैरन्यैश्च वेदोक्तै
र्वर्तमानः स्वकर्मभिः ॥ गृहेऽप्यस्य गतिं यायादाज्ञं तद्भक्तिभाक् जनः ॥ ८७ ॥ यथा हि
दृष्टं तपदेवेहस्वजातापद्गणाद्रनात्मनः प्रभोः ॥ यस्मात्पदपंकेरुह
सेवया भवान् आंगिरसाद्विजासितेदुस्तर ॥ ८८ ॥
जे कारने

तन्भक्तस्य तत्भक्तिरेव सर्वपुरुषार्थप्रदत्वादिति पाठवान् एव लक्ष्मीकान्तादयथाप्रीतिरैन्द्रपदेवन्द्येदेवैश्च
सहाये दुस्त्यजादिति याथात्म्यं श्रीकृष्णादेव प्रभोर्हितोऽद्भुतभावग्राह्यं उत्कर्षं नानारनेमयार्थं यथा
यथावत्तनमेव भजनेतिशेषश्चहायथायापद्गणाद्रुजी ग्रीष्मस्य यथाचक्रम् तस्य हा
भीतनया श्रीकृष्णादेवतास्मात् ससाभाद् प्रज्ञनरनेमयार्थ ॥ ८८ ॥ राम

श्री भाग टी ९९

श्रीकृष्णसेवामहत्त्वाय बहवप्रतितन्कथयावसितानीतिदर्शयन स्वपूर्वजन्मानमाह अहमिति सप्तभिः

अहं पुराभवं कश्चिद्गन्धर्व उपबर्हणः। नाम्नातीते महाकल्पे गन्धर्वाणां सुसम्मतः॥ ६९॥ रूपपेशलमा
धुर्यसौगन्ध्यप्रियदर्शनः। स्त्रीणां प्रियतमो नित्यं मत्तः स्वपुरलम्पटः॥ ७०॥ एकदा देवसत्रे तु गन्धर्वाप्स
रसां गणाः। उपहूता विश्वसृग्भिर्हरिगाथोपगायने॥ ७१॥ अहं च गायंस्तद्विद्वान् स्त्रीभिः परिवृतो गत
ज्ञात्वा विश्वसृजस्तन्मे हेलनं शेपुरोजसा। ७२। याहि त्वं शूद्रतामाशु नष्टश्रीः कृतहेल
नः। ७२। तावद्दास्यामहं जज्ञे तत्रापि ब्रह्मवादिनाम्। शुश्रूषयानुषङ्गेण
प्राप्तोऽहं ब्रह्मपुत्रताम्। ७३। धर्मस्ते गृहमेधीयो वर्णितः पापनाश
नः। गृहस्थो येन पदवीमञ्जसा न्यासिनामियात्॥ ७४॥

सोऽहं रूपपेशलादिभिः प्रियदर्शनस्य। ७०। ७१। नराह्वानविराजज्ञान सन्न्यायजेवयातः। ७२
राम ॥ ७३ ७४ ॥ राम ९९